

TÜRK İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

YIL :34

Kasım - Aralık 1963

Sayı: 285

İÇİNDEKİLER

TETKİKLER

Sahife

İktisatta Yaratıcı Vali	Celâlettin ÜNSELİ	3
Sosyal Mes'elelerimiz Arasında Ko- runmağa Muhtaç Çocuklarla İlgili Teşkilât	Kutlu AKTAŞ	18
Bayrağa Hakaret	M. Muhtar ÇAĞLAYAN	29
Çağımızda Modern Teşkilâtçılık	Burhan ENGİN	42
Korunmağa Muhtaç Çocuklar	İhsan OLGUN	64
Anayasa Mahkemesi	Nihat TAHİROĞLU	67

TERCÜMELER :

Amerika Birleşik Devletlerinde County İdareleri	Oral KARAOSMANOĞLU	88
Pakistan'da Ziraî Reformu Düzenleyen Nizamname	Dr. Macit İNCE	100
Sinema Filmlerinin Denetimi Üstüne İtalyan, Fransız ve Belçika Mevzuatı	Âlim Şerif ONARAN	115

İDARÎ COĞRAFYA :

Çay İlçesi İdarî Coğrafyası	Necati ÖZEN	143
-----------------------------------	-------------	-----

TAMİMLER :

154

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllıkı : 500 kuruş.
Yabancı memleketler için yıllıkı : 750 kuruş.

—————oOo—————

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye’de:

Bulunulan yerin malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (Çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü bir mektupla:

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü — Ankara

adresine gönderilmelidir. (Hangi nüshalara abone kaydedilmesi istenildiğini gösteren mektuplar arzuhal puluna tâbi tutulmalıdır).

B — Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş ekledikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

—————oOo—————

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etüdler kabul olunur.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20 - 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmiyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye dercolumıyan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için **İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü**’ne müracaat edilmelidir.

Sahibi: **İçişleri Bakanlığı**

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mes’ul Müdürü: **Selim AYBAR**

TETKİKLER

İKTİSATTA YARATICI VALİ
Mr. Pierre Dumont'un Konferansı
Altunsahil (La Côte (dôr) Valisi
7.Bölge Askerî Rejyonda (İGAME)

Çeviren: Celalettin ÜNSELİ
Tetkik Kurulu Başkanı

1— İktisadî İnkişaf:

Valiye İktisadî sahada vazife tevcih etmek, esasında onun birçok ve çeşitli vazifeleri ve selâhiyetlerine yeni bir şey ilâve etmez. Bundan maksat, görülen vazifelerin, umumî faaliyet sahasının, memleketi, geleceği bakımından, yeni bir açıdan müşahede, anlayış ve kavrayışa götürmek içindir.

İktisadî hayatta teşebbüslerimizi geliştirmek ve modernize etmek, istihsalin artması yanında fiyatların islah ve gerilemesini önlemek, dış pazarları kazanma, millî ülkenin tanzim ve islâhı, hemen her günlük vazife hayatında karşılaştığımız hâkim mesele ve konulardır.

Bu ceht ve gayretimiz yeni yetişen genç nesle iş sahası bulma mükellefiyeti, maliyeti pahalı donatım yatırımı mecburiyeti, vatandaşlarımıza daha müreffeh bir hayat seviyesi temin etme çabası, böylece candan bağlı bulunduğumuz hürriyetimizi ne tekniğin ne de bir çöküntünün tesirine maruz olmadığı inancısını muhafaza etmek ümidinin sarsılmaması içindir; ve yine bu gayretlerimizin açık bir ifadesi de telâkki fikrine, cesaret, azim ve imana gelebilecek durgunluğa mani olmak, arzu ve irade gücüne gelebilecek gevşekliğin çocuklarınızı karanlık ve hareketsiz bir istikbale sürüklememek içindir.

Hakikatte gelişmeden, istihsalin vasfı olan fiyattan söz açıldığı zaman İçtimai, millî, ahlâkî ve sadece beşeri etkilerin tesirinde olan davranışlarımıza uymuş bulunuyoruz. Bu böyle olduğu içindirki esa-

sında vatandaşlarımız bütün güçleriyle müşterek vazifeye yardım etmekle görevlidirler. Devlet reisi 8/Mayıs nutkunda bizleri plânlı kalkınma ve millî gelişme davasında daima önde bulunmağa davet etmektedir. Vilâyette gösterilmesi lâzım gelen gayretin, bu yolda olması icap edince bu millî emri vatandaşlarımıza yayarak aydınlatmayı, ikna etmeyi, iyi niyetleri takviye etmeyi, güçleri toplamağı bir kelime ile vazgeçilmez yaratıcı olarak validen başka kim başarabilir?

2 — Vilâyet Faaliyeti :

Bütün bunlar valinin haiz olduğu geleneksel sıfatından neşet ettiğine şüphe yoktur. Plânlı devrenin 8. yılında İçişleri Bakanı seleflerimize yazdığı bir yazıda:

(Selâhiyetlerimiz idaremiz altında bulunan vatandaşlarımızın huzurunu, millî terakki ve inkişafı, umumî refahın temini gayesine matuftur.) Çünkü iktisadın, İctimaî ve siyâsî faaliyetlerin birleştiğı noktada bulunan vali âmmе hizmetlerinin mutlak âmiri ve aynı zamanda özel sektöre hakim ve nâfizdir.

İşte bu sıfatla hiç bir devlet memurunun haiz olmadığı role sahiptir. Buna karşılık valinin usul, ahval ve şeraite göre çeşitli şekillerde değişen görevlerini tarif ve tavsif etmek kolay değildir. Vali esasta herhangi bir bakanlığın millî plân içinde bulunan programlarının tahakkukunu, kanunların tatbikatını, hükümet kararlarının icrasının temini için haiz olduğu selâhiyetle hareket eder.

Bu esaslar içinde denebilirki yaratıcı olması lâzım gelen valinin başlıca gayret ve faaliyeti mevcut ve fiilî ekonominin tahsisen sosyal düzende gösterdiği neticeler üzerinde ısrarla durarak plânlı gelişmenin tahakkuku fikrine umumî alâkayı temin etmektir.

3— Valinin Esaslı Çabaları :

Bizi meşgul eden sahada vali, faaliyetini başlıca iki istikâmette ifa eder: Biri umumî donatım, diğeri ekonomik yayılma.

1— Mahalli idarelerin donatımı konusu geleneksel olarak valinin selâhiyeti içindedir. Bu gelişmede imar ve teşhizleri konusunda sabırsızlanan komünlerle birlikte mahalli idarelerin ehemmiyeti gittikçe artmaktadır. Abidevî binaların bakımı, taşınmaz malların yenilenmesi, elektrik hatlarının takviyesi, ortalama su ihtiyacının karşılanması, okul ihtiyacı taleplerinin tazyiki, yolların islâhı, en küçük

köyün asrın icaplarına göre yenilenmesi arzusu gibi konular zamanımızın başlıca alâmeti olduğuna işaret edilmek lâzımdır. Kredilerin kifayetsizliği karşısında taraflar arasında hakem olmak valiye düşer. Her şeyin temini aynı zamanda mümkün olmadığına göre en iyi verimli durumu temin ve tesbit etmekle beraber bakanlıklardan gelecek yardım donatımının tamamen zamanında tahakkukunu sağlamak onun başlıca çabaları arasındadır. Bundan başka şu veya bu şehir ve köyün acil ihtiyaçlarının yalnız tatmini değil fakat onun kadar ehemmiyetli yeni faaliyetler için mübrem olan teşkilâtı yaratarak istikbal hazırlamaktır. Çünkü gelişme ve donatım birbirine bağlanmış konulardır. Bulaşık, teknesi ve ahır susuz, yolları düzensiz, çocukların terbiyesini temin edecek vasıtalardan yoksun bölgelerin en mükemmel çiftçileri köyleri terk edeceklerdir. Her derece tedrisat müesseseleri bulunmayan, güzel evleri olmayan bölgelere de sanayi erbabı ve Paris halkı kadrosu asla yerleşmek istemeyeceklerdir. Eğer bu yerleşmeyi bir an için düşünmüş oldukları farz olursa eşlerinin kendilerini takip etmeyecekleri muhakkaktır. İşte bu sebeptendir ki ilk önce yayılmanın temel şartlarını yaratarak onu mümkün kılmak bizim başlıca meşgalemiz olacaktır.

Fakat çabaların tahakkuku bu meselelerin içine girmekle mümkün olabilir. Devlet yardımlarının şartlarını, aynı zamanda imkânlarını vilâyetimiz sanatkâr, tüccar, çiftçi ve sanayicilerin ihtiyaçlarından, güçlüklerinden habersiz olmamıza imkân yoktur. Onların bir taraftan mesut neticeler verecek teşebbüs ve ihtiyaçlarını tahrik etmek, harekete getirmek diğer taraftan da tedbirlerini almak bizlere düşmektedir.

Valinin Muhatapleri:

Daireler Âmirleriyle, Kurullar ve Meclisler üyeleri, her sınıf ve derecede idaresinde bulunan görevliler önünde vali, karşılıklı konuşmalara imkân verecek toplantılar yapmak mecburiyetindedir. Zira hür insanlar memleketinde kazanılması icabeden davaya vatandaşlarda inanış temin etmek lâzımdır. Vatandaşlarımıza izah olunmamış bile olsa görüşlerde derin değişiklikler sebebiyle işlerin 10 ve hatta 5 seneden beri çok değiştiğini, bu nev'i konuları ele alan neşriyatla muhataplarının fikrî meşgalelerinde hemen yer etmesi için onlara duyurmasının faidesiz olmayacağı kanaatındayım.

Daireler Âmir ve Müdürleri:

İşte, önce birer suretle İktisadî meseleler ve donatım konuları ile alakalı Vilâyet Daireleri Müdürleri. Onlara gelince fikir değişmemiştir: Vali, Hükümetin mümessili aynı zamanda, Millî Savunma ve Adalet Bakanlıkları hariç, diğer Bakanlıkların mümessili bu sıfatla da Bakanlıklara ait bütün Vilâyet Memurlarının âmiri. Bu prensibin bilindiği gibi uzun zamandan beri ancak, prensip olduğu için münakaşası yapılmamıştır. Oysaki vilâyet idaresinin takdiri; hizmetlerde İhtisas, merkeziyetçiliğin takfiyesi sebepleriyle valinin haiz olduğu otoritenin, her idareye taallûk eden konularda karar alma selâhiyetinin kısılmasıyla sonuçlandığını, biliyoruz. Durum, bu umumî bağlılığı, hemen hemen teknik bir muhtariyetle neticelendirecektir.

Bu bir izzetinefis davası değildir. Aksine, idare edilen memurların menfaati - Devlet Hâzinesinin Menfaati bakımından - hizmetlerin görülüşünde birlik ve faaliyetlerde ahengin icabıdır. Böylece yenileştirme ve donatım politikası, terkip fikrinin faydasını sağlar. Plân Komiserliğinin mevcudiyeti de Devlet seviyesinde bu fikrin şahididir.

Vilâyet cephesinden de valinin otoritesinin terkibi fikri lehine bundan başka bir durum olamaz. Bu, mutlak bir otorite olmayıp müşterek çalışmayı cidden birlikte sevk ve idare-benim düşünceme göre -onu Devletçe arzulanan istikâmete yöneltecek gerçek, samimî bir otorite olacaktır.

Başbakan ve İçişleri Bakanlığı tarafından 1960 senesinde kararlaştırılmış bir vilâyet Komisyonundan donatım Koordinasyonunu başarması konusunda çok şeyler beklemek yerinde olur. Faideli olacağı her tarafta hissolunan bu mesainin yoluna konulmasında tereddütler vardır.

Bu konuda toplu bir görüş elde etmek için hizmetler projelerine nisbetle, biraz geriden müşahade ederek değerini ölçmek ve icabında esaslı tadilleri getirmek icabedecektir. Şahsen şunu da ilâve etmek isterim ki ileride izah edeceğim sebeplerle yukarıda bahsi geçen bu komisyon, imkân bulunursa, şehir ve köyler olarak iki çalışma grubuna taksim olunmalıdır.

Umumî Meclisler:

Valiyi icraat ve faaliyetinde destekler, hiç değilse onu tasvib eder:

Malî cepheden, gerçekleştireceği konularda komünlere tahsisat Verme usulü ile idarî cepheden, ona vazife düştüğü zaman projeleri sıraya koymak suretiyle; çevrenin ruhi ahvalı ve siyasî cepheden, azalarıyla kantonlarının Belediye reislerini harekete sevk suretiyle onu tekit ve takviye eder.

Köyler arası yolların ıslâhı, ortalama su ihtiyacının karşılanması, meskenler inşaaası, umumî binaların tamiri, aynı zamanda Özel Teşkilâtın çeşitli teşebbüslerinin başından itibaren muvaffakiyet ve ademî muvaffakiyetinin vilâyet İktisadî hayatı üzerinde yapacağı inikâs az veya çok, bir dereceye kadar vilâyet meclisinin kararlarının neticesine bağlı olacaktır.

Tabiatıyla umumî meclis azalarının dikkat ve ihtimamı köylerin donatımı üzerinde toplanmaktadır. Şehirlerin kasaba ve küçük köylerin aleyhine büyümesi köy ve kasabaların hüküm ve nüfusu altında bulunan, seçim yoluyla teşekkül eden bir mecliste heyecan yaratmaktadır. Bu sebeble meclis, faaliyet devresini bir müddet muhafaza etmek için küçük köylere malî cepheden yardım etmek gayretini göstermektedir. Meşgaleleri yalnız bunlardan ibaret değildir. Umumî meclisler vilâyetin içtimai ve ekonomik meseleleriyle gittikçe daha fazla ilgilenmektedirler. Bundan başka birçok komisyonlar toplantılarına iştirâk eden üyeleri - Gelişme Komiteleri içinde rolleri olduğu gibi - meslekleri icabı meseleleri yakından bildiklerinden umumî meclisle Komiteler arasında vasıta olmaktadırlar. Böylece Vilâyet Umumî Meclisi Valinin kendi meseleleri üzerinde uygun konuşmasını beklemek ve istemektedir. Meselâ, Komünler arası Sendikalar teşekkülünün tanzimi mes'elesi konusuna muarız olmaz.

Komünler Belediye Reisleri:

Komünler Belediye Reisleri de hergün valiye muhatap olmaktadırlar. Bunlardan birçokları Komünlerinin menfaatleri bakımından heyecanlıdır. Çevreleri halkının terakki ve faaliyeti konusunu ihtirasla öne sürerler. İstikrar akdine ve yardıma ihtiyaçları olduğu için taleplerinin, haklı olarak, çabuklaştırılması arzusunu izhar ederler. Bundan sonra da sınaî ademî merkezîyet ameliyesinden fazlaca istifadelerini sağlamak isterler. Bu arzu ve fedekârlık, umumî menfaatlere muhabbetin temel ifadesi olan küçük anayurtlarına bağlılık hürmete, imkân bulunduğu takdirde, elbette yardıma lâyıktır. Çok yakın bir gelecekte çabaları güç ve az olmakla beraber Komünler sanayileşme konusunda muvaffak olacaklardır. Fakat bunun bedeli ne

olacaktır? Bu konuda işe başladıkları takdirde hergün daima yardımcıları olan müşavirleri valiler olacaktır. Vali, Müşavir olarak başlangıçtan itibaren muvaffakiyet şartları konusunda dikkatlerini çeker, yardımcı olarak Bakanlıklar servislerinde aralıksız temas ve müdahaleleriyle teşebbüsün tahakkukunu temine çalışır.

Bugün köylere her zamandan daha önemli olarak birleşmenin kuvvet olduğunu anlatmak güçlüğü vardır. Tek irade ve temayüllü sendikayı oldukça kolaylıkla kabul etmişlerdir. Müteaddit irade ve temayüllü sendikalar kendilerini korkutmakta, kaynaşma onlara asırlık bir istiklâlin ölümü olarak korkunç bir hayalet gibi görünmektedir. Bununla beraber verilecek sabırlı izahat sonunda bu yolda bir tekâmüle ulaşılmış bulunulacaktır. Meselâ, yavaş yavaş, Yollar Bakımı Sendikaları hazırlıkları birleşmenin avantajlarını bir taraftan etrafa yayarken, diğer taraftan, Kanton okulları talebe nakliyat işleri taazzuv etmekle 20. asrın Fransız çocuklarına en iyi şansı sağlamış bulunacaktır.

Geliştirme Komitesi:

Yenileşme eserlerinin tahakkuk ettirilmesinde geliştirme komitesi idarenin müttelikidir. Birçok vilâyetlerden daha şimdiden Site Hukukuna sahip olan Komite, Ticaret Odası ile tesadüm halindedir.

Hayatî ve Beşerî hadidelerde gönüllü, reform fikrine, gelişmeye ve terakkiye inanmış insanlar komiteye hâkimdirler. Genç patronlar bu komiteler içine sokulmakta ve sendika mümessilleri ile birlikte yaptıkları temaslar, hatta hariçte de, mutlu neticelere ulaşmaktadırlar. Çiftçiler, Sendikanistler davaya inanmış olarak Komitelere katılmaktadırlar. Geliştirme Komitesinin bütün teşebbüsleri oy çokluğu ile tasvip edilmiş değildir. Fakat, alınmış ve alınmakta olan karar ve teşebbüslerin yurdumuza gelen yeni ilkbaharımızda çok büyük önemi ve yeri vardır.

Vali bu Komitenin umumî toplantılarında hazır bulunur. Yardımcıları Komisyon celselerini takip ederler. Komite Reisi de zaman zaman vilâyete giderek tesbit ettiği komite faaliyetlerini valiye bildirir.

Sanayi Erbabı ve Tüccarlar:

Komite, özel faaliyet mıntıklarında çeşitli elemanlarla içtima eder. Genç patronlar, genç Sanayi İktisat Odalarının genç azaları li-

beralizm ve sosyal duygularla orada kollektif bir mesaide bulunurlar. Uzun zamandanberi ananevi bir topluluk olan fakat çeşitli muharrik kuvvetlerin tesiriyle geliştirmeye kabul eden Ticaret Odasına da girmeye başlamışlardır. Haiz olduğu İctimaî durum sebebiyle seçim şartlarında dikkatli olması lâzım gelen Ticaret Odaları ehemmiyetli malî bir gayretle faydalı bir sanayi mintika tahakkuk ettirmiştir. Bugün, geçmişte olduğu gibi, Ticaret Odası Vilâyet Makamlarının yardım ve tavsiyelerini kabul ve irtibat tesis ederek çalışmayı benimsemektedir.

Ağır sanayimizin, Devlet himayeciliğinin sona ermesi karşısında ishar ettiği endişeden S.E.C.A. Muahedesinin tasdikinden bu yana ne kadar mesafe katedildi? Birkaç sene gerisinde müşterek pazar görünüşü önünde sanayide vuku bulan değişiklikler esnasında ne sıkıntılar geçirildi? Durumun izahı için valinin çok şeyler söylemesi icabetti. Şimdi, semere veren cesareti, gayretlerimizin neticeleri, bugün, artık iyice farkedilmiştir. İhracat fikri galebe çalmaktadır. Pazarların ilânı için sanayiciler gruplaşmakta ve bizzat dış pazarları sık sık ziyaret etmektedirler. Sanayi mümessilleri plân komiseriyasında mevki sahibidirler. Devlet mümessilleri ile Sanayi erbabı arasında, hiçbir devirde, böyle bir işbirliği görülmemiştir.

Sendikacılar:

Fasılasız taleplerinde çok defa müşkül pesent olan Hür Sendikacılar dirijanları katıldıkları komisyon çalışmalarında istisnasız Valiye yardımcı olmaktadır. An'anevî vazifelerinden fedakârlık yapmaksızın diğer çalışan sınıfların mümessilleriyle müsavat içinde böyle bir faaliyete çağrıldıkları için bahtiyardılar. Onların bu yardımı, takip olunan, geliştirme politikasının haklı olduğunun da delilidir.

San'atkârlar:

San'atkâr dahi yüzünü istikbale çevirmiştir. Birçok san'at erbabı ortadan kalktı. Bununla beraber fena teçhiz edilmiş kötü çalışan az kazançlı atölyeler de kalktı. San'atkârlar Odasının endişesi, her tarafta kabul bulunduğu gibi, çıraklık, kredi ve teçhizatın yenileştirilmesi mevzularında olmuştur. Bugünün san'atkârı tam teçhizatla bir mütehassıs olmak arzusundadır. İstikballeri bahis konusu olduğu zaman, idarenin davetine, verecekleri cevabı bildikleri için orada söyleyecekleri de olacaktır.

Çiftçiler:

Fakat en ziyade calibi dikkat Çiftçiler camiasında görülmektedir. İşlenme Sendikalarını yeni bir nesil idare etmekte, tedrici surette de Ziraat odalarına yerleşmektedirler. Yeni nesil şehir işlerinde elde edilen kazanç kadar toprak işlerinde de beklemektedir. Harp senelerini takip eden yıllarda seleflerinin fasılasız meşgul oldukları gibi Kooperatiflerin idaresi, tohum cinsinin islâhı, gübre, tohum tercihi, fennî ziraat aletleri ve teknik meseleler bu genç neslin meşgalelerini teşkil etmektedir. Daima fazla istihsal devrine girmekte olduğumuzu genç çiftçiler bilmektedirler. Muntazam ve kaidesine uygun teslimatın devamlı pazarlar temin etmek için esas teşkil ettiğini, senelik istatistik neşriyatının cemiyetleri için arzettiği ehemmiyeti geçenlerde akdedilen kongrede ifade etmişlerdir.

Bu yeni neslin yeni bir taazzuvdan hiç korkusu olmadığı gibi işletme şirketlerine kadar giderek çalışma organlarının yeni şekilleri konusunda tecrübe sahibi olmakta ve ziraî teşebbüslerin en küçük sahasında dahi karar alabilmek için araştırmalar yapmaktadırlar. Bundan başka yaptıkları zahmet, emeklerini karşılamadığı takdirde hesap mütehassıslarını dinlerler. Ve devamlı ve dikkatti bir şekilde idare merkezlerinin tavsiyelerini ve nihayet hükümetin bu konudaki araştırmalarını ilgi ile takip ederler.

Başlıca Faaliyetlerden Bazıları:

Vali etrafında böylece iyi niyet sahibi birçok yardımcı vatandaşlar bulmakta ve bunlar arasında daima kolay olmayan mutabakatı temin etmek de ona düşmektedir. Bazı konularda baş olmak onun vazifesidir. Bu meselâ: (Sanayi dallarının yetkili Komitesi) arasında ahenk ve mutabakat tesisi hali bu cümledendir. Bu hareketli mevzu üzerinde rekabetler ortaya çıkar. Matbuat neşreder. Bundan vilâyetin zarar görmesi tehlikesi vardır. Kartların bir masada oynandığı (Sanayi dalları Komitesinde) kararları kabul etmek yolunda büyük gayret sarfeder.

Komite sadece valinin kabinesinde toplantılarını yapar. İnşaat, İktisadî işler, çalışma servisleri şefleriyle Ticaret ve Sanayi Odaları Mümessilleri bu toplantıda hazır bulunurlar. Meseleler gayet mahremane tetkik olunur. Kaçıntı ve sızmalar önlenir. Bazı defada muvaffakiyetler mükâfatlandırılır. F.D.E.S. tarafından valinin rey mü-

telâası sorulduğu zaman hizmet şeflerinin etüdlerine ilâveten şahsî fikrini de beyan eder.

Valinin selâhiyet dairesine ait ehemmiyetli bir konuyu da burada zikretmek lâzım. İdarî teşkilâtımız çok eskimiştir. Hürmetsizlik addedilmezse denebilirki: Donatım, Şehircilik ve İnşaat İşlerimiz kösteklenmiş bir haldedir.

Çünkü Komünler kadroları bugünkü ihtiyacı umumiyetle karşılayamamaktadırlar. İhtilafsız, masrafsız yürümekte olan bu işler için Belediye idaresi birçok menfaatlarından mahrum edilmektedir. Bunlardan şehir plânlamasına ait olanları yürekler acısıdır. Bu sahaya intizam ve insicam getirecek acil tedbirlerin alınması zarurîdir. Gayet dikkatli yeni bir organizasyon hazırlayarak vali, bu Komünlerin esas sınırlarına hâlel getirilmeksizin, gruplaştırılmasını temin etmelidir. Neticeleri bu gün açık görülen bu intizamsız kasabalar konglomerası konusunda dikkati çekmelidir. Bu Komünler topluluğu içinde Komünlerin hususiyetlerine hâlel gelmeksizin ahenk içinde inkişaflarını temin gayesiyle, sonsuz bir sabırla, kaidesine muvafık ve az masrafla taazzuv ettirmek onun vazifesidir. Vilâyet yatırım komisyonu mevcut iki şubesiyle bu çok ehemmiyetli vazifede kendisine kıymetli yardım temin eder.

Çalışma Usulü:

Bu yeni vazifelerin heyeti umumiyesini tamamlamak için elde mevcut vasıtalara yeni değıldir. Hâlihazır Personel kadrosu, mes'elelere vukuf, terkip ve tahlil fikri daima sabit değildedir. Hâlbuki az yazmanın, az tebliğin ve az zamanda işlerin bitirilmesi gerekmektedir. Formalitelerden uzak, muhtelif formasyondaki insanların sıkışmış gruplar içinde çalışmaları en semereli neticeler tahakkuk ettirir.

Region Faaliyeti:

Valinin bu günkü vilâyet sınırları içinde böyle bir vazifeyi başarmasına imkân yoktur. Buna karşılık doğrusunu söylemek lâzım gelirse (Region) Bölge teşkili konusu kolaylıkla kabul edilmedi. İdarecilerimize, bu an'anevi teşkilâtımız karşısında yabancı bir mevcudiyet gibi görünmektedir. Teşkilâtta yukarıda devlet alt temelde Komünler vardır. Vilâyet arada vasıta olan bir basamaktır. Seçimle gelmiş olan bir Siyasî hey'et de bu otoriteye bir menzildir. Donmuş bir kadro içinde İdarî vesayet belki biraz ağır yürür fakat

emniyetlidir. Kontroller dikkatli, idare ciddi, tedirsizlikler ise daima cezalandırılır. Bölgesel servisler ise bu muvazeneyi tehdit etmektedir. Adetleri çok değişik çevreleri bir kargaşalık intibasını verecek bir haldedir.

Bu görüşe rağmen biz bu region konusunda yanılmış değiliz. Bazı bölge idarelerinin kuruluşu hususiyle teknik karakteri haiz bulunanlar, başlıca İktisadî bir ihtiyaca tetabuk eden para ve vasıttan tasarruf müessiriyet ve verimlilik sebebiyle teşkil olunmuşlardır. Bir sanayi teşebbüsün iyi teçhiz olunması kudretli bir kurmay hey'etine sahip ve aynı zamanda bütün faaliyet vasıtalarının muayyen bir hacimde olması şarttır.

Teknik âme hizmetleri de bunun gibi muayyen bir seviyede bulunmaları lâzımdır. Her vilâyette (Telekomünikasyon) veya I'l N. S. E. E. Müdürlüğü bulundurulması düşünülebilir mi? Faaliyetlerin tâbi icabı ihtiyaç duyulan teknisyenler nasıl toplanacak ve ücretleri, teçhizatları nasıl finansa edilecektir ? Sonra, bütün bir zaman içinde onları kullanmak için hangi iş sahası kendilerine tevdi olunacaktır? Yalandan bildiğimiz dahili nakliyat C. A. T. T. Bölge servisleri konusunda da aynı işaretin yapılması mümkündür.

Öne sürülen mesele basit değildir. Bir taraftan, bir bölge seviyesi mademki mevcuttur o halde bölgesel seviyede bir irtibat tesisi elzemdir. Bu bölgesel teşkilât sahasının İl servislerine kadar - ki bunlar elzem değildir - uzanacağına muhakkak delâlet etmez. Bundan başka Hükümet Teknik Mümessilleri vilâyet teşkilâtı ile ve hiç bir şüpheye yer vermiyecek bizim demokratik teşkilâtımız olan ve seçimle teşekkül etmiş meclisimizle işbirliği yapmasını temin eder. Devletle onun arasına bir perde konmak elbette düşünülemez.

İşte başlıca mütalâaların bunlar olduğunu düşünüyorum. Bununla beraber, tereddütler mes'elenin tahlilinde tesbit olunan neticelerle geri dönüşler ve talimat denemelerinin gösterdiği veçhile Bölge Valilikleri, (İ. G. A. M. E.) ve nihayet Koordonatör Valiler ihdasının ne kadar güç olduğunu göstermektedir. Her birerleri diğerlerinden farklı olurlarsa olsunlar bizce bir hal süreti aranması çabasında birer merhale gözükmetedir.

Bölgesel Faaliyetinin Çevresi :

Region faaliyet programlarının tatbik mevkiine konması sebebiyle şimdi, 7/Ocak/1959 tarihli İdarî mıntıkalarda aheng tesis eden

kararın vazettiği rejim altında yaşıyoruz. Kararın unvanı yeni teşkilâtın mahiyetini aydınlatmaktadır. Bu biraz evvel tavsifine çalıştığım esaslı bir vazifenin icrasını kolaylaştırmağa mahsus ve istikbale müteveccih bir karardır. Bu kararın metni iki tanzimi esas ihtiva eder : Tâyin ve tesbit olunan bir vali tarafından rıyaset edilen vilâyetler arası konferanslar tesis edilmektedir. Bundan maksat her sene mıntıkalar İdarî regionlarda ve devlete ait veya kontrolü altında bulunan servislerde tatbik mevkiine konan Bölge Faaliyet programlarının program regionlariyle ahenklerinin gözden geçirilmesi için kararlar almaktır.

İdarî mıntikalarda ahenği tesis eden, önce 2/Temmuz/1960 tarihli kararın araya girmesiyle netice vermiştir. Bu karar, 9 Bakanlığa ait 30 kadar servisi ilgilendirmiştir. Bunlar : Maliye, Nafia, Sanayi, Ziraat, Çalışma, Halk Sağlığı, inşaat, Eski Muharipler, PTT. Servisleridir. Metin başka esaslarla taazzuv etmiş ne askerî ne de adlî bölgelerle ilgili bulunmadığı gibi İçişleri, Maarif Bakanlıkları ve kültür işlerine temas etmemektedir.

Mucip sebepler lâhiyası dikkatle tetkik olunmalıdır : Bu lâyiha Hükümetin ne yapmak istediğini açıkça izah etmektedir. «Yeni müdürlükler, yeni servisler ihdasından kaçınarak sade ve sarîh nizami tedbirler konarak arap saçına dönmüş mıntıkları kaldırmak» dır. Vazolunan nizamın suplesi de dikkat nazarına alınmıştır. «Bakanlığa ait harici servislerin coğrafi sınırlarını tâyinde her vilâyet region faaliyet çevrelerini ister olduğu gibi kabul, ister icabında muayyen bir çevreye bölmeğe, ister tam bir ilâve halinde gruplaştılabilecektir.» Yeni teşkilâtın sarîh ve sınırlanmış mevzu ve hedefi vardır :

«Memleket arazisini verimli hale getirmek, mülkî taksimatın diğer muhtelif kısımları arasında, beşerî, ticarî ve kültürel akımı taciz edecek bir mülâhazaya yer vermemek, an'anevi İdarî taksimata zarar vermiyecek şekilde 21 coğrafi mülkî taksimat idaresi faaliyetlerin suhuletle ifası için teşkil olunmuş bulunacaktır.»

Bu suretle ahenkleştirme tahakkuk etmiş idari servislerin yayılması katiyetle önlenmiştir.

Vilayetlerarası Konferans :

Vilâyetler arası Konferansların hazırlanması uzun zamana mütevakkıftır. Koordinasyon fikri velev konferans sade ve mütevazı olsa da fevkalâde vilâyet meydana getirmek endişesini yaratır. Bun-

dan başka her ne kadar 7/Ocak/1959 kararı böyle bir koordinasyonun teminini bir valiye tevdi etmiş oluyor idiye de böyle bir tercih bilhassa ekonomik ve sosyal meclis adına Mr. Milhud tarafından 20/Nisan/1960 da takdim olunan «region plânlarının icrası ve işbirliği» meseleleri hakkındaki raporda izahını yaptığı sebeplerle ekseriyetle kabul edilmemişti.

Başvekilin ve İçişleri, Maliye ve İnşaat Bakanlıklarının 20/Temmuz/1960 tarihli tamimi de takip olunacak hareket hattını son derece hakimane izah etmektedir. Vilâyetlerarası konferansları bu tamimde bir sıra usulüne göre ve daimî riyaset olmamak kaydıyla Vilâyetlerarası Konferanslar tatbik mevkiine konduğu takdirde vilâyetlerin bünyelerinin hiç bir değişikliğe uğramıyacağını tasvip etmektedir. Âmme yatırımı programlarının hazırlanması ve tahakkuku yoluyla da valilerin selâhiyetlerini tesis etmektedir.

Bu metin, bilindiği gibi, bu sirküleri aynı makamların 26/1/1961 tarihinde (Koordonatör Vali) tesis eden yeni bir sirkülerle tamamlandı : Koordonatör vali toplantıları teşvik ve dâvet eder, gündemleri tanzim eder. «Valilerin teklifi ve Millî Ekonomi Umumi Müfettişinin mutabakatı üzerine» regionun plânlarının icrası maksadiyle konferans tekliflerini tebliğ eder. Yazı işlerini Millî Ekonomi Umumî Müfettişi ile birlikte temin eder. Valilerle irtibat halinde bulunan Millî Ekonomi Umumî Müfettişi hal sureti merkezî hükümetin kararına bağlı hazırlanmış meseleleri takibe yetkilidir.

Şu hu susatın dikkate alınması icabeder : Millî Ekonomi Genel Müfettişi ile sıkı bir işbirliği zarureti. Muhtelif vilâyetlerde toplantı imkânı. Aralarında bir hiyerarşi olmaması. Valilerin muntikalarında haiz oldukları muhtariyeti muhafaza etmeleri. Yeni İdarî bir derecenin reddi.

İçişleri Bakanlığının 18/Nisan/1960 tarihli talimatında Vilâyetlerarası Konferansları bölgelere fikir, veren «Collegial» Hey'et olarak taazzuv edeceğini tasrih etmekte ve bölgeler merkezinin mevcut olmadığını hatırlatmaktadır. Diğer taraftan koordonatör valinin yanma konferansın yazı işlerini takip. Fiili idare dışında, inceleme işlerini tevdi ve vazifelerini tâyin edeceği bir kaymakam verilmektedir. Koordonatör vah yanında teşkil olunacak kurmay hey'etinin vilâyet kadrolarından temini bildirilmekte ve nihayet bu metin, bölge geliştirme komiteleriyle tesis olunacak münasebeti tâyin etmektedir. Neticede region bölgeleri ekonomisinin canlandırılması mev-

zuuna ve vilâyet bünyelerinin İdarî bölgeleşme hadisesine intibakına dair hükümetin düşündüğü şekilde vilâyet kadrosu mensuplarına tevdi ve bu husustaki meşguliyetleri üzerine dikkati çekmektedir.

Regional (Bölgesel) Ekonominin Canlandırılması :

Başlıca vasıtalar artık hazırlanmış Vilâyetlerarası Konferanslara ve İdarî Bölgeler servislerine dair her (Circonscription) çevrede faaliyete teşebbüs edilmiştir. Buna karşılık Bölge Geliştirme Komiteleri, kabul, ihdas ve vazifeye başlamamışlardır. Koordinasyon tabiatıyla onlara bağlıdır. İşbirliği usullerini tesis ve teşkil bilindiği gibi kolay olmamaktadır. Sistemin oturması için biraz zaman geçmesi lâzımdır. Fakat diğer sistemlerde Vilâyetlerarası Konferanslara yardımcı olacaklardır. Bu hususta ilk merhalede yardımcı, Bölge İktisat Enstitüsü'dür. Memleketimizin yenileştirilmesi sırasında yüksek tedrisatın faideli rol oynaması icabetmesine rağmen üniversite bölgeleri program bölgeleri dışında kaldıklarından yardımları maalesef mümkün olamamaktadır. Yardım konusunda Bölge İktisat Teşkilâtını, Bölge Ziraat Odalarını, Dış Ticaret Bölge Merkez Müşavirlerini, Sosyal Yatırım programlarının hazırlanmasına iştirak eden yeni teşekküllerden aile sandıklarını zikretmek icabeder. Program Bölgesi seviyesinde valiler ile servis şefleri ve yine valiler ile özel sektör arasında müzakereler açılmak üzeredir. Fakat özel sektörle olan müzakerelerde bu sektöre ait hususî projeler az bahis konusu olacak, bu konunun derinliğine etüdü vazifeli kaymakamla valilik maiyetine verilen memurların dikkatli ve müşterek mesailerine bırakılmıştır.

Vilâyet Memur Kadrosunun Teşekkülü ve Rolü :

Valilerin yeni vazifeleri de her gün kendisine çalışmalarda yardım eden arkadaşlarının vazifelerinin aynıdır.

Yapmış olduğunuz staj esnasında bu kadronun vüs'at ve terekübü hakkında bilgi edindiniz. Teşkilâtımız ve çalışma metodlarımız hakkında şüphesiz kendi kendinize bazı sualler tevcih ettiniz.

Zamanın ihtiyaçlarına cevap verilmek için umumiyetle âmme hizmetlerinde olduğu gibi vilâyet teşkilâtında da reformlar yapılmaktadır. Bana öyle geliyorki, bir teşrih ve izah ileri sürmeden şimdiye kadar söylediklerimizden şu umumî fikirleri çıkarabiliriz :

Birinci merhalede yeni vazifemiz ağır ve karışıktır. Bu yeni vazifenin icab ettirdiği kuvvet ve gayret bir memleket dâvasını yeniden tekrar gözden geçirme ehemmiyeti ve mecburiyeti işin usûl ve vüs'atı üzerinde tahrik ve teşvik edici bir ruh getirecektir.

Diğer taraftan bundan böyle kontrol ve mürakabede mes'ullerin sırf idari mes'eleler altında bunalmalarına imkân vermeyecektir.

Bence bir tasfiye de düşünülemez. Çünkü konunun tetkiki bizi faydalı bir tenkit yapmağa ve mes'eleyi tanzime götürür. Fakat sevk ve idare, teşkilât ve fıkren mesai sarfı lâzımgelen yerlerde vazife görecklerin yerleri dar tutulması icabeder. Hakikatte bu hususta düşünmeğe daha çok zaman verilmesi icabeder. Böylece kendi haline bırakıldığı takdirde Devlet Bünyesinde bölünmeye sebep olacak bu hizmet idaresiyle an'anevi kadrolar içinde bulunan mürakabe ve kontrol idaresi arasında korkulan bir bölünmeden sakınılmış olunacaktır.

İslâh olunmuş teşkilât kadrolarının selâhiyet dereceleri de yeni normlara ve usullere göre değiştirilmelidir.

Yukarıda işaret ettiğim İçişleri Bakanının tamimine göre bu konuda özel vazifeli kaymakam refakatinde bir meslek kurmay hey'etini vilâyet kadrosuna ithal etmiş bulunacaktır. Hakikaten esaslı ve ciddi tedbirler alınması icabeder. Aksi halde şimdiye kadar alınmış olduğu tedbirlerin bir geleceği olamaz. Ayrıca her vilâyette müessir bir faaliyete tevcih edilecek bir İktisadî servisin hazırlanması lâzımdır.

Meslek boşalmasının ve mes'elelerin karıştırılmasının mes'uliyeti yeni metodlarla ilgili, ekonomik problemlerden haberdar olacak bu servise bağlı memurlar hey'etine ait olacaktır.

Şimdiye kadar kadrolarımızın hukukî hususatta üstünlüğü ifade olunmuştur. Bu da idarecinin eşkâl ve merasimde sonda bulunmasını icabettiriyor. Tekliflerin, kararların tenkit ve itirazı tasvip ve tasdiki prensip ve metinlere göre değerlendirme vazifesi an'anevî olarak valiye bağlı idi. Pek tabii bu vazife hâlen de mevcuttur. Fakat, şimdi yeni olarak «Önvize» vazifesi ilâve edilince idareci usûl ve merasimin başında gelmektedir.

Bu basit hadise idarecinin, tatbikî, İlmî ve İçtimaî konularda (İçtimaî ve Teknik İstatistikî Bilgiler) Ekonomik neticeleri elde edilmesini mümkün kılan ve esasen Mahallî idareler bütçelerinin tertip

ve tanzimi için kabul edilen önvizeye müteallik usulü defteri metodlarında bilgisi bulunması icabetmektedir. Şimdi tadat edemeyeceğim bazı hususî mecburiyetlerde daha geniş selâhiyetlere lüzum hissettirecektir. Böylece, meselâ. Vali Karma Ekonomi Cemiyetlerinde hükümetin mümessili olmuş bulunacaktır. Bazı mesai arkadaşları valiye müessir bir yardım temin etmek için klâsik usulü defteri de ve kendisine takdim edilen bilânçoların felsefesinin izahında herhalde ona yardımcı olacaklardır.

Velhasıl ehemmiyetli mes'elelerin tablosuna hâlel gelmeksizin herkes işlerin yürüten ahengine uyacak geniş malûmata vukuf peydah etmesi lâzımdır.

Listesi tam olmaktan çok uzak olarak arzettikleri ehemmiyete binaen unvanları sırasıyla meselâ :

Ortak Pazar ve C. B. C. A. muahedelerini ekonomiye, sosyal rejime personel durumuna, millî gelişmemize, gümrük ve maliye rejimimize ve çalışma usulümûze işaret edeceğim.

Nihayet hatta bizatihi valilik teşkilâtı tetkik olunmalıdır. Umumî müfettiş mes'elenin üzerine eğilmiş, tekliflerini yapmış ve tatbikata geçilmek üzeredir. Bu meslekte dahi yeni mükellefiyetlerimizin espirisi, tercihleri tâyin edecektir, istikbalin bize neler hazırladığını bilemem. Fakat bana kat'iyetle öyle geliyor ki şubelerle harici servislerin münasebetleri esasından İslah ve tadil olunmalıdır. Bazı çift istihdamlar ötedenberi söylenmektedir. Formülleri eski oldukları için müdafaa etmek rolümüz olmadığı gibi müdafaa eder vaziyet te almamağa mecburuz. Buna, karşılık işte valiliklerimizin yeni faaliyetleri için geniş açılardan arzettiği manzara. Söylemek istediğini önvize âmme yatırımlarının tatbikatında terkip ve koordinasyonu, arazinin tanzim, islâh ve geliştirilmesi ve yapmak istediğimiz ve tamamlamağa muktedir, olduğumuz işler.

Dün idare memuru bugün vali olarak modem müessir metodlarla bir idarecinin umumî selâhiyeti espirisi içinde bizlere aittir, işte güç fakat gurur verecek müşterek vazifemiz.

SOSYAL MESELELERİMİZ ARASINDA KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARLA İLGİLİ TEŞKİLAT

Yazan : Kutlu AKTAŞ
Çankırı Maiyet Memuru

Plân :

I— Meselenin Önemi

II — Teşkilât

- a — Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kimlerdir,
- b — Koruma Müesseselerinin Hukukî Dayanağı,
- c — Koruma Birlikleri
 - Birliklerin Vazifeleri
 - Birliklerin Mali Yönü
 - Koruma İle İlgili Sair Müesseseler,
- d — Sosyal Hizmetler Enstitüsü.

Sosyal Meselelerimiz Arasında Korunmaya Muhtaç Çocuklarla İlgili Teşkilât :

1 — Meselenin Önemi : Bizi bu konuyu incelemeye sevkeden saik hemen hergün çeşitli gazete ve dergilerde kimsesiz çocuklarla ilgili bir haber veya makalenin neşredilmesi, sokak ve çarşılarında dilenen yahut küfecilik v.s. yollarla hayatını devam ettirmeye çalışan küçüklerin cemiyetimizin ağır bir yarası haline gelmesidir.

İdareyi ilgilendiren cihetleriyle meselenin ortaya serilmesi muhakkak ki millet olarak bize çok şeyler kazandıracaktır. Herşeyden evvel korunmaya muhtaç çocukların bir rakamını vermek gerekir Ama ilâve edelim ki bu sahada tam sıhhatle yapılmış bir istatistiğe şimdiye kadar rastlayamadık. Yalnız İstanbul'da yetkili bir zatın ifadesine göre mevcut çocukların % 20 hattâ % 25 i korunmaya,

muhtaç durumdadır. (1) Bütün memlekete ait bir rakam vermek icap ederse : (2) 1960 Türkiye nüfusunun aşağı yukarı 12 milyon kadarı çocuktur. Bunun % 15 - 20 sinin korunmaya muhtaç çocuklar olduğu bütün dünyaca kabul edilmiştir. Buradan biz sadece kimsesiz çocukların 1 milyon civarında olduğunu kolaylıkla bulabiliriz. Daha kesin bir miktar 952.171 olarak tesbit edilmiştir. Bunlardan bizde ancak bugün 7.405 ine bakılabilmekte 805 tanesi de kör ve sağırılar okullarında barındırılmaktadır. Meselenin buradan ne kadar mühim olduğu anlaşılıyor.

II —Teşkilât :

Teşkilât bahsini birkaç bölümde inceleyeceğiz, önce korunmağa muhtaç çocukların, kanun çerçevesine sadık kalarak bir tarifini vermeğe çalışacak, daha sonra da teşkilâtla ilgili diğer konulara temas edeceğiz.

a) Korunmağa muhtaç çocuklar kimlerdir :

Tarifi vermeden önce 6972 sayılı ve 15/5/1957 tarihli kanunun esas gayesi üzerinde birkaç söz söylemeğe çalışalım. Türk Ulusunun bağrında yaşıyan ve gelecek neslin temel elemanları olacak çocuklarımızdan bazılarının kimsesiz ve bakımsız bir halde bulunmalarının bizim için ne kadar büyük üzüntü kaynağı olduğu açıktır. Medenileşmek yolunda olan toplumunuzda bu masum unsurların himaye altına alınarak cemiyete yararlı hale getirilmeleri başta idarecilerimiz olmak üzere hepimizin başlıca görevidir.

6972 sayılı kanunun 1. maddesi korunmağa muhtaç çocukların bir tarifini vermiştir. Buna göre ;

— Beden, ruh ve ahlâk gelişmeleri tehlikede olup,

a)Ana ve babasız,

b)Ana ve babası belli olmayan,

c)Ana ve babası tarafından terk edilen,

d)Ana ve babası tarafından ihmal edilip fuhşa, dilenciliğe, alkollü içkilere veya uyuşturucu maddeleri kullanmağa veya ser-

(1) Bakınız, Akşam Gazetesi 2/Nisan/1962 sayfa 3.

(2)Akol, K. Osman, Yeni Anayasada Çocuk, Cumhuriyet, 17/7/1961

seriliğe sürüklenmek tehlikesine maruz bulunan çocuklara (Korunmağa Muhtaç Çocuklar) denir.»

Kanunun bu tarifi pek mahdut bir sahaya inhisar ettiğini anlamak zor olmasa gerektir. Çeşitli yönlerden yoksunluklar içinde bulunan çocuklar cemiyetimizin fiili imkânsızlıkları dolayısıyla bugün ihmâl edilmektedir. Sadece kanunun şumulü içine girenleri cemiyetimize yararlı bir hale getirmek başlıca gayedir.

Kanunun tarifiyle korunmağa muhtaç çocukların reşit oluncaya kadar bu kanun hükümlerine göre kurulan müesseselerde bakılıp yetiştirilmeleri ve bir meslek sahibi edilmeleri hususunda bulundukları mahallin Sulh Hukuk mahkemelerince gerekli tedbir kararları ittihaz olunur.

Bu maddenin tahliline geçmeden evvel, mezkûr kanunun 2 maddesini de verelim : «Birinci maddede yazılı vasıfları haiz bir çocuğun bulunduğunu zabıta, devlet veya belediye memurları veya muhtarlar öğrendikleri takdirde keyfiyeti mahallin en büyük mülkiye âmirine haber vermeğe mecburdurlar.»

Şu hale göre kimsesiz ve başıboş çocukların himayesinin için devlet dairelerine görevler verilmiştir.

Bu göreve göre kolluk, devlet ve belediye memurları ve muhtarlar korunmağa muhtaç, terkedilmiş veya kimsesiz çocukların bulunduğunu öğrenince mahallin en büyük mülkiye âmirine haber vereceklerdir. Eski 5387 sayılı kanunda mülkiye âmiri yerine «mahallin en büyük milli eğitim memuruna» ibaresi kullanılıyordu. Bu ise tatbikatda birçok güçlüklerin doğmasına sebep oluyordu. Milli Eğitim memurunun icrai bir kuvveti olmadığı için bunun doğrudan doğruya Sulh Hakimine gönderilmesi gerekiyordu. Hakim durumu tesbit edinceye kadar çocuk eski halinde kalacaktır. Bunun 6972 sayılı kanunun 2/b, c maddesinde iyi bir hal suretine bağlandığını ve boşluk bırakılmayacak şekilde düzenlendiğini görüyoruz. Şöyleki : «Mülkiye âmiri bu çocuklardan haklarında derhal korunma tedbiri alınmasında zaruret görülenleri mahkeme kararı alınıncaya kadar, bu kanuna göre kurulmuş müesseselerde veya mevcut hayır müesseselerinden birine, bulunmadığı takdirde munasip görülecek bir aile nezdine masrafları birlik tarafından karşılanmak üzere yerleştirilir.

Acele olmayan hallerde mülkiye âmiri çocuk hakkında tanzim edilmiş olan evrakı, lüzumlu karar verilmek üzere mahallî Sulh Hu-

kuk Mahkemesine tevdi eder. Çocuğun ana, bahası veya bunlardan birisi varsa durumu onlara da bildirir.

Hakimin çocuğun ahlâkî durumu İçtimaî ve malî vaziyetini tetkik ve tahkik etmesi gerekmektedir. (3) Çocuğun vaziyetini tahkik zaman ister. Bu tatbikatın yapılması ve tamamlanması çok zordur. Halbuki bulunan bu çocuklar mahallin zabıtasına tevdi edilerek kanunda zikredilen hususlar tahkik ve tetkik edildikten sonra adalete tevdi ve bu arada çocuğun muhafazası ve aynı zamanda bir müessesede iâşesinin temini daha doğru olsa gerektir. Çünkü bütün dünyada hükümetler çocukları kolluk marifetiyle müesseselere yerleştirmektedir. Hattâ çocuk zabıtası teşkil etmektedirler.

Sulh Hakiminin kendisine tevdi edilen çocukları iyi bir incelemeden geçirmesi gereklidir. Ancak çocuk psikolojisinden anlayacak hakimlerin bulunmayışı önemli zorluklar doğurur. Korunmağa alınacak bir çocuğun tâyinindeki kıstaslar samimiyetle belirtilmelidir. (4) 6972 sayılı kanun bu bakımdan eksiktir. Seçimde merhameti değil realiteyi göz önüne almak gerekir. Unutmamak lâzımdır ki bedavacılığa alışmış bir milletiz. Herkes yükünü yanındakine olmazsa devlete aktarmak ister.

Yukarda söylenenlerden bir netice çıkarmağa çalışırsak: (5) 1849 dan bu yana yürürlükte bulunan sisteme göre korunmağa muhtaç çocuğun aranıp bulunması ; zabıta devlet veya belediye memurları yahut muhtarların öğrendikleri takdirde keyfiyeti mahallin en büyük mülkiye âmirine haber vermeğe mecbur tutulmaları suretiyle sağlanmak isteniyordu. Ancak bunun ne kadarı sudan bîr sorumluluk olduğu aşîkârdır. Filhakika bu sorumluların durumu kimden öğrenecekleri sorulunca sorumluluk ortadan kalkıverir.

Yapılan işlemler yıllardan beri böyle olagelmıştır. Bu isimsiz ve yaygın sorumluluğu kimse umursamamıştır. Korunmağa alınan çocuklar yakınları vasıtasıyla her türlü acındırma inandırma ve kişisel iltimaslar sağlamak endişesiyle yurtlara verilmişlerdir.

13 yıldır yürürlükte bulunan sisteme göre; korumaları sağlamakla görevli teşkilât buna muhtaç olan çocuklarla adeta karşı karşıya gelmekten kaçır gibidir. Teşkilat bu durumda bulunan çocuğun bulunması ile ilgilenmediği gibi onun hakkında koruma kararı al-

3) Naci Uluğır; Sos. Olay. Ara. Kim, Çoc. İdare Derg. 1949 sayı: 199

4) Akol K. Osman; Nasıl Bir Teşkilat; Cumhuriyet; 23/10/1960

5) Akol K. Osman; Kendimizi Aldatmayalım; Cumhuriyet; 18/11/1960

makla da hiçbir şekilde kendisini görevli saymaz, işe hissi bir endişe karışmaz başka bir etkende olmazsa 7 yaşından küçükler için Sağlık ve Sosyal Yardım ; 7 yaşından büyükler için de Millî Eğitim Müdürlükleri koruma işini yürütür ve mahkemeden koruma kararı alarak çocuğu koruma müessesesine gönderir.

b — Koruma Müesseselerinin Hukuki Dayanağı :

Çocuğu koruma müesseseleri için 1580 sayılı Belediye Kanunu ; 6972 sayılı kanunlarda âmir hükümler bulunmaktadır.

1580 sayılı kanunun 15 inci maddesinin 18 inci fıkrasında belediyelerin vazifeleri arasında «bulunmuş ve bırakılmış çocukları... koruyup gözetmek» de yer almıştır.

6972 sayılı Korunmağa Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanunun 4. ve müteakip maddeleri ilgili teşkilâtın kurulmasını âmirdir. 4. madde. Bu kanunun birinci maddesinde yazılı vasıfları haiz olan çocukların bakılıp yetiştirilmeleri ve bir meslek sahibi edilmeleri vilâyet özel idareleriyle belediyelerin müştereken kuracakları - birlikler - tarafından sağlanır. Bu birliklere Millî Eğitim ve Sağlık Bakanlıkları her türlü yardımı yapmakla mükelleftirler.»

6972 sayılı kanuna göre : ilgililerde bulunacak ve mahkemece haklarında tedbir kararı alınan korunmağa muhtaç çocuklar için şu üç müessesenin kurulması gerekir.

- a) 7 - 18 yaş arasındaki erkek çocuklar için «Yetiştirme Yurdu.»
- b) 7 - 18 yaş arasındaki kız çocuklar için ayrı bir yetiştirme yurdu.
- c) 0 - 6 yaş arasındaki kız ve erkek çocuklar için müşterek bir «Bakım Yurdu.»

Öğretim çağına gelmemiş olan çocuklar Sağlık Bakanlığınca Bakım Yurtlarına ; öğretim çağına gelmiş bulunanlar da Millî Eğitim, Bakanlığınca yetiştirme yurtlarına alınırlar. Ayrıca bakım yurtlarında öğretim çağına gelenler yetiştirme yurtlarına naklonurlar.

Çocukları koruma müesseselerinin tabib ve memur ihtiyacı Sağlık Bakanlığınca ; öğretimleriyle görevli öğretmen ihtiyaçları da Millî Eğitim Bakanlığınca giderilir. Kimsesiz çocukların koruma ve yetiştirilmelerinin herşeyden önce bir eğitim ve öğretim formas-

yonunu gerektirdiği şüphesizdir. Bu bakımdan personelin doğrudan doğruya teşkilâtın elemanı olması ; onun sorumluluğunu taşıması ve oraya bağlanması pek tâbii ve o kadar da zaruridir.

Kimsesiz ve korunmağa muhtaç çocuklar hakkındaki yönetmelikte şu hususların yer aldığını görüyoruz. Kanunun vilâyetlerde tatbiki bakımından vali ; kaymakam ; bucak müdürleri ile köy ihtiyar heyetlerine verdiği görevler ayrı ayrı tesbit edilmekte kurulacak çocuk bakım yurtları bu yurtlara alınacak çocukların bakını ve korunması ; eğitim işleri ; ihtiyaç gören yerlerde iş yerleri açılması atölyeler kurulması gibi hususlar yer almaktadır.

Yukarda kimsesiz çocuklardan hangilerinin yetiştirme yurtlarına ve hangilerinin de bakım yurtlarına alınacaklarını belirttik. 6972 sayılı kanunun 15. nci maddesi yetiştirme yurtlarında ilk öğretimi bitiren çocuklardan kabiliyet gösterenler daha ileri tahsil yapmak üzere Milli Eğitim Bakanlığının tâyin ve tesbit edeceği müesseselere yerleştirilirler. Bunlar :

a) Yatılı ve yatsız her derecedeki tahsil müesseseleriyle meslek müesseseleri.

b) Umumi ve mülhak bütçeli idareler ; hususi idareler ; belediyeler ; 3659 sayılı kanuna tabi müesseseler ve sermayesinin yarıdan fazlası devlete ait olan diğer teşekküller tarafından kurulmuş fabrikalar ; ziraat işletmelerine veya hususi işyeri veya meslek sahiplerinin yanına ;

c) Birlikler tarafından kurulmuş işyerleri ve atölyelerde çalıştırılmak suretiyle birer meslek veya sanat sahibi olacak şekilde yetiştirilirler.

16. maddede nezdine çocuk verilen müesseselerin bu çocukları yedirmek ve giydirmek ile mükellef olduğu görülüyor. Mütetip diğer beş maddede yakardaki şekilde müesseselere yerleştirilen çocukların harçlıklarının millî bir banka carî hesabında toplanılacağı ve çocuk reşit olduğu zaman kendisine iade edileceği yazılıdır. Ailelere verilen çocukların reşit oluncaya kadarki durumları birliklerce kontrol edilir.

24. madde ; yetiştirme yurtlarında bulunan çocuklar yurttan kaçacak olurlarsa zabıtaca bulunarak geri getirilir hükmünü koymaktadır. Keza işyerleri ve tahsil müesseselerine yerleştirilen çocuklar yetiştirme yurtlarının izni olmadıkça yer değiştiremezler.

e — Koruma Birlikleri :

6972 sayılı kanunun 4 ve 5. nci maddeleri gereğince şu hükümler vazedilmiştir. Korunmağa muhtaç çocukların bakılıp yetiştirilmedi ve bir meslek sahibi edilmeleri Vilâyet Hususi İdareleriyle Belediyelerin müştereken kuracakları (Birlikler) tarafından sağlanır.

5. nci madde : Sözü geçen birlikler Belediye Kanunu gereğince kurulur. Bu birlikler tarafından çocuk bakım ve yetiştirme yurtları ve her türlü tesisleri kurulması mecburidir ; hükmünü koymaktadır.

Bir vilâyet dahilinde bakım ve yetiştirme yurtları kurulması mümkün olmadığı takdirde Maarif ; Sağlık ve İçişleri Bakanlıklarının tensibi ile civar vilâyetlerle müştereken bu tesisler kurulur.

1580 sayılı Belediye Kanununda bu konu ile ilgili maddeler 133. ve 148. maddelerdir.

133. madde : Belde ve köyler ; vilâyet hususî idareleri kendilerine kanunlarla verilen mecburi veya ihtiyari vazifelerin bir veya birkaçını müşterek tesisat ve idare ile ifa için birlik tesis edebilirler; demektir.

148. nci madde ise : Belediye Encümenlerinin selâhiyet ve vezaifi hakkındaki ahkâmın birlik nizamnamesi ile verilen vazife ve hukuk ve selâhiyetleri tecâvüz etmemek üzere birlik encümenleri hakkında caridir, şeklindedir.

Birliğin yapısını görmeden önce onun hukuki durumunu da işaret edelim. Birlik ; Türk Medenî Kanunu ve Belediye Kanunu hükümlerine göre bir amme hükmi şahıstır. Vilâyet idare hudutları dahilinde bu husustaki vazifelerini gördüğü mahalli idare ve belediyelerin bütün hukuk ve selâhiyetini haizdir.

Bu suretle kurulan birliklerin başlıca iki uzuvları vardır. I) Birlik meclisleri : Bunlar Korunmağa Muhtaç Çocukları Koruma Birliğine dahil vilâyetlerin valileri veya tevkil edecekleri şahıslarla maarif ; sağlık ; tarım ; bölge çalışma ; iktisat ve ticaret müdürlerinden teşekkül eder. II) Birlik Encümeni: Birlik merkezi bulunan vilâyet maarif müdürü ile sağlık ve sosyal yardım müdürü ve diğer üyelerden teşekkül eder.

Birliklerin Vazifeleri :

1) Birlik ; azası bulunan mahalli idarelerin mevcut mevzuat muvacehesindeki çocukların korunmalarıyla ilgili hizmetlerini üzerine alır ve bu sıfatla vilâyetin korunmağa muhtaç çocuklarla ilgili işlerini tedvir eder.

2) Birlik ; vilâyet nüfusuna kayıtlı korunmağa muhtaç çocukların reşit oluncaya kadar kanun ve nizamnamelerde tanınmış her türlü haklarını korur ve murakabe eder. Bunlardan 6972 sayılı Korunmağa Muhtaç Çocuklar Hakkındaki kanunun şümülüne girenleri bakmak ve yetiştirmek iş gücü sahibi etmek için gerekli tedbirleri alır ; ihtiyaç ve lüzumu halinde mütedavil sermayeli atölyelerle mücehhez tesisler kurar ;

3) Birlik çocukları bekletmeden korumak onları fizik ve moral bakımlarından tetkik ve ilmi bir tasnife tutmak üzere mevcut müesseseleri dahilinde koruma istasyonları ve klinikleri tesis eder.

4) Birlik ; başka vilâyetlere mensup oldukları halde geldikleri yere geri gönderilmeleri mümkün olmayan çocukları da korumakla beraber masraflarını nüfusuna bağlı olduğu vilâyetten tahsil eder ;

5 — Birlik çocukların ve yakınlarının korunma müracaatlarını beklemeden korumaya ve özel bir itinaya muhtaç çocukları araştırmak üzere Sosyal Yardım, Araştırma Teşkilâtını mevcut elemanlarla kurar ve mahkemelerce verilecek vasilik vazifelerini üzerine alır :

6 — Birlik çocuklara iş temini maksadiyle 6972 sayılı kanunun 15 ve müteakip maddeleri esasına uygun olarak devlet ve İktisadî devlet teşekküllerine, hususi şahıslara ait müesseselerden kontenjan sağlamağa çalışır. Esnaf Birlikleri, İşçi Sendikaları, İş ve İşçi Bulma Kurumu, Çalışma Müdürlüğü, basın ve benzeri diğer teşekküllerle işbirliği yapar.

7 — Birlik çocuk korunması işini başarmak gayesiyle aynı maksatla kurulmuş hayır dernekleri ile temas halinde çalışır. Başka vilâyetlerdeki benzer birliklerle irtibat temin eder.

— Birliklerin Mali Yönü :

Kimsesiz, korunmağa muhtaç çocuklar hakkında bir etüd henüz yapılmamıştır. (6) Ancak miktarı ileri memleketlerde yapılan

(6) Akol, K. Osman; Kendimizi Aldatmayalım, Cumhuriyet 18/10/1960

tahminlere göre, 1 milyon farzedebiliriz. Bir çocuğun bakımı devlete, yılda en azından 1000 liraya mal olmaktadır. Bu şu demektir : Çocuk güvenliğini sadece kimsesiz ve özel eğitime muhtaç olanlar bakımından halledebilmemiz için devletin her yıl 1 Milyar liraya ihtiyacı olacaktır. Bunu bugün değil yıllarca sonra bile karşılamamız mümkün olmaz.

İşi olurluna bırakmadan yaşı ilerlemiş çocukların emeğinden de faydalanarak mesnevi daha az masrafla halletmek mümkündür. Diğer taraftan hayır derneklerinden de istifade oldukça faydalar sağlar. Devlet, Özel İdare ve Belediyeler 1959 yılında bu işe 20 milyon ayırmışlardır. Ancak ayrılan bu paraların sırf bu işe sarf edildiğini zannetmek fazla iyimserlik olur. Zira birçok kurum ayrılan bu ödenekleri bu işe sarfetmemişlerdir. Üstelik bununla ilgili hayır derneklerinin de 3 milyona yakın para harcadıkları da hesaba katılırsa pek az çocuğun korunduğu ortaya çıkar.

Kurulan birliklerin gelirlerini şu şekilde özetleyebiliriz :

a) Birliğe üye Özel idare ve Belediyelerin bütçelerine koydukları bir sene evvelki tahsisatlarının en az yüzde birleri,

b) İlgili bakanlıkların bu maksatla bütçelerine koymuş oldukları tahsisattan ayrılacak hisseler,

c) Hakiki ve hükmi şahıslarla beynelmilel teşekküller tarafından birliğe yapılacak ayni ve nakti, menkul ve gayrimenkul bağışlar,

d) Vakfillerinde çocuğa yardım için tahsisat kabul etmiş bulunan mülhak ve mazbut vakıflar adına mütevelliler ve Vakıflar Umum Müdürlüğüne yapılacak yardımlar,

e) Yurtlar tarafından veya bunlar menfaatına verilecek müsamerelerle, iş yurtları ve diğer her türlü teşebbüs gelirleri,

f) Yurtlarda bakılan çocukların yakınları tarafından ödenecek masrafa katılma payları,

g) Çalışan çocuklardan tesbit edilecek esaslar içinde tahsil olunan iştirak miktarları,

h) Başka vilâyetlerden alınacak olan bakım masrafları,

i) Mütedavil sermayeden tefrik edilecek işletme ve idare masrafları hissesi.

— Koruma İle İlgili Sair Müesseseler :

Bu bahiste sadece kimsesiz çocuklarla ilgili sair kurum ve müesseselere şöyle bir dokunup geçeceğiz. Zira bu konu uzun bir etüd çalışmasını içine alabilir. Çocuk Esirgeme Kurumunun bu günkü bütçesi ve çalışması ile çocuk meselesinin tamamını halledeceğini beklememek gerekir. Darülaceze için de aynı şeyler söylenebilirse de son yıllarda oldukça müsbet çalışmalar yaptığını ilâve etmek yerinde olur. Mesele zihniyetlerde değişikliği icap ettirdiği için ferdi bazı teşebbüslerden ümide kapılmak hiçte iyimserlik olmayacaktır. Belki bu yolla, halledemediğimiz kimsesiz çocuklar meselesini bir yoluna sokmak imkânını bulabiliriz.

Son aylarda İstanbul Emniyet Müdürlüğüne bağlı bir Çocuk Bürosunun kurulduğunun gazetelerde yer alması bu mesele ile ilgilenenlerin yüreğine oldukça su serpmiştir. Bu teşkilâtın gelişmesi sadece kimsesiz çocuklar meselesini değil aynı zamanda suç işlemeğe yönelmiş çocuklar dâvasını da hal yoluna koyacaktır.

d — Sosyal Hizmetler Enstitüsü :

Konumuzun önemli bir bölümüne gelmiş bulunuyoruz. Yukardan beri anlattığımız veçhile memleketin dört bucağına yayılmış resmî ve yan resmî teşkilât mahalli ve hususi müesseseler şahsi teşebbüsler ele aldıkları çocuk dâvasını çeşitli sebeplerden dolayı yan yolda bırakmışlardır. Bu durum karşısında 12/6/1959 tarih ve 7355 sayılı kanunun çıkarılması gerekmiştir. (7) Sosyal Hizmetler Enstitüsünün esas gayesi çeşitli yardım müesseseleri arasında bir koordinasyon ve merkezi bir yönetimdir. Bu yolla meselelerin daha kolay halledileceği umulmuştur. Biz kanunun konumuzla ilgili hükümlerine şöyle bir dokunacağız. Enstitünün vazifelerinden bahseden birinci maddede : a) Yoksullar arasında tetkikler yaparak yoksulluğun muhtelif sebeplerini araştırmak ve bunlara yapılacak sosyal hizmetlerin şekil ve nevini tesbit etmek, fertlerin sosyal intibaksızlıklarını izaleye ve toplum kalkınmasını temine yarayacak tedbirleri araştırmak,

b) Gerek normal gerekse akılca veya bedence arızalı okul öncesi ve okul çağındaki çocuklarla gençlerin ve geri kalmış çocukla-

7) 22/6/1959 tarihli ve 10233 sayılı Resmî Gazeteye bakınız

un bakılmasına, korunmasına ve yetiştirilmesine ait sosyal hizmetleri programlamak ve tatbiki için alâkalı devlet makamlarıyla sair teşekküllere ve hayır cemiyetlerine bildirmek ve nihayet sosyal yardım müesseseleri arasında koordinasyonu sağlamak, görevi bu enstitüye verilmiştir.

Korunmağa muhtaç çocuklarla ilgili teşkilat bahsinde söyleyeceklerimiz bu kadar olmakla beraber meselenin ne kadar Önemli ve hayati olduğunu belirtmeden geçemeyeceğiz. Milletimizin gelecek temel unsurları olan çocuklarımızdan kimsesizleriyle ilgilenmek, yardım etmek bir vatan ve vicdan borcudur.

BAYRAĞA HAKARET

Yazan : M. Muhtar ÇAĞLAYAN

Ankara Hâkimi

TARİHÇE :

1) Bayrak, en eski Türk kavimlerinde ün salmış kahramanların mızrak gibi savaş âletlerinin ucuna bir şeref timsali olmak üzere konulan ve «Yak» denilen yaban öküzü veya at kılları yahut ipekli bir kumaş parçası halinde kullanılmağa başlanmıştır. Zamanla devlet teşkilâtı gelişip kuvvetlendikçe, başta bulunanların şeref timsali ve onlara tâbi olanlar için de sadece Devlet hâkimiyetinin değil, millî varlığın ve milliyet hissini (duygusunun) bir remzi suretinde sayılmaya başlamıştır. Eski Türklerde bayrak; gönder, süngü ve «Cida» denilen kısa mızrak gibi vücuda saplanacak ve batırılacak bir silâhın adı olup, savaşlarda ucuna, onu kullanan kahramanın veya mensubu olduğu kabilenin alâmeti konulmakta idi. Eski Türk Devletleri Tunç ve bayrak gibi semboller kullanmışlar ise de ; bunlar, umumiyetle ayrı oymakların veya askerî birliklerin işaretleri olmak üzere türlü şekil ve biçimde ve değişik renklerde bulunmakta idiler. Onbirinci yüzyılda yaşamış olan Kaşgarlı Mahmud, Bayraktan; «Savaşlarda kullanılan ve ucuna bir ipek parçası takılan mızrak» diye bahsetmektedir. Mahmud'un bu izahından bayrağın, ferdi mücadelelerde şöhret kazanmış kahramanlara, «Alp, Yiğit» mahsus bir alâmet olduğu anlaşılmaktadır. Bu ipek parçasına Oğuz Türkleri «Perçem» ve diğer Türkler de «Beckem» adını vermişlerdi. Bir devletin hâkimiyet alâmeti olarak aynı şekil, biçim ve renkte bayrak kullanılması ancak yakın yüzyıllarda mümkün olabilmektedir.

Milâttan çok evvel Orta-Asya'da kurulmuş olan Hun (Hiung-nu) imparatorluğunda bayrak ve tuğ kullanılmakta idi. Eski bir Hristiyan kaynağında «Batı Hunları»nın büyük hükümdarı Atillâ'nın, üzerinde bası taçlı bir tuğrul bulunan bayrağı olduğu yazılıdır. Göktürklerin kurt başlı bayrak ve sancakları mevcuttu. Göktürk Kağanları, «kurd» un kendi cetleri olduğuna inandıkları için, bayrak direklerinin tepesine «altın» madeninden bir kurtbaşı takmakta idiler. Onuncu ve onbirinci yüzyıllarda Sirderya (Seyhun) nehri kıyılarında ya

şayan «Oğuz Türkleri» nin bayrakları kırmızı renkte idi. Aynı devirde Orta Türkistan ile Maveratünnehir'e hâkim bulunan Karahanlı devleti hakanlarının bayrakları al denilen turuncu ipekten yapılmıştı Selçukluların ilk kurulma devirlerinde kırmızı bayrak kullandıkları ve sonraları Abbasi halifelerini takliden rengi siyaha çevirdikleri anlaşılıyor. Timurlenk, bayrak hususunda Moğolları taklit etmiştir. Timur'un kendi şahsına mahsus bayrağı beyaz, oğulları ile büyük kumandanlarınıninki sarı, kırmızı, mor gibi çeşitli renklerde idi. Oğuz Türklerinin Bayındır boyuna mensup bir aile tarafından kurulmuş olan «Akkoyunlu devleti» nin bayrağı ak renkte idi. Halen Topkapı sarayı müzesinde bulunan Uzun Hasan'a ait bir bayrak üzerinde Bayındır boyunun damgası mevcuttur. Anadolu Selçuki devletinde bilhassa ak renk tercih edilmiştir. Konya Selçukî hükümdarının Orhan Gazi'ye gönderdiği hâkimiyet alâmetleri meyanındaki bayraklar beyaz renkte idi. Şu halde, kuruluş yıllarında Osmanlı devletinin bayrağının beyaz renkte olduğunun, kabulü lâzımgelir. Fakat Aşıkpaşazade; ilk Osmanlı devletinde bayrak renginin, ataları Oğuz Türklerinde olduğu gibi kırmızı olduğunu yazmaktadır. Onbeşinci yüzyılda Osmanlı devletinin kırmızı renkte bayrak kullandığını, hattâ Alaşehir'de dokunan bir nevi kızıl kumaştan bayrak yapıldığını, yine o devirde Osmanlı donanmasında ve azap kıtalarında kırmızı ve yeniçeri birliklerinde de beyaz renkte bayraklar istimal edildiğini görmekteyiz. Osmanlı imparatorluğunun itilâ devirlerinde Padişahlara mahsus bayraklara «sancak» denilmekte idi. Yedi adet olan bu sancaklar ak, kırmızı, yeşil, alaca olmak üzere muhtelif renkler taşımaktaydı. Bu sancakların sırk başlarının altın alemlî olduğu ve sancakların üzerlerinde «İnnâ Fetahnâleke fethan mübinâ» suretinde zafer âyetlerinin yazılı bulunduğu anlaşılmaktadır. Savaşta saltanat sancakları padişahın arka tarafında bulunur ve bunları «Mehtirân-ı âlem» denilen alemdarlar taşırlardı. Başlarında «Emiri âlem» bulunurdu. Padişahın ayrı olarak Şehzadeler ile vezir ve beylerbeylerinin sancakları da vardı. Şehzadelerle Veziri âzâmın sancakları, yeşil, vezirlerinki kırmızı ve beylerbeylerinininki de kızıl renkte idi.

XVI ncı yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman; bayrak renklerine yeşil ve siyahı da ilâve ederek, yeniçeri bayraklarının daha önceki ak, kırmızı, sarı, alaca renklerini altıya çıkarmıştır.

Osmanlı hassa askeri olan yeniçeri ve sipahilerin de kendilerine mahsus bayrakları vardı. Yeniçerilerin bayrakları ak renkte idi ve ayrıca her yeniçeri ortasının da, üzerinde kendi ortasının nişanı «ça-

pa, anahtar, balık v.s.» bulunan ayrı bayrakları mevcuttu. Atılı hassa birliklerinden sipahilerin bayrağı kırmızı, silâhtarların san ve ulûfecilerle gariplerin bayrakları da alaca renk taşırdı.

Türklerde yeşil renkli sancaklar umumiyet itibariyle denizciler tarafından kullanılmıştır. Meşhur Aydınolu Umur Bey'in gemisine çekilen sancağın rengi yeşil idi. İstanbul'un muhasarasına iştirak eden Fatih Sultan Mehmed'in gemilerinde yeşil sancak olduğu gibi, büyük Türk denizcisi Barbaros Hayrettin'in bayrağı da, üzerinde zülfikâr şekli ile fetih ve zafer âyetleri bulunan yeşil bir kumaştan yapılmıştı.

Bayrağımızda al zemin üzerine «yıldızlı yarım ay» ın birlikte kullanılması XVIII nci yüzyıl sonlarında III. ncü Selim zamanına rastlamaktadır. Bunlardan bâzıları yine üç yıldızlı, bâzıları da sadece bir ay ve bir yıldızdan ibaret bulunmakta ise de; yıldız sekiz şualı idi. Gerek bu devirde, gerekse II. nci Mahmud devrinde yapılmış bâzı madalyalarda ay ile birlikte sekiz şualı yıldızın kullanıldığı görülmektedir. İkinci Mahmud zamanında, Yeniçeri ocağının kaldırılması üzerine «bayrak» kelimesi yasak edilerek, onun yerine «sancak» denmesi hakkında padişah tarafından emirler verilmiştir.

Bayrağımızdaki yıldızın bugünkü gibi beş şualı şekle girmesi 1844 senesinde Padişah Abdülmecit zamanında olmuştur. Bu devirde basılan paralara millî remiz olarak ay ile birlikte beş şualı yıldız basılın ş, devletin resmî bayrağında kırmızı şalı üzerine beyaz ay ile beş şualı yıldız kullanılmıştır. (1)

Bir de Hazreti Peygambere aidiyeti öne sürülen «Sancak-ı Şerif» vardır ki siyah renktedir. Liva-yı saadet de denilen bu sancak, bir rivayete göre Yavuz Sultan Selim tarafından Mısır'dan getirilmiş, diğer bir rivayete göre de daha sonraları gelmiştir. Sancak-ı Şerif ilk defa padişah ile birlikte 1596 yılında Eğri seferine götürülmüş ve sancağın yanında Seyyid ve Şeriflerden üçyüz kişi de hazır bulunmuştur. Sancak-ı Şerif'in ismi «Ukab» idi. Seferlerde Sancak-ı Şerif'in veziriazam ve Başkumandana teslimi ve ordu ile birlikte teşyi ve istikbali için büyük merasimler yapılırdı.

Eski devirlerde bayraktan ayrı olarak, devletin hâkimiyet alâmet ve timsal olarak «Tuğ» kullanılırdı. Tuğ, bir sırığın baş tarafına takılan uzun at kıllarından meydana gelen bir parçadan ibaretti,

(1) Kâmil Kepeci. Tarih Lügati. 1952. Sh. 47, 48.

Eski Türklerde büyük Kağanların dokuz tuğu vardı. Ve dokuz rakamı onlarca mukaddes olduğu için, bir hükümdar ne kadar büyük olursa olsun, bundan daha fazla tuğa sahip olamazdı. Osmanlı Türklerinin tuğları, Anadolu Selçukilerinininki gibi, baş tarafında altın yaldızlı bir top üzerinde gümüş bir ay ile topun alt kısmına takılmış uzun ve boyalı at kıllarından müteşekkildi. (2).

29.Mayıs.1936 gün ve 2994 sayılı Türk bayrağı kanunu ve 28.Temmuz.1937 tarih ve 7175 sayılı kararname ile yürürlüğe konulan, bu kanunun tatbik suretini tesbit eden Türk bayrağı nizamnamesi, Türkiye Cumhuriyetinde kullanılacak olan millî bayrak ile cumhurbaşkanına, ordu ve donanma birliklerine ve devletin diğer teşkilâtına mahsus tekmil bayrakların ölçü, şekil ve evsafım tâyin eylemiş bulunmaktadır.

Hükümetin gerekçesinde bu hususta; (Türkiye Cumhuriyeti devletini temsil etmek üzere çekilmekte olan Türk bayrağının çekiliş ve indiriliş usullerinin ve çekilme ve indirilme zamanlarının ve süsleme için kullanılan bayrakların özel bayraklar ve forslarla birlikte zaman, yer ve metod itibariyle kullanılış şekillerinin ve yapıldıkları kumaşların cins, ölçü ve renklerinin, elde bir kanun bulunmamasından ötürü çok kereler tatbikatta birbirini tutmamazlık meydana getirmiş olması, Türk bayrağına karşı gereği gibi bir ilgi ve saygı gösterilmesine büyük bir engel olmaktadır.

Halbuki, Devletin içte ve dışta maddî ve manevî bütün varlığının oruntayan bayrağına karşı yurttaşların ve bilhassa ilgili işyarların gereği gibi ilgilenmelerini elde edebilmek için, yukarda yazılı hususların genel bir düzen altına alınması gereklidir. İşte, Türk bayrağı kanunu lâyihası bu düşüncelerden esin alınarak hazırlanmıştır.) (3) denilmektedir.

MUKAYESELİ MEVZUAT :

2) Bayrağı veya Devletin sair hâkimiyet alâmetlerine hakaret fiilî, birçok Devletlerin ceza kanunları tarafından cezalandırılmıştır.

İspanya ceza kanununun 123. maddesine göre; İspanya milletini ve birlik hissini, sembolleri ile alâmetlerini tahkir... tecziye olunur.

(2) Faruk Sümer. Türklerde bayrak ve tuğ. Resimli tarih mecmuası. 1954 sayı. 56. Sh. 3397. ve müteakip.

(3) Hükümetin 29.11.1936 gün ve 6/717 sayılı esbabı mucibesı.

Tahkir alenen icra edildiği takdirde ceza, uzun müddetli haptir.

İsviçre ceza kanununun (İsviçre alâmetlerine tecavüz) den bahseden 270. maddesinde; (Her kim, bir makam tarafından teşhir edilmiş olan İsviçre hâkimiyet alâmetini ve hassaten konfederasyonun armalarını veya bayrağını fiilen tezyif veya suiniyetle bulunduğı yerden kaldırır veya bozarsa, hapis veya para cezasına çarptırılır.) denilmektedir.

Yunan ceza kanununun (Makamın veya alâmetlerinin tezyifi) nden bahseden 181. maddesine göre; (1 — Bir âmme, belediye veya komün makamını veya Millet Meclisinin statüleri ile tamirmiş olan bir siyâsi partinin şefini alenen tahkir eden, asgari üç yıl hapis cezasına çarptırılır. 2 — Kin veya tezyif kasdiyle Devlet hâkimiyetinin, kralın veya kralı otoritenin bir sembolünü veya alâmetini alenen tahkir eden, bozan, tağyir eden veya ortadan kaldıran kimse, âzami iki sene hapis cezasına çarptırılır.

İtalyan ceza kanununun 292. maddesine göre; herkim, millî bayrağı veya devletin alelittlak diğeri bir alâmetini tezyif ederse bir ilâ üç sene arasında ağır hapis cezasına çarptırılır.

Ceza kanununun tatbikatında millî bayraktan murad, devletin resmî bayrağı veya millî renkleri muhtevi diğeri bir bayraktır.

Bu maddenin hükümleri, bayraktan başka bir şey üzerindeki millî renkleri tezyif edene dahi tatbik olunur.

Federal Almanya Cumhuriyeti ceza kanununun 96. maddesinde;

1 — Alenen, bir topluluk dahilinde veya yazı, ses kayıt suretiyle resimlerle veya teksir suretiyle;

a) Almanya Federal Cumhuriyetine veya devletlerinden birine veya Anayasa teşkilâtına söven suiniyetle tezyife mahal verenin,

b) Millî marşı, armaları, bayrağı, millî renkleri tahkir eden veya tahkir etmek hususunda birisini teşvik edenin;

Hapis cezasına çarptırılacağı,

2 — Federal Almanya Cumhuriyetinin veya devletlerden birinin alenen çekilmiş olan bayrağını kaldıran, tahrip eden, ızrar eden veya tanınmıyacak hale koyan veya Federal Almanya Cumhuriyetince veya devletlerden birisi tarafından tesis edilmiş olan makamlarından

biri tarafından aleni olarak teşhir edilen alâmetlerinden birini tezyif edici bir tecavüzde bulunan şahsa da aynı cezanın tatbik edileceği, teşebbüsün dahi cezayı mucip olduğu,

Tesbit edilmiştir.

TÜRK CEZA KANUNU HÜKÜMLERİ :

3) Türk Ceza Kanununun 145. maddesine göre, «Türk bayrağını veya Devletin diğer bir hâkimiyet alâmetini tahkir kasdiyle bulunduğu yerden sökü� kaldıran veya yırtan, bozan yahut diğer herhangi bir suretle tezlil eden kimse» ile «Bayraktan başka herhangi bir şey üzerinde bulunan milli renkleri tahkir kasdiyle bulunduğu yerden sökü� kaldıran veya yırtan, bozan yahut diğer herhangi bir suretle tezlil eden» kimse... cezalandırılır.

Madde, «Devletin arsiulusal şahsiyetine karşı cürümler» faslında yer almıştır. Mehaz 1889. İtalyan ceza kanununda da «Vatan aleyhinde cürümler» faslında bulunmakta idi. 3038 sayılı kanunla yapılan Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci faslının tâdilinin mehzasını teşkil eden İtalyan ceza kanununda ise bu madde «Devlet kuvvetleri aleyhine cürümler» faslına konulmuştur.

SUÇUN FAİLİ :

4) Suç, herhangi bir kimse tarafından işlenebilir. Bu cürmün tecriminde esas, millî hislerin rencide edilmemesi olduğuna göre; failin yabancı bir şahıs olması ve bu sebeple Türk bayrağına bir saygı vazifesiyle bağlı bulunmaması, suçun teşekkülüne mani olmaz. Bazı suçlarda yabancının Türkiye’de bulunması şartını kabul eden kanun, bayrağa hakaret suçunda bunu dahi aramamıştır.

SUÇUN KONUSU :

5) Kanun, Türk bayrağını ; «Ceza Kanunu tatbikatında Türk bayrağından maksat, Devletin resmî bayrağı ile millî renkleri taşıyan herhangi bir bayraktır» suretinde tarif etmiştir. (TCK. Madde. 145/2).

Bayrak (Pavillon, Drapeau) ; Devletin timsali olmak üzere muayyen renkli ve ölçülü kumaş üzerinde yine muayyen eb’atta bir şekil taşıyan millî alâmettir. (4)

(4) Türk Hukuk Lügatı. 1944. Fasikül. I. Sh. 32.

«Resmî bayrak» ın şekli, 1994 sayılı Türk Bayrağı Kanununda tesbit ve tâyin edilmiştir. Filhakika kanunun 1. maddesine göre «Türk bayrağı, bu kanuna bağlı örnekte gösterilen şekil ve nisbetlerde olmak ve al zemin üzerine beyaz Ay - Yıldız konmak şartıyla, yerli şaliden yapılır. Ancak, Şalinin tedarikinde zorluk olur ise, en büyük mülkiye memurunun izniyle zemin rengi al olmak üzere başka kumaştan da yapılabilir.».

Fakat, hakarete konu teşkil eden bayrağın kanuni şekle uygun olmaması, fiilî suç olmaktan çıkarmaz. Zira, metinde «Türk Bayrağı» ndan başka «Millî renkleri taşıyan herhangi bir bayrak» ibaresi kullanılmak suretiyle konu genişletilmiştir.

Millî hislerin himayesi düşüncesi, bayrağa saygı gösterilmesini istediği için, cezaî himayenin her «bayrak» a teşmili çok isabetlidir,. Sadece al ve beyaz renkleri taşıyan bir şey bayrak sayılamaz. Bayrakta «Ay - Yıldız» mutlaka bulunmalıdır. Sanığın Millî duygular üzerindeki hassasiyeti ve Türk bayrağına karşı hürmetini teyit eden ve lehinde bulunan şahitlerin beyanları da karar yerinde incelenmek suretiyle kanunun tarifine uygun şekilde alâmetleri ihtiva, etmeyen okul alay sancağına matuf olarak söylediği kabul edilen sözlerde bayrağa hakaret suçunun unsurları mevcut görülmemiştir. (5)

DEVLETİN HAKİMİYET ALÂMETİ :

6) Anayasa hukuku bakımından Devlet ; Muayyen bir ülkeye yerleşmiş bulunan muayyen bir insan topluluğunun ,müşterek siyasî nizamını tesis ve temsil eden şahsiyete ve hâkimiyete mâlik merkezileşmiş bir teşkilât halinde taazzuvudur. (6)

Diğer bir ifade ile Devlet (Etat) ; Âmmenin menfaatini hukuk esaslarına göre gerçekleştirmekle mükellef, bir otoriteye tâbi olan insanların muayyen bir ülkedeki birliğidir. (7)

Hâkimiyet ; Muayyen bir ülke içinde kullanılan ve Devlet iradesine bağlı olan en yüksek iktidar ve selâhiyettir, diye tarif edilebilir. (8).

(5) I.C.D. 25.4.1960. 150-2/1062.

(6) Hüseyin Nail Kübalı. Esas Teşkilât Hukuku Dersleri. 1957. Sh. 91.

(7) Türk Hukuk Lügatı. 1944. Fasikül. I. Sh. 69.

(8) Kübalı, a.g.e. Sh. 133.

Hâkimiyet (Souverainete) ; Devletin başlıca bir unsuru olup, ferdi iradelere hâkim olan ve Devlette nizam ve intizamı temine yarıyan bir iradedir. (9)

Kanun, bayraktan Devletin «hâkimiyet alâmeti» niteliğini görmekte beraber, bayraktan gayri hâkimiyet alâmetlerini de himayesi altına almıştır. «Hâkimiyet alâmeti» tâbirini tarif ve tâyin eden bir kanun hükmü mevcut olmamakla beraber, «Türk Devleti» fikrini ifade eden bütün şeylerde bu vasıf ve mahiyet görülebilir. Hattâ, «Türkiye Cumhuriyeti» kısaltılması olan (T.C.) rumuzu dahi hâkimiyet işareti sayılmalıdır.

MİLLÎ RENKLER :

7) Millî renkler «al» ve «beyaz» renklerdir. Bu renklerin bayraktan gayri herhangi bir şey üzerinde de bulunmaları mümkündür. Kanun «millî renkler» den bahsettiği cihetle, yalnız başına beyaz ve al, bu tâbire dahil değildir. Fakat, aynı şey üzerinde olmasalar bile beyaz ve al rengin yanyana konulmuş olması (beyaz ve al kurdeleler gibi) kâfidir. (10)

AİDİYET İŞARETİ :

8) Bayrak, alâmet ve renk, Türk Devletin hâkimiyet timsali olduğu için himaye edilmiştir. Bu itibarla, Devlete veya muayyen bir idariye aidiyeti ifade etmeyen renk ve işaretlerde bu vasıf görülemez. Nitekim yargıtay ; (Tren vagonları üzerindeki Ay - Yıldızı hâkimiyet alâmeti saymamıştır.) (11) Buna karşılık suçun teşekkül edebilmesi için, bayrağın kamu müesseselerine ait olması şart değildir. (12) Bayrağın, hâkimiyet alâmeti veya renklerin resmen çekilmesi ile hususi şahıslar tarafından asılması arasında fark yoktur. Fakat, cezaî himayeyi sadece resmî makamlarca çekilmiş olan bayraklara, hâkimiyet alâmetlerine hasreden yabancı kanunlar da mevcuttur. Meselâ ; metnini aynen yukarıya aldığımız İsviçre Ceza Kanunu, hususi şahısların, herhangi şahsî bir sebeple asmış oldukları bayrak ve alâmetlere vaki tecavüzleri himayesi dışında bırak-

(9) Türk Hukuk Lügati. 1945. Fasikül. II. .Sh. 112.

(10) Faruk Erem. Türk Ceza Hukuku. Cilt. II. 1962. Sh. 196.

(11) 4. CD. 25.5.1956. 1881/7728.

(12) Flordan. Eremden naklen.

mıştır. (Madde. 270). Kanunumuz, dost devlet bayraklarına hakarete «bayrağın, resmen çekilmiş olması» şartını aramaktadır. (Madde. 185).

MADDİ UNSUR :

9)Türk bayrağını, Devletin hâkimiyet alâmetini veya millî renkleri :

a — Söküp kaldırmak,

b — Yırtmak,

c — Bozmak, veya,

d — Herhangi bir suretle tezlil etmek,

suçun maddî unsurudur.

Kanun, «tezilil edici» herhangi bir hareketi Türk bayrağını tahkir için kâfi saymış olup, kaldırmak, ve bozmak terimlerini misal olarak almıştır.

Lügat mânasında «Tezlil» ; tahkir etme, zelil etme, zillete düşürme, Zelil ise ; alçak, deni ve hakir görme demektir. (13) «Tezlil edici» tâbirini geniş mânada yorumlamalıdır. Bu fiilin, yalnız hareketle değil, söz ile de işleneceği me'haz kanunun gerekçesinde belirtilmiştir. Yargıtayın içtihadı da bu merkezdedir (14). Yazı, belli mânayı ifade eden işaret ve el hareketleri de maddî unsuru teşkil edebilir. Suçun işlendiği anda, bayrağın ortada mevcudiyeti de şart değildir. (Sanığın, Türk bayrağını kastederek, «Esas o bayrak kalkacak, yerine hacı bayrağı kabul edilecek» tarzındaki sözlerinde bayrağa hakaret suçu unsurlarının bulunmadığı), gerekçesiyle mahkûmiyet kararı bozulmuştur. (15). Bayrağa hakaret suçunun selbî bir fiil ile de işlenmesi mümkündür.

145. maddenin 3038 sayılı kanunla tâdilden önceki metnine göre fiilin «herkesin görebileceği bir yerde» işlenmesi şart idi. Yâni suçun teşekkülü, aleniyetin tahakkukuna bağlı bulunmakta idi. Adalet komisyonu raporunda bu hususta ; (... Bu tertibe nazaran, maddenin sahası genişletilmiş ve maddeye, tatbikatta rastlanan bazı güçlüklerin de önüne geçecek surette vuzuh verilmiştir.

(13) Şemsettin Sami. Kamusu Türki. Sh. 649.

(14) 4. CD. 11.3.1953. 1401/2603.

(15) 4. CD. 11.3.1953. 1401/2603.

Encümenin tertibine göre maddenin ikinci fıkrası, kanunu mahsusı ile şekil ve evsafı tâyin edilmiş bulunan millî bayraktan başka, millî renkleri taşıyan diğer herhangi bayrağı maddenin şumulü içi ne almıştır.

Maddenin üçüncü fıkrasında yapılan değişikliklerle, bu fıkranın mânasına daha ziyade vuzuh verilmek istenmiştir.

Bu fıkra göre bayraktan başka millî renkleri taşıyan herhangi bir şeyi tahkir, bayrağı tahkir gibidir ve bu cürmü işleyen kimse aynı cezayı görür. Buna misal olarak, millî renklerle süslenmiş sütunlar ve bunların önüne aynı renklerden müteşekkil olarak asılmış süsler gösterilebilir. (16)

MANEVÎ UNSUR :

10) Suçun teşekkülü için «umumi kast» kâfi olmayıp, «saik» e yâni hususi kasta da lüzum vardır. Suçun teşekkülünde, fillin suç olduğunu bilerek ve neticesini isteyerek işlemek iradesinden ibaret olan umumi kast kâfi görülmemiştir. «Tezlil» saikının da aranması gerekir. Bayrağa hakaret niyeti olmayınca millî hislerin zedelenmesi de bahis konusu olamayacağı cihetle, kanunun suçta hususi bir kast aramasında isabet mevcut sayılmalıdır.

Bu itibarla, çalmak maksadiyle söküp kaldırmak, bayrağa hakaret addolunmaz. Sanığın, mücerret... ın bakkal dükkânı önünde bulunan bayrağı direğinden çekip alarak, (Yarın sahibine vereceğim) diye katlayıp götürmekten ibaret bulunan fiil ve hareketinde Türk bayrağını tahkir kastı cürmisi görülmediği (17) gibi, tahsis ciheti değiştirilip bez olarak kullanmada bayrağı tezlil kastı bulunmadığına (18) karar verilmiştir.

Türk bayrağının örneğini ihtiva eden herhangi bir eşyanın ve maddenin, oturulacak veya basılacak hiç bir yere serilemeyeceğini, konulamayacağı veya yayılamayacağı, Türk bayrağı nizamnamesinin 26 ve bayrağın, şerefi muhil bir tarzda örtü, perde ve bunlara benzer alelâde ihtiyaçlar karşılığı olmak üzere kullanılamayacağı 37, bayrağın yırtık, sökülük, delik, kirli, soluk ve buruşuk bir halde kullanılamayacağı 28. maddelerinde tesbit olunmuştur.

(16) 8.VI.1936 gün ve esas. 1/204, 1/495, Karar. 51 sayılı Adliye Encümeni raporu.

(17) 4. CD. 7.8.1959. 8175/9487.

(18) 4. CD. 30.12.1952. 10389/12856.

Fakat, bu yasağa riayet edilmemesi, halinde, failde bayrağa hakaret ve onu tezlil saiki olmadıkça, hakkında 145. madde uygulanamaz.

Suçun tekevvünü için hakaret kastının sabit olması şarttır. Bazı hâdiselerde maddî fiilin veya fail tarafından sarfolunan sözlerin tezlil saikını gayet açık bir şekilde göstermesi mümkündür. Fakat, sanığın, tezlil kasdiyle hareket eylemediğini de savunmaya ve ispata hakkı varılır. Bu itibarla, (fiilin, başka bir kasta makrun olmayıp da bayrağı tezlil kastına matuf bulunduğu hakkındaki kesin deliller gösterilip etrafiyle izah ve münakaşa edilmeden mahkûmiyet hükmü tesisi yolsuz) görülmüştür. (19)

Yine, Sanık Nedim'in ifadesi ile diğer tanıkların beyanı arasında husule gelen ayrılık hal ve telif olunmadan ve sanığın okulda yapılan bayrak merasiminde, bayrağın direğe çekilişi ve millî marşın söylenmesi sırasında saygı göstermeyip, öğretmenin de ; «sen askerlik yaptın, ilk okulu bitirdin, bayrağa saygı ne olduğunu bilmen lâzım» yolundaki ikazına kızarak doğan münakaşada öğretmene ve havraya küfretmiş olduğu kabul edilmiş olmasına göre ; sanığın bu fiili mücerret bayrağa hakaret kasdiyle işlediğinin kabulünü gerekli kılan sebepler açıklanmadan mahkûmiyet kararı verilmesi bozmayı gerektirmiştir. (20)

ŞİDDET SEBEBİ :

11) Fiilin Türkiye'de işlenmesi, suçun tekevvünü için şart değildir. Fakat cürmün yabancı memlekette bir Türk tarafından işlenmiş olması şiddet sebebi sayılmıştır. (Madde. 145/4).

Türk Ceza Kanununun tatbiki bakımından Türk vatandaşlığına sahip olan kimsedir. Vatandaşlığın aslî veya mütesep olması arasında fark yoktur. Suçun işlendiği zaman Türk vatandaşı olmak iktiza eder. Bir Türk baba veya ananın Türkiye'de veya ecnebi memlekette olan çocukları Türk vatandaşdır. (Türk vatandaşlığı Kanunu. Madde. 1)

A — Türkiye'de doğup da anası, babası belli olmayan,

B — Türkiye'de doğup da anası ve babası veya bunlardan birisi vatansız olan,

(19) 4. CD. 17.3.1956. 3515/3357.

(20) 4. CD. 15.2.1963. 1101/927.

C — Türkiye’de veya ecnebi memlekette evlilik haricinde Türk anadan doğan veya Türk babadan olan çocuklar Türk vatandaşdırlar.

YABANCI DEVLET BAYRAĞINA HAKARET :

11) Türk Ceza Kanununun 165. maddesine göre ; Herkim, resmen çekilmiş olan dost devletler sancağını veya armasını hakaret kasdiyle kaldırır veya koparır veya bozar yahut sair suretlerle tezlil ederse... cezalandırılır.

Türkiye Cumhuriyeti ile diğer yabancı devletler arasındaki her türlü münasebetin bozulmamasını sağlamak maksadiyle, çekilmesi - ne müsaade edilen bayrağa hakaret fiilî tecrim edilmiştir.

Suç, ancak yabancı devlete ait «bayrak» veya «arma» ya karşı, işlenebilir.

Arma ; bir devletin, bir hanedanın veya bir şehrin timsali olarak kabul edilmiş resim, harf veya çizgiden yapılmış olan işarettir. (21)

Arma terimi ; devletin hâkimiyet alâmeti suretinde anlaşılmalıdır.

Madde hükmünü genişletmek doğru değildir. Bu itibarla, yabancı devletin «millî renkleri» hakaret suçuna konu olamaz.

Kanun, bayrak veya armanın «alâmetin», dost devlete ait olması şartını koymuştur. Düşman devletin Türkiye hudutları içinde bayrak çekmesi mümkün olamayacağına göre ; sulh zamanında çekilmiş yabancı devletlere ait bayrakların hepsinde bu vasıf mevcut demektir. An’anevî bir husumetin mevcut olduğu devletler bayrakları dahi bu mânada dost devlet bayrağıdır. Zira, kanunun bu hükmü, bayrağın himayesine değil, Devletlerarası münasebetin bozulmamasına matuftur. (22)

Suçun maddî unsuru :

Bayrak veya alâmeti «armayı» ;

a — Kaldırmak,

b — Koparmak,

(21) Kepeci. s.g.e. Sh. 18.

(22) Krem. Sh. 127.

- c — Bozmak, veya,
d — Sair suretlerle tezlil etmektir.

Maddî unsuru teşkil eden fiillerin «umumi kast» ile işlenmiş olması, suçun mânevî unsurunun teşekkülü için kâfi değildir. Metinde «Hakaret kasdiyle» ibaresi kullanıldığına göre ; ayrıca hakaret saikının bulunması da gerekmektedir.

Maddede yazılı suçtan dolayı takibat icrası, alâkadar hükümetin müracaatına bağlıdır. Müracaatın, bir hükümet kararına dayanması şarttır. Müracaattan vazgeçme, dâvayı düşürmez. (23)

**ÇAĞIMIZIN MODERN TEŞKİLÂTÇILIK VE İLMÎ SEVK
VE İDARECİLİKTE DOKTRİN SAHİBİ FRANSIZ (H. FAYOL)
UN İDARECİLİK USULÜNÜN İKTİSADİ İŞLETMELERE,
ORDU TEŞKİLÂTINA VE BELEDİYELERE TATBİK
EDİLMESİ İMKÂNI HAKKINDA ETÜD**

**Yazan ;
Burhan ENGİN
İşletme Mühendisi**

- A — Umumi ve İdarî prensiplerle temel işletme teşkilâtı.
- B — İdarecilik prensipleri.
- C — Organizasyon ve şeflerin vasıfları.
- D — Modern desimal (Kod) sisteminin teşkilâta tatbiki.

A — Umumi ve idari prensiplerle temel işletme teşkilâtı.

Herhangi bir idarede çalışmamış olan iktisat profesörlerinin ders kitaplarında doktrini gereği gibi anlatılmamış olan fransızların H. Fayol'u 1841 senesinde İstanbul'da doğmuş, maden mühendisliği tahsilini Fransa'da bitirdikten sonra büyük bir kömür madeni işletmesinde mühendislikle işe başlayarak şirketin umum müdürlüğüne yükselmiş ve işletmecilikte edindiği tecrübelerini (sınai ve umumi işlerde idarecilik) adlı kitabında yayınlamıştır. Bu eser 1940 senesinde Asım Çalıkoğlu tarafından dilimize çevrilmiştir. Bu etüdü hazırlayan ise, 1932 senesinde Askeri Fabrikalar Dergisinde, 1938 senesinde Devlet Demiryolları Dergisinde ve 1944 senesinde İktisadî Yürüyüş Dergisinde Fayol'u ve prensiplerini tanıtmışa çalışmıştır,

Fabrikacılık ve işçi konusunda kendisinden evvel Amerika'da başka bir doktrin yayınlamış olan TEYLOR'un eserlerinden fayda-

lanmış olan Fayol kendi eserinde Teylor'un fikir ve prensiplerine yer vermiş, iştirak ettiği ve etmediği noktaları belirtmiştir.

Teylor'un fabrikalarda teknik rasyonel yürütülmesinde işçinin, usta ve şefler nezaretinde nasıl koordine bir halde yürütüleceğini izah etmesine mukabil, Fayol; işletmelerde mevcut çeşitli işlere uygun müdürlükler, şubeler ve kısımlar teşkilâtını belirtmekte, her âmirin bakacağı işe mahsus vasıflarının bütün, personelin sorumluluk, görev ve yetkilerinin ne olacağını tâyin etmektedir (*).

84 yaşında vefat eden Fransızların 1 numaralı iş ve idare organizatörü olan Fayol evvelâ şube mühendisliği ve sonra umum müdürlük vazifelerini gördüğü maden işletmesinde karşılaştığı çeşitli güçlükleri, kendisinin âmir ve memurlarının başarı ve başarısızlık sebeplerini tetkikten geçirdi. Bir gün ambardan alınacak ve şol işin yapılmasına tesir eden bir malzemenin yakın âmirin imzasıyla değil, en üst kademedeki âmirin muvafakatiyle alınması gibi formalite bozukluğunun idareye çok zarara mal olduğunu görmüş ve âmirlerine ispat: etmişti. Bu tetkikler sonunda icra mevkiinde olan bir âmirin her an iş başında bulunması ve bulunmadığı takdirde onun işini aynı selâhiyetle yürütecek bir muavini veya vekilinin muvakkaten kendisine vekâlet etmesi lâzım geldiğini tesbit etti ve kendisi idarenin selâhiyetli makamını işgal edince âmir, müdür ve personelin randımanla çalışmasını sağlayacak umumî vazife ve mes'ûliyet derecelerini bir talimata bağladı. Teknisyen memur ve işçilerde gördüğü nemelazımcılık, sevgisiz ve intizamsız iş görme, ahenksiz ve anlayışsız çalışma vak'alarının da üstünde durarak, işlerin randımanla yürütülmesinde kumanda birliği, otorite, hakkaniyet, disiplin, şahsî menfaatlerin idare menfaatına feda edilmesi, personelde istikrar lüzumunu ve istikran temin edecek yetiştirme şartları, istatistik'in doğması ve yerinde kullanılması gibi prensipleri tâyin etti.

Teknik elemanların sade meslekî bilgilerle işlerini idare edemeyeceklerine kanaat getirerek bu elemanların tekâmülü, olgunluğu, yetiştirmeleri ve tam bir formasyona varmaları için lüzumlu prensipleri ve usulleri bir araya getirdi ve bu prensiplere işletme idaresi prensipleri adını koydu ve zamanla idarecilik prensipleri yanında bir de müessesenin (işletmenin ana fonksiyonlarının tâyin edilmesi lâzım geldiğini tesbit ederek nazarı ilim kanunları yerine işletmelerde

(*) Türkiye'de Devlet Şûrası ile Maliye ve İçişleri, Gümrük ve İhhisarlar, Genel Kurmay Başkanlığının hizmet ve sorumluluk Tüzük ve Talimatnameleri vardır,

ve müesseselerde randımanı yükseltecek, bugünkü târifıyla zamandan, malzemeden ve işlerden tasarrufu, yani, rasyonel çalışmayı sağlayacak pratik, tatbik kabiliyetinde bir doktrin meydana getirmiştir.

Fayol'un prensipleri ilkönce Belçika'da, İsviçre'de, İtalya ve Almanya'da yayılmış ve daha sonra Amerika'da bu prensiplerden ilham alan Amerikalı sanayiciler ve yüksek mekteplerin profesörleri zamanımızda kendi buluşları gibi bu prensipleri yaymaktadırlar. Bugün Amerikalılar Fayol'un lüzumlu gördüğü idarecilik usullerinin memleketimizde öğretilmesini temin için (Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsü) kurulmasına ve muhtelif şehirlerde seminerler tertip edilmesine¹ muhtelif fonlar tahsis etmişlerdir.

I — İdarelerde İş Bölümü :

Fayol müesseselerdeki işlerin 6 ana bölümde görüldüğünü belirterek, bunlardan teknik, ticaret, malî, hukuk (Emniyet), muhasebe işlerinin ve esaslı faaliyet ve meslekî işlerden olduğuna işaret etmekte ve 6 inci bölüm olan idareciliğin ise ;

Uzağı görme (plânlama), organizasyon, koordinasyon ve kontrol unsurları vasıtasıyla yürütülebileceğini bildirmektedir.

Plânlama demek ; geleceği keşfe çalışarak bir faaliyet programı hazırlamaktır.

Organizasyon ; Müessesenin maddî ve manevî (malzeme ve personel) organizasyonunu yapmaktır.

Kumanda etmek ; Personeli ahenkle çalıştırmaktır.

Koordinasyon ; İşletmenin bütün mekanizması, yekdiğerini gürültüsüz olarak yürütmesini sağlamaktır.

Kontrol ; Her işin ve her şahsın talimatlara ve emirlere uygun olarak yürütülmesini gözetmek ve sağlamaktır. Bu İdarî unsurlar (C) bölümünde izah edilecektir.

ÂMİR VE PERSONELİN VASIFLARI :

Fayol her müessesede çalışan personelin umumî vasıfları ve nisbî derecelerini şöyle tarif ediyor :

«Esaslı faaliyet ve meslekî işlerden olan teknik, ticaret, mal, hukuk ve muhasebe işlerini yürütecekler mahsus bazı vasıflara, malûmata ve kudrete lüzum vardır. Meselâ :

1 —Bedenî vasıflar : Sağlık ve sıhhati, kudreti davranışı.

2 — Fikrî vasıflar : Bir işi sür'atla kavramak, mahiyetini öğrenmek, genişlik ve derinliğine tetkik etmeğe yetecek bilgi ve zekâyâ malik olmak.

3 — Manevî vasıflar : İşlerinde sebatlı, mes'uliyetten korkmaz. sedakatlı ve teşebbüs fikrine sahip olmak.

4 — Umumî malûmat (kültür) : Meslek veya meşgul olduğu işten gayri branjlarda vukufu olmak.

5 — İhtisası olmak : Meşgul olduğu mesleğinde az çok ihtisası bulunmak.

6 — Tecrübe : İşinde ve mesleğinde görgü ve icra dolayısıyla bilgi ve olgunluğa ulaşmak.»

Fayol personelin ve âmirlerin idarede bulundukları vazife kademesine göre, malik olmaları lâzım gelen vasıfları nisbî olarak tâyin etmekteyse de, tâyin ettiği bu nisbî ehliyetlerin nasıl kazanılacağına veya adam tayininde ölçülerin ne olacağına dair bir izahat vermemektedir. Bu vasıfların âmirler ve personelin bahis konusu branşlarda gösterilen nisbî nisbet yüzdesi kadar tedris, staj veya fiilen çalıştırılmak suretiyle kazanmaları lâzım geleceği ve bütün idarenin yetiştirilmiş âmirlerin çalıştırılması ile kırtasiyeciliğin önüne geçileceği, müdür ve âmirlerin kendi yerlerini alacak eleman yetiştirmek mecburiyetinde oldukları unutulmamak lâzımdır.

B — İLMİ İŞLETMECİLİK VE İDARECİLİKTE FAYOL'UN ANA PRENSİPLERİ :

I — Teşkilâtın Üst Kademeleri:

İdarî, fennî, ticarî, malî, emniyet ve hesap işleri :

Alman belediyeleri bu ana iş şubesi taksimine İktisadî ve kültür işleri ilâve ederek belediyeler teşkilâtına en çok 8 üst kademe tanımıştır.

Fayol'a göre, herhangi bir müessesede muayyen bir vazifeyi muvaffakiyetle icra edecek şahsın, vazife ve selâhiyetlerini iyi bilmeli ve ayrıca şahsî kabiliyeti bulunmalıdır. Meselâ : Büyük bir müessesede ustabaşının İdarî ehliyeti % 15 fennî ehliyeti % 60, ticarî malûmatı % 5, emniyet ve hesap işlerinde bilgisi % 10 olmalıdır. Bir fen müdürünün ise, İdarî % 35, fennî % 30, ticarî % 10, malî % 5, emniyet ve hesap % 10 nisbetinde ehliyeti haiz olması lâzımdır.

Fayol, idarecilikte lüzumlu idare kabiliyeti ile fennî vasıfları, müessese bünyesine göre değişiklikleri şöyle tesbit ediyor. Meselâ muhtelif idarelerin müdürlerindeki muhtelif ehliyetlerin nisbetleri :

		Ehliyet	
		İdarî	Fennî
Devlet idaresinde	:	%60	8
Çok büyük bir İktisadî teşekkülde	:	%50	10
Orta büyüklükte teşekkülde	:	%40	15
Küçük teşekkülde	:	%30	25
Basit bir işyerinde	:	%20	30

Görülüyor ki Fayol, müdür ve şeflerde idarecilik kabiliyet ve bilgisine çok ehemmiyet vermiştir. Esasen kendisi müdürü bulunduğu müessesede adaletiyle, personeli ve şefleri iyi idaresiyle temamız ederek mevkiini kuvvetlendirmiştir.

Zamanımızda psikologlar, idarecilik mevkii için, bu şartlardan başka, şeflerin şahsî karakterlerinin mükemmel olmasında ittifak ediyorlar.

Fayol, kendi idarecilik sisteminde, idareciliğin dahi iktisatçılık, doktorluk ve mühendislik gibi, mekteplerde öğretilmesi fikrini ortaya atmıştı. Fikrince her meslek için lâzım gelen İdarî bilgiler bu meslek mütehassıslarınca tesbit ve tedris edilmelidir (*).

II — İdareciliğin (14) prensibi:

Fayda göre ; idarecilik prensipleri hudutsuz ve sayısızdır. Belin başlıları olmak üzere 14 prensip üzerinde durur. (*)

(*) Amerika'da son zamanlarda idarecilik san'at ve usulü (âdabı muaşeret) öğretilmektedir.

1— İş bölümü :

İşlerin, bunları yapacaklar arasında bölümü, tabiatın doğmuş bir nizam icabıdır. Her mahlûk mütekâmil nisbette muhtelif vazife görecektir âzaya maliktir. İnsanların kurdukları idarelerin bünyesi, genişlediği, ehemmiyet peyda ettiği nisbette yeni yeni organlara ihtiyaç duyulur. Bu iş bölümü demektir. Bundan maksat aynı işleri yaparak meleke kazanmak suretiyle miktar ve kalite bakımından fazla ve iyi iş çıkarmağı temindir. Bunun neticesinde ise işler ihtisaslara ayrılır ve bunu yapanlar selâhiyetlere ve mesuliyetlere kavuşur.

2 — Otorite :

Bir idare veya fabrikada otorite, herkes için mutlak ve tam olmayabilir. Çünkü ; şahıslar bu kudreti, kendilerine bahşedilen bir makam dolayısıyla, ancak kısmen, elde edebilirler. Şahsî bilgi, yüksek karakter, feragatli ve örnek olacak bir çalışma gösterilmezse ; yani âmir, şef ve rehber derecesine yükselmezse, otorite yerine zora dayanan bir idare kurulur. Amirlik yetki ve sorumlula beraber yürümelidir. Adalet ve hak tanıma ile yapılması lâzım gelen âmiriyetin «müeyyide kuvveti» başarısı ve yetkisi idarenin büyüklük derecesiyle azalır. Amirlikte hakikî bir sorumlu olmak ve buna katlanmak, cidden büyük bir kahramanlığa muadildir. Böyle olduğu halde, umumiyetle sorumluluktan kaçılır, korkulur. Bu hal teşebbüs fikirlerini öldürür ve iyi ahlâkî meziyetleri sıfıra indirir.

3 — Disiplin ;

Disiplin ; her müessesede candan itaat, ciddi bir faaliyet, işin şekline ve ruhuna mutabakat, mertebeler silsilesine (hiyerarşi) riayet gibi hasılı şefin işin bünyesine ve bu icra edeceklerin kabiliyetine göre koyacağı bir nizamdır. Bir idarede veya toplulukta disiplin bozukluğunu bunu teşkil eden fertlere mal edilmesi yanlışır. Fenalık çok kere onları idare edenlerin ehliyetsizliğindedir. Üstad olan bir kemancı acemisinin elinde cızırdayan bir kemandan, en tatlı nağmeleri çıkarabilir. Usta bir cokey, en azgın bir atı yarışta birinci getirebilir. Muktedir şef ise, müessesede ahenk ve nizam tesis edebilir. Hakikî bir disiplin ; ceza ve taltiflerin, yani hak ve istihkakların, adalet ve hakkaniyetle dağıtılmasını sağlayacak nizam ve talimat konması ve bunlara herkesin tam bir surette riayetinin temini ile kurulabilir.

4 — İş taksiminde ve kumandada birlik :

Ne hususta olursa olsun, her personel tek bir şeften emir ve direktif almalıdır. Herhangi bir memur veya işçi, yahut iş üzerinde iki âmir nüfuz yürütmeye kalkınca, bunların altında ve tesirinde kalan şahıs veya işde bir sıkıntı veya karışıklık başlar. Ata sözümüz «bir kında iki kılıç oynamaz» diyor. Halbuki, aile hayatından iş sahalarına kadar ekseriyetle bu maraza rastlanır ; neticesi ise ailenin veya işyerinin dağılması veya muvaffakiyetsizliğidir. Hiç bir personel, işin tekniği hakkında, aynı derecede iki âmirden emir almamalıdır. Fakat silsilei merâtipte personel, mecburî olarak, yakın âmirinden aldığı emri yapar. Aynı derecede olan âmirlerde ise memurun her birinin yetki ve ödevlerine ait işlerde ayrı ayrı emir alabilirse de bu vaziyet iş üzerinde lüzumsuz teaddüdü icabettirmemelidir.

5 — Yürütme birliği :

Aynı gayeye hizmet eden işlerin hepsi için tek şef ve bir tek program bulunmasıdır. Bu vaziyetin yukarıki kumanda birliği ile alâkası yoktur. Yürütme Birliği müessese teşkilâtının kumanda birliği ise memurlar ve işçiler grubunun iyi çalışması demektir. Kumanda da birlik iş yürütme birliği ile tesis edilebilirse de kumanda birliğinin mutlaka iyi yürütme birliğini temin etmesi lâzım gelir.

6 — Kamu menfaatlerinin özel menfaatlerden üstün tutulması ;

Bu prensip, gerek fertlerin ve gerek işyerlerinin özel dileklerinin icabında idarenin umumî menfaat ve prensiplerine feda edilmesini zarurî tutar. Fakat bu derece aşikâr bir hakikate rağmen, insanlardaki hırs, hodbinlik, tembellik, cehalet ve nihayet karakter zaafı kamu menfaatlarını, özel menfaatlardan aşağı bulundurur. Bunun çaresi ; şeflerin bükülmez metaneti ve şahsen iyi örnek olmaları, adaletle tanzim edilecek nizam ve talimatlar, ciddi bir kontroldür.

7 — İyi bir ücret (Gündelik veya maaş) sistemi :

Yapılan bir işin değeri olan para, idarenin ve şahsın memnun alacağı bir miktarda olmalıdır. Paranın hakikî ölçüsünü personelin ve ailesinin insanca yaşamasını ve medenî ihtiyaçlarını karşılayacak

miktarda olması tâyin eder. Ücretler adilâne ve memuru, işçiyi müessese için daima daha verimli olmaya teşvik edecek mahiyette olmalı ve üstün başarılar ayrıca mükâfatlandırılmalıdır. Bunun için de bütçelerde elle tutulur, gözle görülür şahsî becerilere verilmek üzere fon ayrılmalıdır. Herkesçe malûmdur ki, memur ücretleri maaş ücret veya gündelik hesabıyla ödenirse de işçi ücretleri gündelik, iş cinsine göre parça veya ölçü hesabıyla ödenir.

8 — Merkeziyet:

Bu prensibe takibatta da rastlanmaktadır. Gerek canlı mahlûklarda ve gerek sosyal hayatta ihtisaslar hep dimağa veya tedvir merkezine girer. Bir idarede merkeziyetin mevcut olması ; mutlaka iyi veya fena işlediği hakkında hüküm verdiremez. En baştaki şefin verdiği emirlerin, hiç bir kanala uğramadan doğruca en küçük memurlara gittiği bir müessesenin çalışmasında merkeziyet var demektir. Zekâsı, bilgisi, mahareti ve tecrübesi, intikal sür'atı faaliyet sahasını genişletmeye müsait gören şef merkeziyeti çok uzaklara kadar götürür. Fakat Şef umumî mahiyette direktif vermekle beraber bunun tatbikini teşkilâtta aracı olan kademelerin tecrübe ve mütalâalarına bırakırsa geniş mikyasta bir «ademi merkeziyet» doğar. Herkesten en iyi randıman alacak bir şekil tâyin etmek müessesenin fertlerinin kabiliyet derecesine ve şefin umumî zihniyetine bağlı olup idarenin merkeziyetçi veya ademi merkeziyeti bu zihniyetin tatbikinden ibarettir. Emir altındaki memurların vazifelerinde selâhiyeti artıran herşey ademi merkeziyettir. Vazifelerin ve salâhiyetlerin küçülmesine sebep olan herşey merkeziyettir

9 — İş kademeleri (Hiyerarşi) :

Bu prensip büyük âmirlerden en küçük memurlara kadar gelen yolu gösterir. Bu sistem emirlerin tek merkezden verilmesini ve kumanda birliğini sağlarsa da, emrin ve küçük kademeye ve memura varmasında gecikmeler ve yanlışlıklar olabilir. Aynı kademede bulunan âmirler, üst kademe tarafından prensipleri ve ona icra emri Verilmiş işlerin tatbikat ve teferruatına ait hususları kendi aralarında, direkt yazışma suretiyle ifa ve ikmal etmeleri kabil ve hattâ lüzumludur. Bu şekle razı olamayan âmirler işlerini bilmeyen ve sorumluluktan kaçanlardır.

Bir idarede merkeziyet olursa umum müdüre ve daire reislerine, hattâ müdürlüklere birer muavin verilmek suretiyle işleri geç,

sorumsuz ve hatalı çıkaracak kırtasiyecilik doğmuş olur. Çünkü, âmme menfaati o kadar karışıktır ki, mevzuatı o kadar bozuktur ki, her biri ancak ucundan tutan bu lüzumsuz ve yetiştirilmemiş kademeler işleri sadece iglâk ve dejenere ederler.

Bu idarelerde halkın şikâyeti ve hükümet makamlarının ikaz ve direktifi olmadan, her biri kendisini yetkili sanan bu kademelerden ve şubelerden iş çıkmaz.

İşte bu sebepten en yüksek âmir muavinlerine ve şubelerine aralarında direkt muhabere usulünü koymakla meşguliyetlere karşı cesaret ve alışkanlık gitgide doğacak ve işler kısa yoldan yürüyecektir.

10 — Düzen :

Bundan maksat herşeye mahsus bir yer olmalı ve her şahıs ve eşya yerli yerinde bulundurulmalıdır. Bu da iki suretle mümkündür :

a) Maddî intizam : Yani masanın, makinenin, gereçlerin kâğıtların belli yerlerinde bulunmasıdır. Ancak bu eşyanın ve bulundukları yerin de iyi seçilmiş olması şarttır.

b) İdare veya fabrikalarda ise, her işe, memura veya işçiye bir yer ayrılmış olmalı ve bu personelin iş zamanında bu yerde bulunması temin edilmelidir.

11 — Hakkaniyet :

Adalet ile hakkaniyeti karıştırmamalıdır. Adalet, teessüs etmiş hükümlerin tahakkuku demektir. Hakkaniyet ise iyilikle adaletin birleşmesidir. İyi niyet ve sadakatlarından istifade etmek için insanlar iyilikle muamele edilmeğe: lâıyk ve muhtaçtırlar.

12 — Personelin istikrar :

Yetişmekte olan bir personelin yaptığı ve yapacağı işten başka yere sık sık gönderilmesi onun müesseseye faydalı olmasına mâni olur. Bu keyfiyet bilhassa âmirlerin bir servisten, diğerine naklinde daha çok mahzur doğurur. Bu sebepten istikrar peyda etmiş orta liyakatta bir şef, yüksek ehliyetli de olsa gelip geçici bir şefe tercih olunmalıdır.

13 — İnisiyatif — teşebbüs fikri :

Her insan ; verimini artıran, kendi hazırladığı bir çalışma plânı üzerinde muvaffakiyetle yürümelidir. Düşünmek ve yaratmak, düşündüğünü icra etmek kabiliyetine teşebbüs fikri denir.

Personelin teşvik edilecek teşebbüs fikirleri neticesinde; baştaki âmir ve dolayısıyla müessese muvaffak olur. Şu halde şahsî teşebbüs ve icat fikirleri olanların yaratma kabiliyetleri, veya empoze edecekleri işe gayret ve teklifleri susmakla veya menfî bir tavır gösterilmek suretiyle söndürülmemek ; bilâkis talep ve teşvik edilip mükâfatlandırılmalıdır. Bu ise ancak faziletli bir şefin şahsî gururundan yapmağa razı olacağı fedakârlıkla kabildir. Şahsiyet sahibi şefler personeline, hattâ teşebbüs fikri vermek ve onları yaratıcı kılmakla onlara kendi faikiyetini ispat ederler.

14 — Personelin birliği :

Her birliğin bir kuvvet olması düsturu şefleri biraz düşündürmelidir. Birlik ve ahenk müessesenin kuvvetini teşkil eder. Birliğin temin çareleri arasında sakınılacak şu noktaları evvelâ göz önünde tutmalıdır :

a) Bir toplumu iyi idare etmek için «onu parçalara ayırmak» közünü yanlış tefsir ve tatbik etmemelidir. Yani ; filhakika düşmanı zayıflatmak için anlaşmazlık yaratmak bir maharettir ; fakat şefin kendi dayandığı kuvvetler arasında anlaşmazlık yaratması müessesenin zararınadır.

b) Yazı ile emir vermekte aşırı ileri gitmemelidir. Yani konuşma ile halledilecek işleri, hattâ fikir ayrılığı olsa da, yazıya dökmemelidir. Anlaşmazlıkların yazıya dökülmesi konuyu büsbütün karıştırır. Bu prensiplerde de, diğer prensiplerde olduğu gibi, ölçü mes'elesi önde gelir.

C — FAYOL'un ORGANİZASYONU VE ŞEFLERİN VASIFLARI :

Fayol'un başarılı idarecilik organizasyonu uzağı görme, teşkilâtlandırma, kumanda, ahenkli mesai ve iyi kontrol olmak üzere beştir.

I — Uzağı görme: (Plânlama)

Uzağı görmek veya bu kabiliyette olmak, idareci olmağa kâfi değilse de, idarecilikte muvaffak olmak için biraz da «uzağı görme» kabiliyeti olmak lâzımdır

Uzağı görmek; idarenin bir iş programını hazırlamak demektir. Bir iş programından işleri kavrayan bir plân anlaşılır. Program sadece yapılacak işleri saymamalı, ne zaman ve nasıl yapılacakları ve hangi vasıtalardan istifade edileceğini de göstermelidir. Program senelik, bir kaç senelik veya birkaç aylık yapılabilir. Ancak plânlarda işlerin teferruatında birlik, devamlılık, uygunluk ve açıklık şarttır.

İş programını hazırlayacak otoritelerin, yani şef veya âmirlerin :

- 1 — İnsan kullanma san'atını bilmeleri,
- 2 — Şahsen çok faal olmaları,
- 3 — Manevi ve medenî cesarete mâlik bulunmaları,
- 4 — Vazifelerinde uzun müddet bulunmuş olmaları,
- 5 — Müessesenin mesleğine hakkile vâkıf olmaları,
- 6 — İşlerin teknik kısmına da âşinâ olmaları lâzımdır.

Fayol; programsızlığa veya bunun hiç yapılmamasına veya isabetsiz bir program yapılmasına karşı şu korunma çarelerini ileri sürüyor :

- a) Her müessesede program mecburî olmalıdır.
- b) Umuma yarıyabilecek program örnekleri ilgililere bildirilmelidir.
- c) Uzağı görme ehliyetini verecek ve hakları kazandıracak konular tedrisata sokularak halkın ve yeni yetişeceklerin iş başındakilerin isabetli ikazları ile yardımları sağlanmalıdır.

II — Teşkilâtlandırma:

Teşkilât yapmak demek, plânın yürütülmesi için lâzım olan tesisat, sermaye, memur ve işçi gibi bütün şeylerle müesseseyi teşhiz etmek demektir.

Bu da İçtimaî bünyenin (idarenin) göreceği vazifeleri teşkilâta intibak ettirmekle kabildir. Yani:

- 1 — İş programını iyi hazırlayarak ciddiyetle tatbik etmek,
- 2 — İçtimaî ve maddî (yani insan ile tertibat ve tesisatın) teşkilâtın müessesenin gaye, meslek ve ihtiyacı ile mütenasip olmasını sağlamak,

- 3 — Yetkili ve kudretli bir direktörlük kurmak,
- 4 — İşleri ve gayretleri ahenkleştirmek, (koordine etmek),
- 5 — Açık, sarıh ve kestirme kararlar almak, (prensipler koymak),
- 6 — Her hizmetin başına ehliyetli, çalışkan bir adam koymak,
- 7 — Salâhiyet hudutlarını çizmek, (her işin kimin tarafından yapılacağı hakkında görev ve sorumluluk yönetmeliği yapmak),
- 8 — Teşebbüs fikrini, icat kabiliyetini söndürmeyerek himaye, teşvik ve hattâ tahrik etmek,
- 9 — İşlerin bedelini hakkaniyet ve usul dahilinde ödemek,
- 10 — Suçluları ve hataları adaletle cezalandırmak,
- 11 — Disipline riayet ettirmek,
- 12 — Hususî menfaatlerin kamu menfaatlerine bağlı olması ve hattâ alta kalmasına dikkat etmek,
- 13 — Kumanda birliğini her an sağlamak,
- 14 — Maddî düzenle, topluluk düzenini gözetlemek,
- 15 — Herşeyi kontrol ettirmek,
- 16 — Usulcülüğün, şekilciliğin ve kırtasiyeciliğin çeşitlenerek alıp yürütmesine engel olmak.

Bir idare teşkilâtının muvaffakiyetsizlik sebebinin, yalnız teşkilât. kademeleri çokluğu arasında esas emir veya fikrin gevşemiş olmasında aramak doğru değildir. Bunun en baştaki şefin kudretinin kifayetsizliğinde aramak daha doğrudur. Merkezi (baştaki) kuvvet zayıflarsa «ânilmerkez» kuvvet galebe eder. Teşkilât parçalarının merkezden alacağı kuvvetle yaşayabilmesi haddinden fazla bölüme ayrılmamasile kabildir. Bunu tabiatda da görürüz. Bir ağaç ne kadar büyürse büyüsün dal, kol ve yaprakları muayyen bir dereceden fazla artmaz, sonsuz olarak göklere yükselemez. Fayol, anonim şirketlerde endüstri idareleri ve fabrikalarda (İçtimaî bünye) dediği teşkilât kademelerini; Hissedarlar grubu, idare hey'eti, umum müdürlük ve kurmay kurulu (yani bir danışma ve etüd kurulu), mıntaka müdürleri (işletme şefleri), baş mühendisler, kısım (şube âmirleri), atölye şefleri, iş basılar (posta ve ekip başları) ve işçiler olmak üzere 8 kademeye ayrılmaktadır.

Makam ve kurmay kurulu :

Fayol; şirket veya müesseselerin başında müteaddit Umum Müdürden ziyade tek Umum Müdür sisteminin görüş ve kumanda birliği bakımından, daha muvafık olduğunu kabul etmektedir.

Müesseselerin şeflerinden aranan ideal vasıflar şunlardır :

Şef kendisine getirtilen işi idari, teknik, ticarî, malî vesaire bakımından başarılı yürütebilmeli, fikir ve vücut sıhhatına mâlik olmalı, kendisine bağlı daireleri ve işletmeleri iyi idare etmek için kumanda birliğini tatbik ve hepsini kontrol (veya kontrol ettireceği denetçilere) prensip ve direktif verme kudretinde olmalıdır.

Küçük müesseselerde istisnâ olarak bu vasıfta âmir bulunabilirse de orta ve hele pek büyük müesseselerde bu vasıfların hepsine mâlik elan, uygulayan şef bulunmaz. İşte bunun içindir ki, FAYOL orta ve büyük müesseselerde Umum Müdürlerin emrinde kendi icraî muvaffakiyetini temin edecek, şahsına bağlı ve onun takviyeye muktedir, ehliyetli ve kudretli şahıslardan seçme bir kurulun bulunmasını zarurî görmektedir.

Bu kurulun üyeleri yalnız baştaki şefe karşı mes'ul olmak için makamının emrine bağlı hizmetlerin görülmesine iştirak etmezler. Kurulun ödevi bütün işleri, vukuatı, müessesenin gidiş vaziyetini daimî müşahede altında tutarak neticeler çıkarmak ve şefin tasvip ve takdirine sunarak, işlerde tatbiki kabiliyetli yeni ve mükemmel kaideler meydana koymaktır. Çünkü her günkü işleri çıkarmak ve halli icebeden mes'elelerle uğraşmak yüzünden bütün zamanlarını sarfeden şeflerin yenilikleri araştırarak vakitleri olamaz. Genel direktörlük (veya makam) müessesenin menfaati uğrunda ve görünüşte biraz da şahsen yetişmediği işler için kurulmuş ve bir özel (şimdi idarelerde tetkik, inceleme ve araştırma, müşavir uzmanlar gibi unvanlar veriliyor) teşekkül gibi görünen bu kurulu korumağa, onu direktif, fikir ve ilhamları ile himaye etmeğe, desteklemeğe mecburdur.

Müessesenin muvaffakiyeti için bu kurulun idareyi daima tekâmüle iletmesi şarttır. Tekâmül için metod, ihtisas, vakit, meram ve malî kuvvet lâzımdır.

Metod : Vakıaları müşahede altında tutarak toplayıp tasnif etmek, tefsir ve kaideler çıkararak, iş başındaki şefin icra yetkisi ile tatbikini sağlamaktır.

İhtisas : Araştırmanın ne tarzda yapılacağına dair kâfi malûmat sahibi olmaktır. En büyük bir şefin dahi herhangi bir müessesede idaresinde rastlanacak mes'eeleri ve teferruatını halletmeğe muktedir ihtisasa sahip olamayacağı meydandadır.

Meram ve gayesi: Müessesenin ilmin ve fennin son terakkiyatına emsali çağdaş idarelerin mertebesine ayak uydurması demektir. Bu ise bu yoldaki sözlü ve yazılı yayınların ve hareketlerin takip, tetkik ve göz önünde tutulması ile kabildir.

Fayol: mıntaka (işletme) müdürlüklerinde yardımcı bir «erkânı harbiye» kurulundan ziyade, idari ve fennî kâtiplerle mütehasıs müşavirler, etüd büroları ve lâboratuvarı (yardımcı kurul) bulunmasını kâfi görüyor.

Bir kurmay hey'etinin göreceği işler :

1 — Muhabereye, ziyaretlere, etüdlere, dosya hazırlığı gibi işlere yardım etmek, usul koymak,

2 — İrtibat ve kontrol tesis etmek,

3 — İstikbale ait tetkikat ile yapılacak yahut şubelerin işletmelerini ahenkleştirecek (koordine) iş programları hazırlamak,

4 — Reforma muhtaç işleri araştırmak, tanzim ve tertip etmek (Organizasyon işleri).

Hasılı büyük bir müessese şefinin tam idari ehliyeti haiz olması kendisini teknik, ticarî, malî vesair hususlarda karar almaktan vâreste bırakmaz. Fakat bu da en vesair hususlarda karar almaktan selâhiyete sahip olmaması demek değildir. Bu bakımdan şef olacak kimse; sanayici ise teknikten, fabrikacı ise rasyonel imalâtçılıktan, ticarethane başında ise ticaretten, ordu başında ise askerlikten, diyanette ise dinden, hastahane müdürü ise tababetten, mektep müdürü ise pedagojiden anlamalıdır. Yani şefler başında bulundukları idarenin karakteristik işi ile uygun bilgi otoritesine mâlik olmalıdırlar.

Meziyet ve vasıflar :

Büyük müessese şeflerinde bulunması lâzım gelen meziyet ve vasıfları hülâsa edelim :

1 — Tam bir vücut sağlığı,

2 — Üstün bir zekâ ve kavrama,

3 — İç sağlık : Şuurlu irade, metânet, sebat, faaliyet, çalışma enerjisi, yetkiden korkmamak, cür'et ve atılganlık, vazife hissi, herkese hizmet kaygısı,

4 — Kuvvetli umumî kültür,

5 — İdarî ehliyetler : Uzağı görme, teşkilât ve iş programı hazırlama ve insan kullanma san'atını bilme, işleri ahenkleştirme çalışmayı aynı hedefe götürme, kontrol etme ve ettirme.

6 — Esaslı vazifeler (iş bölümü) hakkında umumî malûmat,

7 — Müessesenin ihtisası olan karakteristiği işinde geniş ve zengin bilgi.

Müessese şeflerinde aranan vasıfların ilk 6 grubu bütün idare ve müesseselerde aynıdır. Ancak 7 inci grup profesyonel bilgi değişir. Bu bilgi olmayınca da o idare iyi yürütülemez.

Foyal; muayyen meslek sahibi insanların idarecilikte ehliyet kazanmaları için, meslek sahiplerinin ve bilhassa mühendislerin yüksek ve tatbik yeri olmayan bir takım nazariyat ile meşgul edilecekleri yerde veya ,bu malûmat ile beraber mekteplerde, liselerde başlamak suretiyle, idarecilik tedrisatı yapılmasını tavsiye etmektedir.

III — Kumanda etmek:

Kumanda san'atı; kısmen bir takım şahsî meziyetlere ve kısmen de umumî idare prensiplerine istinad eder. Kumandadan maksat, her şef için kendi kısmım teşkil eden memurlardan idareye en çok fayda sağlamaktır. Yardımcı olan kaideler şunlardır :

1 — Âmir emrindeki memurların kalitesini bilmelidir :

Bir idare âmirinin bütün personel hakkında değil, kendisine bir veya iki kademe yakın şahıslar hakkında mükemmel malûmatı olması yeterse de, birçok idarelerde âmirler bu bilgiden de mahrumdurlar. Personelin sicil dosyasına göre, şu kadar zaman şu vazifede bulunmuş olması, şu tahsilde bulunması muvaffak olmak isteyen âmire fikir veremez. Âmir alt kademedeki personelden ne iş alabileceğini ve ne dereceye kadar iş ve ahlâk bakımından güveneceğini bilmek zorundadır. Bu da bu personeli denemeye zaman ve imkân ayırmakla, zamanla tahakkuk eder.

2 — Ehliyetsiz, yetersiz personel aradan çıkarılmalıdır :

Evvelce iyi işler başarmış fakat, İlmî terakkiyata ayak uyduramamış, veya bazı fenalıkları umumî söylenti halindeki memuru aradan çıkarmak idare âmirinin maharet, cesaret ve nezaketine bağlı güç bir iştir. Böyle bir halde memur aynı maaşla bir iki derece aşağı veya istişarî bir vazifeye nakledilir veya vakti geldiyse tekaüt edilir.

3— Amir idarenin ve personelin haklarını korumalıdır :

Her âmir; memurlara karşı idareyi, idareye karşı da personelin haklarını korumak mecburiyetindedir. Fakat âmir akraba veya ahabına aynı kalitedeki mevcut memurun ücretinden daha fazla ücret verirse, hem idarenin, hem de personelin haklarını çiğnemiş olur. Karakterli âmir hattâ daha yüksekten gelecek usulsüzlük ve haksızlıklara karşı koymalıdır.

4— Âmir emrindekilere örnek olmalıdır :

Bir idarede âmirlere ceza korkusu ile itaat ediliyorsa, personel iyi hizmet etmiyor demektir. İdarede sevgi ile itaat ise; âmirin, işine vaktinde gelmesi, plânlı çalışması ve alt kademelere selâhiyet ve mes'uliyet tanınması suretile yerleşir. Bunun aksine âmir, hele en yüksek âmir; nezaket, devam, çalışma, karakter bakımından fena örnek olursa, o idarenin işleri baştan karadır.

5— Teşkilât teftiş edilmeli veya ettirilmelidir :

İdarî mekanizma ne kadar karışık olursa o nisbette sık teftiş ettirilmelidir. Teftişler periyodik devrelerde ve ansızın da yapılmazsa, zararlar, felâketler idare için mukadder olur. Teftişler, her şubenin yaptığı ve yapması lâzım gelen işler, her âmir ve personelin dünü ve yarını, her işyerinin yeterliği veya reform ihtiyacı, imalât ve maliyet mukayeseleri, randıman ve rasyonel durum ve şartları, kumanda birliği ve kırtasiyecilik bakımından yapılmalıdır.

6 — Muavinler, daire reisleri, müdürlerin encümünde toplanması :

İdarenin en büyük âmiri kendisinden sonraki kademedeki şeflerle toplantı yapar. İdarî, teknik, malî, sevk ve idare bakımından du-

rum ve prensipleri görüŖür, alâkalı her Ŗefin fikrini öğrenir, bu neticeler müzakeresiz erişilecek sonuçlardan on defa daha hızlı elde edilir. Büyük idarelerde âmir; teknik, iktisat, hesap veya maliye müfettişlerinin sözlü veya yazılı verecekleri raporlarla idari mekanizmanın daimî murakabe ve kontrolünü elinde tutar.

7— Âmir teferruata kapılmamalıdır :

Bazı âmirler, ya şahsî bilgisizlikten veya alt kademeye itimatsızlıktan, el sürmedikleri işin iyi çıkabileceğine inanmak istemezler ve teferruata inerler ve neticede birçok işlerin kendi yoklukları veya meşguliyetleri zamanında yüzüstü kalmasına sebep olurlar. Alt kademe şeflerinin belki de daha iyi yapacakları, bu çok miktardaki cüz’î işlerle âminin vakit kaybetmesi kendisi için kusur ve idare için zarardır. Halbuki, bir âminin; yenilikleri, reform tekliflerini tetkike, bazen teftişe, teftiş raporlarını, şikâyetleri okumaya, dimağ ve hareket serbestliği olmalı, kuracağı organizasyon müdürlüğü yukarıki mahzurları önlemelidir.

8— Personel arasında birlik, teşebbüs ve sadakat fikirleri doğmasının temini :

Âminin alt kademe şeflere veya personele karşı kendini beğenmiş, küçümser bir muamelede bulunması, onlardan gelen teklifleri hasıraltı veya reddetmesi personelin sade birlik, teşebbüs ve sadakat fikirlerini baltalamakla kalmaz, liyakat ve istidatları körleterek idareyi kötürüm bir hale koymağa sebep olur. Fakat sevk ve idare mahareti olan bir âmir, memurlara bazen güç sayılacak işler vererek onların iç gayretlerinin ve fikrî teşebbüslerinin inkişafına ve yetişmelerine gayret ve hizmet etmiş olur. En baştaki âmir alt kademe âmir ve şeflerden bu suretle hareket etmelerini talep etmeli, kendisi de bazı fikir müsabakaları (İslâhat, israfı önleme, varidât arttırma gibi mevzular) açarak değerli personelin çıkmasını temin etmelidir.

IV— Koordinasyon:

Bir idare veya müessese işlerinin sür’at, emniyet, sebat ve az masrafta yapılmasını temin edecek kaide, işin kısım ve grupları arasında ahenk teminidir. Bunu koordinasyon temin eder.

Herhangi bir idarede hakiki bir koordinasyon için şefin veya vekilinin reisliğinde servis âmirlerinin muayyen zamanlarda toplan-

rak yapılan ve yapılacak işlerle ihtilaflı veya müşterek görüşü icabettiren kararları almaktır. Toplantılar samimî ve serbest bir hava içinde idare edildiği nisbette müessese için faydalı görüş ve işbirliği temin edilebilir.

V—Kontrol :

Bir idarenin işlerinin kanun ve mevzuat dahilinde, program, prensip ve verilen emirlere göre yürüyüp yürütülmediğini araştırmak, noksan ve kusurların tekrarına meydan vermeyecek tedbirleri almak bir kontrol ve revizyon servisinin mevcudiyetine dayanır.

İdarelerde daimî surette yapılması lâzım gelen denetleme (revizyon) işi; İdarî, ticarî, teknik, malî emniyet ve muhasebeye (Belediyelerde ayrıca kültür) hatları bakımından icra edilmelidir.

Kontrol işi, esasen işlerinin doğru gitmesinden sorumlu olan âmirler tarafından yapılmak lâzım gelirse de buna imkân olmayan büyük müesseselerde bu iş denetçilere gördürülür. Denetçilerin daire veya servislerin emrinde olması otokritiğin iyi yapılmasına engel olur. Bundan başka denetçinin farkında olmayarak çok kere işyerini tanzime kalkışmak suretiyle işlere müdahale etmek ihtimali olduğundan kontrol yapacak şahsın (müfettişlerin) veya müfettişlerin idarenin en yüksek kumanda makamına bağlı olması icabeder.

D) — Modern desimal1 (Kod) sisteminin her teşkilâta tatbiki:

Bu etüdün gayesi yüksek mekteplerde öğretilmeyen biricik İlmî idarecilik sistemini hülâsa ederek acele kalkınma mecburiyetindeki Türkiyemizin hükümet ve âmmе idareleri işlerinin otomatik olarak hızlandırılmasının neye vâbeste olduğunu ispat etmektir.

Kısaca tekrarlayalım ki, bütün idarelerde evvelâ âmirler, rasyonel ve israfsız çalışma usulü ile insan idaresi san'atını öğrenmelidirler. Bundan başka bütün idarelerin teşkilâtının bazı örnekleri aşağıda gösterilen ve AID Fayol doktrininde işaret edilen iş bölümleri esasına göre, yani; teknik, ticarî, malî, hukuk (emniyet) muhasebe, kültür, idare, işletmeler gibi en çok 9 a ayrılabilceğini unutmayacaklardır. Maliye Vekâletinde 27 sene evvel ve daha sonra Genel Kurmay Başkanlığında ve Devlet Demiryollarında 20 sene evvel, fa-

kat ancak birinci merhale olarak mevcut teşkilâtların numaralanması suretiyle tatbik ettiğim ve o tarihlerden sonra muhtelif Bakanlıklar ve idarelerce adapte edilen ve bu defa da Orduda Amerikan kanalıyla yine yanlış tatbik edildiğini gördüğüm desimal sistemleri hakikî şekillerini almak için İçişleri Bakanlığı 276 sayılı dergisinde reform edilmesi lâzım gelen belediyeler teşkilâtına ana hatlarla arzolunan Alman Desimal İş Bölümü ile, bunun (Teknik Daire Reisliği) veya Reis Muavinliğine bağlı müdürlükleri ve şubeleri desimal iş bölümlerini, plânını fikir vermek üzere arz ediyorum. Bakanlıkların, resmî idarelerin, İktisadî devlet teşekküllerinin, belediyelerin, hattâ hususî sektörden büyük müesseselerin veya bankaların meşgul oldukları işler, hiç bir zaman 9 ana iş bölümünü aşmadığına göre, kırtasiyeyi, mükerrer işlemi, zikzak çalışmayı, mantıksızlığı, hülâsa her türlü usulsüz ve kanunsuz çalışmayı önleyecek bu usulün tatbikine ne bir mâni vardır, ne de başka daha iyi bir usul vardır. İleride maaş ve ücret kademelerini de tayine yarayacak olan işbu (Kod) desimal sisteminde :

Soldan ilk 1-9 uncu rakam	:	İdarenin ana iş bölümünü = üst kademe.
» ikinci 1- 9 »	»	: Her ana iş bölümündeki ilk ast kademeyi = Müdürlük.
» üçüncü 1-9»	»	: Ast kademedeki iş bölümü (Şube âmirleri).
» dördüncü 1-9»	»	: Şubelerin kısım şeflikleri veya kalem şefliği.
gösterir.		

Meselâ : İkinci dairenin 3 üncü müdürlüğü, 5 inci şubesi 2 inci kısmı : Desimal sisteminde 2352 rakamını teşkil eder. Böyle rakamın tatbikattaki faydası, yanma çizgi çizilerek dosya numarası ilâve suretiyle mektubun numara hanesine yazılırsa, bu mektuba cevap geldiğinde, hangi dairenin, müdürlüğün ve şubenin kısmından çıktığı belli olarak evrak doğru oraya yani vazifeli ve yetkili kalem veya şahsa kadar (şimdiki gibi birçok merhale ve kayıtlardan geçmeden) verilmesi kabil olur. Elbetteki bazı idarelerde evrakın dosyası müdürlüklerde yahut ilk yazıldıkları kısımda durur. Bunu ayırt etmek için müdürlüklerde duran hallerde dosya numarasının başına U, kısımlarda duranlar için K, şubede ise Ş işareti konur. Her idare bu esas üzerine teşkilâtını kısımlarına kadar gösteren bir cedvel plân hazırlamakla, plânlanmada birinci vazifesini yapmış olur.

**ALMAN BÜYÜK BELEDİYELER TEŞKİLÂTINDA DESİMAL
USULÜNDE 6 — İLE BAŞLAYAN TEKNİK RS. MUAVİNLİĞİNE
BAĞLI MÜDÜRLÜKLER VE ŞUBELERİ**

6 — İmâr ve inşaat işleri :

60 — 600. Mevzuat, personel âmiri

- 601. Bütçe, hesap,
- 602. Tahakkuk (yol, kanal işlerinde) âmiri,
- 603. İhale işleri,
- 604. İş ve şubeler teftişi âmiri.

61 — Plânlama Müdürlüğü :

- 610. Mevzuat, personel âmiri
İstatistik ve U. Rap. »
- 611. Şehir ana plânı »
- 612. Yol, bahçe, sanayi,
mesken, iskân »
- 613. Yeni imkân sahaları tetkik »

62 — Kadastro ve Harita Müdürlüğü :

- 620. Mevzuat, personel âmiri
- 621. Trigonometrik ve şebeke,
topograf, arazi ve bina
kadastro işleri. »
- 622. Nivelman, uçak ve münferit
ölçü haritaları »
- 623. Plânlamada kadastro »
- 624. Arazi ve arsaların himaye »
- 625. Arazi ve arsa kıymet takdir »

63 — Bilumum ruhsat işleri Md.

- 630. Mevzuat, personel istatistik »
- 631. İnşaat ruhsatları »
- 632. Yeni inşaat kontrol »
- 633. Statik hesap kontrol »
- 634. İnşaat istişare »
- 635. Abidelerin (eski eserler)
inşa ve bakımı »
- 636. Mesken şikâyet tetkik »

64 — İnşaatı teşvik Md.

- 640. Mevzuat, personel istatistik »
- 641. Halk mesken inşası
program ve tatbikatı »
- 642. Hükümet, vilâyet v.s. yardım »
- 643. Yeni inşaat vergi muafiyet
vesaire »

65 — İnşaat (üst yapı) Müdürlüğü :

- 650. Mevzuat, personel, istatistik »
- 651. Belediye emvali inşaat proje »
- 652. Belediye emvali bakım »
- 653. Âbide, eski eserler, çeşmeler,
mezarlıklar etüd, proje »
- 654. Teknik tesisat proje bakımı
(teshin, sıhî tesis, makine
ve elektrik)
- 655. Belediye mahrukat, tenvirat,
gaz, su v.s. ihtiyaç ve sarfiyat »
- 658. Atölyeler .ve anbarlar (yapı için) »

(Bizde hâlen hem Mak.
Md. lüğünde hem de ya-
pıda, görülür.)

66 — Yol (üst yapı) Müdürlüğü :

- 660. Mevzuat ve personel »
- 661. Cadde, yol ve meydan işleri »
(Yol, cad. isimlendirilmesi) »
- 662. Mecra ve kanalizasyon »
- 663. Dere, göl, sahil suları »
- 664. Köprü işleri »
- 665. Ray ferşiyat işleri »
- 666. Atölye ve anbar »
- 667. Enkaz nakil ve kuvvetlendirme »

67 — Bahçeler - Mezarlıklar - Orman Müdürlüğü :

- 670. Mevzuat, personel, istatistik »
- 671. Parklar v.s. yeşil sahalar »
- 672. Bahçeler, sedler, yemiş ve bahçeleri »
- 673. Orman ve ağaçlandırma »
- 674. Çiftlik ve hayvan yetiştirme »
- 675. Mezarlık proje, inşa, bakım »
- 676. Cenaze işleri »

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR

Yazan :
İhsan OLGUN
 Danıştay Üyesi

Günün geçici olaylarının önünde temel dâvalarımızı unuttur gibiyiz. Bu yurdun bitmez, tükenmez; Bu yasların toplumu ilgilendiren keskin köşeleri vardır. Bu dâvalar bu cemiyetin yarınki yaşayışı ve hayatı hamleleri bakımından biran bile ihmale ve savsaklamaya gelmez.

Bunlardan biri de kimsesiz çocukların korunması konusudur. Bu konu bu topraklarda yaşayan insanların maddî, manevî huzur ve rahatlık dâvasıdır. Bu dâva bu toplum içinde çözülmedikçe toplulukta huzur sağlamanın da imkânı yoktur. Her yıl artan nüfusumuzun ciddi bir istatistiği yapılarak doğanların hayat grafikleri incelenirse doğan çocukların yüzde kaçının bu toplum içinde hangi şartlar altında yaşamaya mahkûm edildiğinin elemli tablosu meydana çıkar. Bir cemiyet içinde bir çocuğun dünyaya gelmesi bir şey ifade etmez.

Bu sadece insan içgüdülerinin kabarması ile meydana gelen bir tabiat olayını zamanın tamamlanmasıdır. Esas dâva ondan sonra başlar ve ömrün sonuna kadar sürer gider. Topluluk içinde çocuğun yerini ve değerini yine o topluluğun koyduğu ve hazırladığı düzenler tâyin eder.

Eğer her doğanı yalnız yaşatmak kâfi geliyorsa konuyu küçümsemek ve önem vermemek mümkün...! halbuki dâva hiçte böyle değildir. Her doğanın bu topraklar üzerinde yaşadığı ve yettiği çevre şartlarına göre türlü türlü hayat hikâyeleri vardır. Yaşama sebepleri üzerine tesir eden düzensizlikler ruhî incinmeler kısa zamanda akislerini gösterir. İçinde doğduğu evden sokağa, sokaktan komşuya, komşudan okula, okuldan hayata sıçraya sıçraya, türlü cenkleşmelere karşı gönül kanatlarında beliren sevinç ve yaslara, ilgi ve ilgisizliklere göre çeşit çeşit olayların hesabını daha önceden yapmak gerektir. Buna göre her çocuğun hayat seyri içinde yetiştirme, gelişme, düşünme, hazırlanma, davranışları cemiyet içinde huzur veya huzur-

suzluk yaratabilir. Bir cemiyette çocuğu iyi ve kötü tesirlerden korumak mümkün değildir. Her doğan yaşama şartlarına göre topluluğun yarınki huzurunu hazırlar. Cemiyet çocuğu tabiata terkeder ve kendi haline bırakırsa çocukta bunun karşılığını cemiyete daha fazlası ile bağışlar. Hal böyle olunca korunmaya muhtaç Türk yavruları Türk topluluğu içinde önemli bir konu olarak ele alınması lâzımdır. .Kimsesiz çocuklar korunmaz ihmâlin, unutmanın nemli toprakları üzerinde kendi hallerine terkedilirse, evvelâ bu ihmâli hazırlayan topluluğa bilerek veya bilmeyerek cezasını çektirir. Bu arada, kendisi de cemiyet içinde bir ur gibi yaşar.

Bu ihmaller ise yarının huzursuzluklarının temellerini hazırlar, Bu temeller üzerinde ilerleyen yaşlar her çağda toplumu rahatsız eder. Bazen huzursuzluk o kadar artar ki Devletin kuruluşu, emniyet organları, hâkimler, cezaevleri bile bu zümre ile başa çıkamaz. Bütün dünyada korunmaya muhtaç çocuklar konusu türlü yönlerden ele alınmış bu konu sosyal, psikoloji, pedagojik yönlerden incelenmiş dertlerin adı konmuş, derman reçeteleri yazılmış, ileri cemiyetlerde bu yara iyileşmiştir. Garp dünyasının çoktan hallettiği bu önemli konu bizde ihmâle uğramış nihayet 1949 yılında çıkarılan 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar hakkındaki bir kanunla düzenlenmiştir.

Bu kanun uygulanmaya başlandıktan sonra uygulama süresi içinde kanunun boşlukları incelenmiş ve daha iyi bir uygulama düzeni kurmak için 1957 yılında 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar hakkındaki kanun yürürlüğe girmiştir.

Bu kanuna göre beden, ruh ve ahlâk gelişmeleri tehlikede olup;

- a) Ana ve babasız,
- b) Ana ve babası belli olmayan,
- c) Ana ve babası tarafından terk edilen,

d) Ana ve babası tarafından ihmal edilip fuhşa, dilenciliğe, alkolü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanmaya veya serseriliğe sürüklenmek tehlikesine maruz bulunan çocuklara (Korunmaya Muhtaç Çocuklar)denir.

Yukarıda yazılı çocukların reşit oluncaya kadar bu kanun hükümler ne göre kurulan müesseselerde bakılıp yetiştirilmeleri ve bir meslek sahibi edilmeleri hususunda bulundukları mahallin Sulh Hukuk Mahkemesince gerekli tedbir kararları alınır.

Bu durumda bulunan çocuklar, zabıta, Devlet veya Belediye memurları veya muhtarlar öğrendikleri takdirde keyfiyeti mahallin en büyük mülkiye âmirine haber verirler. Mülkiye âmiri bu çocuklardan haklarında derhal korunma tedbiri alınmasında zaruret görülenleri mahkeme karara alınincaya kadar bu kanuna göre kurulmuş müesseslerden veya mevcut hayır müesseselerinden birine, bulunmadığı takdirde münasip görülecek bir aile nezdine yerleştirir.

Bu durumda olan çocukların bakılıp, yetiştirilmeleri ve bir meslek sahibi edilmeleri Vilâyet Hususî İdareleri ile Belediyelerin müştereken kuracakları (Birlikler) tarafından sağlanır. Bu birliklere, Maarif, Sıhhat ve İçtimâî Muavenet Vekâletleri her türlü yardımı yapmakla mükelleftirler. Bu birlikler tarafından çocuk, bakım ve yetiştirme yurtları ve her türlü tesislerin kurulması mecburidir.

Yine kanunda, korunmaya muhtaç çocukların korunmaları ve yetiştirilmeleri için gerekli gelir kaynakları, bütün hususî idare ve Belediyelerin bütçelerine koydukları bir sene evvelki ödeneklerinin en az yüzde biri;

Alâkadar Vekâletlerin bu maksatla bütçelerine koymuş oldukları ödenekler; hakikî ve hükmî şahısların ve Milletlerarası kuruluşlar tarafından bu birliklere yapılacak bağışlar; vakfiyelerinde çocuğa yardım için tahsisat kabul etmiş bulunan Vakıfların Mütevellileri ve Vakıflar Umum Müdürlüğüince yapılacak yardımlar; yurtlar tarafından veya bunlar menfaatına verilecek müsamerelerle, iş yurtları ve diğer her türlü teşebbüs gelirlerinden ibarettir.)

Yukarıda sıraladığımız gelir kaynakları ile bu sosyal dâvanın çözülemediğini bu sefer yaptığım bir Anadolu gezisinde gözlerimle gördüm.

Orta Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesinde binlerce çocuk korunmaya muhtaç bir halde tesadüflere terkedilmişlerdir.

Yurdun yarınının kararlıklardan korumak için bu konuyu ciddi ve temelli bir plân ve programa bağhyarak ele almalı, mahallî idarelerin perişan, borçlu bütçelerinden ayrılacak ödeneklerle değil Devletin bu konuya ayıracığı fon ile bu hizmeti ifa ettirmesi lâzımdır. Bu hizmet bir Vilâyet hizmeti sınırlarını aşmış bir Devlet hizmeti halini çoktan almıştır. Konunun emrettiği önem hizmete yöneltilmelidir. Aksi takdirde yarının emniyet, dirlik, düzenlik ve selâmeti bu konunun halline bağlıdır.

ANAYASA MAHKEMESİ

Yazan : Nihat TAHİROĞLU
Kırklareli Vali Muavini

1 — 25/Nisan/1962 tarihli ve 11091 sayılı Resmi Gazetede ANAYASA MAHKEMESİ'nin kuruluş ve yargılama usulleri hakkındaki (44) sayılı kanun neşredilmiş ve aynı tarihte de yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Bu kanuna göre sözü geçen mahkeme teşkil olunarak asıl ve yedek üyelerinin isimleri 24/Mayıs/1962 tarihli ve 11110 sayılı Resmî Gazetede neşredilmiştir.

Bu mahkemenin 28.8.1962 de faaliyete başlamasını takiben vatandaşlardan birçoğu Anayasa Mahkemesine müracaat ederek çeşitli konularda dava açmışlardır. Açılan davaların Anayasa Mahkemesince tetkik edilmesi neticesinde büyük bir çoğunluğu «iptal davası açmaya yetkili olan kişi, kurul ve makamlar kanunda açıkça gösterilmiş olup istemde bulunan bu maddelerde sayılanlar meyanında olmaması bakımından veya görev yönünden «reddedilmişlerdir. Bu da gösteriyor ki bu mahkemede dava açacak şahısların her şeyden evvel istekte bulunmaya hakları ve yetkileri bulunup bulunmadığını bilmeleri ve böylece Anayasa Mahkemesinin selâhiyet sahasına girmiyen konularda istekte bulunmamaları gerekmektedir. Bu suretle hareket edilmesi mahkemenin işlerini azaltması bakımından önem taşımaktadır.

Yurdumuzda yeni bir tatbik sahası bulan bu kanunun halkın bilgisine sunulmasını lüzumlu gördüğüm kısımlarının anlatılmasında fayda olacağı kanaatiyle bu yazı hazırlanmış bulunmaktadır.

Bu sebeptendir ki bu kanunun hangi hallerde ve ne gibi konularda ve hangi şahıslara müracaat etmek ve dava açmak hakkını bahsettiğinin kısaca gözden geçirilmesi kanunun şümül derecesini gösterecektir.

2— ANAYASA MAHKEMESİNİN BURUMU :

44 sayılı kanuna göre Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile verilen görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak üzere Ankara'da bir Anayasa Mahkemesi kurulmuştur.

Bu mahkeme ONBEŞ asıl ve BEŞ yedek üyeden müteşekkildir. Anayasa Mahkemesi hiç bir makama bağlı değildir. Üyeleri görevlerini Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın sağladığı teminata göre yaparlar. Mahkemeye Başkan'ı temsil eder ve törenlerde bulunur.

3 — ÜYELERİN SEÇİMİ :

a — Asıl üyelerin DÖRDÜ Yargıtay, ÜÇÜ Danıştay, Biri Sayıştay'dan seçilir. Bu müesseselerce seçilecek üyeler Genel Kurullarınca kendi Başkan ve Üyeleri ile Baş Savcı kanun sözcüsü arasından üye tam sayılarının salt çokluğu ve gizli reyle seçilir. Sayıştay Genel Kurulun'da seçim kendi başkan ve üyeleri arasından yapılır.

Bu mahkemeye Millet Meclisi ÜÇ ve Cumhuriyet Senatosu İKİ üye seçer. Ancak her iki teşrii Meclisçe seçilecek birer üyenin Hukuk, İktisat ve Siyasal Fakülteleri öğretim üyelerinin teşkil ettikleri kurul tarafından gösterilecek adaylar arasından olması gerekmektedir. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı da bu mahkemeye resen İKİ üye seçer. Cumhurbaşkanı'nın seçeceği bu üyelerden biri Askerî Yargıtay Genel Kurulu'nun göstereceği üç adaydan BİRİ'dir.

b — Yedek üyelerince gelince; bunlardan İKİSİ Yargıtay'dan BİRER üye de Danıştay, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosundan olmak üzere seçilirler. Anayasa Mahkemesi üyeleri vazifelerine başlamadan önce kanunda gösterilen hey'et önünde yemin ederler.

Anayasa Mahkemesine seçilebilmek için :

a — Kırk yaşını bitirmiş, altmışbeş yaşını doldurmamış olmak,

b — Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay veya Sayıştay'da Başkanlık, Üyelik, Baş Savcılık, Baş Kanun sözcülüğünde bulunmak,

c — Üniversitelerde Hukuk, iktisat ve Siyasal Bilimler alanlarında en az beş yıl öğretim üyeliği yapmak,

d — Hakimler Kanununa göre hakimliğe alınmamayı icab ettiren bir suçtan dolayı mahkûm bulunmamak veya bu gibi suçlar dolayısıyla ceza takibi altında bulunmamak esastır.

4 — BAŞKAN VEYA BAŞKAN VEKİLİ SEÇİMİ :

Anayasa Mahkemesi dört yıl için bir Başkan ve bir Başkan Vekili seçer. Seçim asıl üyeler arasından gizli reyle ve asıl üye tam sa-

yısının üçte iki çoğunluğu ile yapılır. Dört yılsonunda yeniden seçilmek caizdir. Başkan veya Başkan Vekilliği bu müddetten evvel her hangi bir sebeble açılırsa yukarıda belirtildiği veçhiyle dört sene için yeniden seçilir.

5— ÜYELİKLERDE BOŞALMA :

Anayasa Mahkemesi üyeliklerinde her ne suretle olursa olsun bir münhal olduğu takdirde bu durum mahkeme başkanı tarafından seçimi yapan kurul veya meclislere veya makama derhal bildirilir. Bu tarihten itibaren bir ay içinde yenileri seçilir. Şu halde bir asil üyelik boşalınca en kıdemli üyenin kendiliğinden asil üyelik sıfatını iktisap etmesine imkân yoktur.

6— ÜYELİĞİN SONA ERMESİ :

a — Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyelerinin emeklilik yaşı 65 dir. Bu yaştan evvel de bir dilekçe ile emekliliklerini isteyebilirler. Aynı zamanda müddet ve kayıtlı bağlı olmaksızın vazifelerinden çekilebilirler. Bu takdirde durum Başkanlıkça seçimi yapacak olan yetkili mercie derhal bildirilir.

b — Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeleri resmî veya hususî hiç bir vazife alamazlar. Keza Yasama Meclisleri ve Mahallî İdareler seçimlerinde aday olamazlar, aday gösterilemezler ve seçilemezler. Aksi halde çekilmiş sayılırlar.

c — Anayasa Mahkemesi üyeliği aşağıdaki hallerde de sona erer.

I — Hakimler Kanununa göre hakimlik mesleğinden çıkarılmayı icab ettiren bir suçtan dolayı kesin mahkûmiyet halinde kendiliğinden,

II — Sağlık bakımından görevini yapamayacağının sağlık kurulu raporundan anlaşılması ile,

III — İzinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak bir ay müddetle devamsızlık hallerinde, Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyelerinin tam sayısının salt çokluğu kararıyla,

7 — ANAYASA MAHKEMESİ YARDIMCILARI :

Anayasa Mahkemesinde yardımcı olmak üzere lüzumu kadar daimî ve geçici raportör vazife görür.

Anayasa Mahkemesi Başkanlığına bağlı olarak bir de Genel Sekreterlik teşkilâtı vardır. Genel Sekreter Hukuk, İktisat, Siyasal Bilgiler Fakülteleri veya İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi mezunları arasından Başkanlıkça tâyin edilir.

Genel Sekreter Başkanın vereceği İdarî işlerle personel, kalem, mutemetlik ve harç işlerinin zamanında ve gereği gibi yürütülmesini sağlar. Bu mahkemede açılacak davalar için verilecek dilekçeler Genel Sekreter tarafından kaleme havale edilir. Havale tarihinde dava açılmış sayılır. Genel Sekreterlikçe davayı açana bir belge verilir.

8 — Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilenlerin, seçilme yeterliğine sahip olmadıkları yolunda itiraz vaki olduğu takdirde keyfiyet Anayasa Mahkemesince karara bağlanır. İtiraz, ancak aday gösterme, seçme hakkına veya seçilme yeterliğine sahip olanlar tarafından yapılabilir.

9 — ANAYASA MAHKEMESİNİN GÖREV VE YETKİLERİ :

a — Anayasa Mahkemesi, Kanunların ve Türkiye Büyük Millet Meclisi iç tüzüklerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetler.

b — Anayasa Mahkemesi aynı zamanda Yüce Divan sıfatıyla vazife görür. Yüce Divan sıfatıyla yargılayacağı şahsiyetler, Cumhurbaşkanı Bakanlar Kurulu Üyeleri, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Yüksek Hakimler Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyeleri. Cumhuriyet Baş Savcısı, Başkanın Sözcüsü, Askerî Yargıtay Baş Savcısıdır.

c — Anayasa Mahkemesi üyelerinin görevleriyle ilgili suçlarından dolayı yargılanmaları Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesinde yapılır.

Cumhuriyet Başsavcısı, Yüce Divanı sıfatıyla yapılan yargılamalarda Anayasa Mahkemesinin Savcılığı vazifesini yapar. Başsavcı yardımcılarında bir veya bir kaç da başsavcı ile birlikte duruşmaya iştirak edebilir.

Anayasa Mahkemesi Yüce Divan halinde çalışırken mer'î kanunlara göre duruşma yapar ve karar verir.

d — Siyasî partilerin kapatılması hakkındaki bütün davalara bakar.

e — Anayasa'nın 57 nci maddesinde, siyasî partiler, gelir kaynakları ve giderleri hakkında Anayasa Mahkemesine hesap vermekle mükellef tutulduklarından bu gibi partilerin verecekleri hesapları denetler.

f — Millet Vekili ve Senatörlerin teşrii masuniyetlerinin kaldırılmasına veya bu sıfatların düşmesine kendi meclislerince ve Türkiye Büyük Millet Meclis üyesi olmayan bakanların dokunulmazlığının kaldırılmasına Millet Meclisince karar verildiği takdirde ilgililerin Anayasa veya İç Tüzük hükümlerine aykırılık iddiasına dayanan iptal taleplerini onbeş gün içinde karara bağlar.

g — Anayasa'nın 140 ncı maddesinde Danıştay Başkan ve Üyeleri ile Baş Kanun sözcüsünün seçimlerinde Bakanlar Kurulu ile Danıştay Genel Kurulunca ayrı ayrı boş yer sayısı kadar aday gösterileceği tasrih edilmiştir. Böylece Danıştay Başkan ve Üyeleri ile Baş Kanun Sözcüsü Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyelerinden meydana gelen kurulca gizli reyile ve üçte iki çoğunlukla seçilir.

h — Uyuşmazlık Mahkemesine Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından görevlendirilecek bir üye başkanlık edeceğinden Anayasa Mahkemesi bu başkanı asıl ve yedek üyeleri arasından seçer.

i — Bir davaya bakmakta olan mahkeme uygulanacak kanun hükümlerini Anayasa'ya aykırı görürse veya taraflardan birisi aykırılık iddiasında bulunur ve bu talepte mahkeme tarafından uygun görülürse dava geri bırakılır ve iş Anayasa Mahkemesine intikal ettirilir. Anayasa Mahkemesi bu hususta gerekli kararı verir. Eğer mahkeme taraflarca yapılan Anayasa'ya aykırılık iddiasını kabul etmezse, bu iddia, Yargıtayca esas hükümle birlikte karara bağlanır.

Bir kanunun Anayasa'ya aykırılık iddiası mahkemece Anayasa Mahkemesine intikal ettirilince gelişinden itibaren ÜÇ ay içinde karar verilir. Bu müddet içinde Anayasa Mahkemesince bir karar verilmezse davaya bakmakta olan mahkeme davayı kendi kanaatine göre karara bağlar. Ancak esas hakkındaki karar kesinleşmeden önce Anayasa Mahkemesince bir karar verilmiş olursa mahkemelerin buna uymak mecburiyetleri vardır.

10 — İPTAL DAVASINI AÇMAYA YETKİLİ OLANLAR :

Anayasa Mahkemesi sıfatıyla bakılan işlerde iptal davası açmaya yetkili olanlar kanunun 21 nci maddesinde şöylece sıralanmıştır.

I — Cumhurbaşkanı,

II — Son Millet Vekili Genel seçimlerinde muteber oy sayısının en az yüzde onunu alan siyasî partiler,

III — Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsilcisi bulunan siyasî partiler,

IV — Siyasî partilerin Türkiye Büyük Millet Meclisi gurupları,

V — Millet Meclisinin veya Cumhuriyet Senatosunun üye tam sayısının en az altıda biri tutarındaki üyeleri,

VI — Yüksek Hakimler Kurulu,

VII — Yargıtay,

VIII — Danıştay,

IX — Askerî Yargıtay,

X — Üniversiteler,

Yüksek Hakimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay ve Üniversiteler ancak kendi varlık ve vazifelerini ilgilendiren hususlarda, kanunların ve Yasama Meclislerinin İç Tüzüklerinin tümü veya belirli madde veya hükümleri aleyhine Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla iptal açabilirler.

İptali istenen kanunun veya Yasama Meclisi İç Tüzüğünün Resmî Gazetede neşrinden itibaren doksan gün içinde iptal davası açılmazsa Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı düşer.

11 — İPTAL DAVASININ NE SURETLE AÇILACAĞI:

Kanunların ve Yasama Meclisleri İç Tüzüklerinin Anayasa'ya aykırılığı sebebiyle iptal davası açılabilir.

Şimdi bu davaların hangi mercilerce ve ne suretle açılabileceğini tetkik edelim.

a) Yukarıda bahsi geçen siyasî partilerin tüzüklerine göre en yüksek merkez organlarının en az üye tam sayısının salt çokluğuyla alınan kararına müsteniden genel başkanları veya vekilleri,

b) Siyasî parti guruplarının Genel Kurullarının en az üye tam sayısının salt çoğunluğu ile alacakları karar üzerine gurup başkanları veya vekilleri,

c — Yüksek Hakimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay Genel Kurullarının ve Üniversiteler Senatolarının üye tam sayısının salt çokluğu ile alacakları kararlar üzerine bu müesseselerin Başkanları ve Üniversitelerin Rektörleri tarafından iptal davası açılabilir.

d — Millet Meclisi veya Cumhuriyet Senatosu üyeleri tarafından iptal davası açıldığı zaman, dilekçede, kendilerine mahkemece tebligat yapılmak üzere en çok iki üyenin bildirilmesi mecburidir.

Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla iptal davası açan merci, kanunların veya Yasama Meclisleri İç Tüzüklerinin hangi hükümlerinin Anayasa'nın hangi maddelerine aykırı bulunduğunu ve sebeplerinin neler olduğunu izah etmek mecburiyetindedirler. Davanın açıldığı tarihte iptal isteğini havi dilekçede imzası bulunanlar bu husustaki yetkilerini gösteren belgeleri ve kurum, kurul ve siyasî parti guruplarının kendilerine yetki verdiklerine dair kararların tasdikli birer Örneklerini dilekçeye ekleyerek Genel Sekreterliğe vermekle mükelleftirler.

12 — İPTAL DAVALARINDA VE İTİRAZ YOLU İLE BAKILACAK İŞLERDE USUL :

İptal davası talebini havi dilekçelerle ekleri ve mahkemelerden itiraz yolu ile gelen işler, Anayasa Mahkemesi Başkanı tarafından vazifelendirilecek raportörler tarafından incelenir.

Raportör açılan davanın 44 sayılı Kanunun 26 ncı maddesinin 2 ve 3 ncü maddelerinde gösterilen hususları içine alıp almadığı hakkında bir rapor hazırlar ve beş gün içinde raporunu Başkanlığa verir.

Raportörlerce, dilekçede talep edilen hususların mahkemenin görevine giren bir konu ile ilgili olup olmadığı veya böyle bir istekte bulunmaya ehliyetli şahıslar tarafından istenip istenmediği ve dilekçenin süresinde verilip verilmediği önceden incelenir.

Mahkemelerden itiraz yoluyla gelen işlerde raportörler tarafından hemen incelenir, dosyada eksiklikler olup olmadığı bir raporla Başkanlığa bildirilir.

Anayasa Mahkemesince yapılan tetkik sonunda, eksikleri olduğu anlaşılan işlerin esası incelenmez. Tamamlanmak üzere geri çevrilmesine karar verilir.

Eksikleri tamamlanan dosya yeniden Anayasa Mahkemesine gönderilir. Anayasa Mahkemesinin karar verme müddeti olan üç aylık süre, eksikleri tamamlanıp yeniden gönderilen dosyanın Anayasa Mahkemesine geldiği günden başlar.

Raportörler esasa ait tetkiklerinin neticelerini bir ay içinde bir raporla Başkanlığa bildirmek mecburiyetindedirler. Bu raporların bir örneği gündemin dağıtılmasından on gün önce üyelere verilir.

Raportörler aynı zamanda tetkikini yaptıkları işler hakkında mahkemeye gerekli açıklamayı yaparlar.

Anayasa Mahkemesinin görevine girmeyen konular hakkındaki dilekçeler reddolunur ve red kararı dilekçe sahibine duyurulur.

13 — İPTALDEN İSTİSNA EDİLEN HUSUSLAR :

Milletlerarası andlaşmalar hükümlerinin Anayasa'ya aykırılığı iddia edilemez.

Devrim Kanunları da aynı istisnanın şumulü içindedir. Bunların hangileri olduğunu kısaca yazmak faydalı olacaktır.

- a) Tevhidi Tedrisat Kanunu,
- b) Şapka iktisası hakkında kanun,
- c) Tekke ve zaviyelerin, türbelerin şeddine ve türbedarlıklar ile bir takım unvanların men'i ve ilgasına dair kanun,
- d) Beynelmilel erkamın (rakamların) kabulüne dair kanun,
- e) Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında kanun,
- f) Efendi, Bey, Paşa gibi lâkab ve unvanların kaldırıldığına dair kanun,
- g) Türk Kanunu Medenisinin 110 ncu maddesiyle evlenme akdinin evlendirme memuru tarafından yapılacağına dair medenî nikâh esasını vazeden maddesi,

h) 27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren 5 Ocak 1961 tarihine kadar kabul edilen kanun mahiyetindeki kararlar ve kanunlar.

14 — MAHKEMENİN TOPLANMASI :

Anayasa Mahkemesi, Başkan ve 14 asıl üyenin huzuru ile toplanır. Asıl üyelerden birisi mazereti sebebiyle bulunamazsa Başkan bu üye yerine kıdem esasına göre yedek üyelerden birini vazifelendirir.

Yargılama ve incelemenin idaresi Başkan tarafından yapılır. Başkanın mazereti halinde Başkan Vekili ve onun da bulunmadığı hallerde mevcut üyeler arasında çoğunlukla seçilecek üye Başkanlık vazifesini ifa eder.

15 — ANAYASA MAHKEMESİNİN KARARLARI :

Anayasa Mahkemesinin müzakereleri gizlidir. Kararlar mutlak ekseriyetle verilir. Anayasa Mahkemesi kanunda gösterilen işlere, dosya üzerinde inceleme yapmak suretiyle bakar. Lüzum görülen hallerde, sözlü açıklamaları dinlemek üzere ilgilileri çağırır. Ancak Cumhurbaşkanının çağırılmasına lüzum görülen hallerde Cumhurbaşkanının tensip edeceği şahıstan gerekli izahat alınır. Bu takdirde ayrıca vekâletname aranmaz.

Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. Anayasa'ya aykırı bulunması sebebiyle iptaline karar verilen kanun veya İç Tüzük veya bunların iptal edilen hükümleri karar tarihinde meriyetten kalkar. Lüzumu halinde, Anayasa Mahkemesi, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Ancak bu tarih kararın verildiği günden başlar ve, ALTI ayı geçmez.

Anayasa Mahkemesi kararları resmî gazetede hemen neşrolunur. Bu kararların Devletin Teşri, İcra ve Yargı organları, idare makamları ve hakikî ve hükmî şahıslar tarafından uyulması ve gereğince muamele yapılması zaruridir.

Bir kanun veya İç Tüzük'ün veya bunların bazı hükümlerinin iptali ile meydana gelecek boşluk, amme nizamını tehdid edici durumda görülürse boşluğun doldurulması için Yasama Meclisleri ve Başkanlıkları ile Başbakanlık Anayasa Mahkemesi tarafından haberdar edilir.

iptal kararının makabiline şumulü yoktur, yani geriye yürüyemez.

Anayasa Mahkemesine müracaat hakkını haiz olan makam, Kurul, Kurum ve kişiler kendilerini, noterden tasdikli, özel vekâletnameli bir veya bir kaç avukat tarafından temsil ettirebilirler.

16 — ANAYASA MAHKEMESİ BAŞKAN VE ÜYELERİNİN BAKMASI CAİZ OLMAYAN HALLER :

Bu hususlar kanunda şöylece sıralanmıştır :

- a) Kendilerine ait olan veya kendilerini ilgilendiren işler,
- b) Aralarında evlilik bağı kalkmış olsa bile, eşinin, kan veya sıhrîyet yönünden usul ve furuğunun, dördüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan yönünden ve sıhrîyeti doğuran evlilik kalkmış olsa bile üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) sıhrîyet yönünden civar hısımlarının veya aralarında evlâtlık bağı bulunan kimselere ait dava ve işler,
- c) Dava ve iş sahiplerinin vekili, vasisi veya kayyumu sıfatiyle hareket ettiği dava ve işler,
- d) Hakim, Savcı, hakem sıfatiyle bakmış veyahut tanık veya bilir kişi olarak beyanda bulunmuş olduğu dava ve işler,
- e) İstişarî mütalâa ve kanaat beyan etmiş olduğu dava ve işler,

17 — ESKİ KANUNLAR HAKKINDA AÇILACAK İPTAL DAVALARI :

Anayasa Mahkemesinin görevine başladığı tarihte yürürlükte olan her hangi bir kanun veya belirli bir kanun hükmü hakkında, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sına aykırılık iddiasıyla yukarıda zikri geçen Makam, Kurul, Kurum ve kişiler tarafından bu kanun hükümlerine göre iptal davası açılabilir.

Bu halde iptal davası açma hakkı Anayasa Mahkemesinin görevine başladığı tarihten itibaren ALTI ay sonunda düşer.

Yukarıdan beri Anayasa Mahkemesi hakkındaki kanuna göre bu mahkemede ne suretle dava açılabilceği ve bu davayı açmaya hangi makam ve kurulların selâhiyetli oldukları açıklanmış bulunmaktadır.

Bu mahkemenin kuruluşuna ait olan kanun Türkiye’imize yeni bir hukukî müessese getirmiş olduğundan bu müessesenin faaliyet ve selâhiyetlerinin vatandaşlar tarafından lâyikiyle bilinmemesi sebebiyle mahkemenin bakmaması icab eden haller için de birçok davanın açılması yoluna gidilmiştir. Yapılan bu müracaatlardan vatandaşların düşünce ve kanaatlarına göre Anayasa’ya aykırı buldukları konular hakkında bu mahkemeye başvurma hakları bulunduğu zehabında oldukları anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin faaliyete geçtiği tarihten itibaren bu mahkeme nezdinde açılmış olan davalara ve neticelerine kısaca göz atmak vatandaşların Anayasa Mahkemesinden ne gibi konularda karar vermesini istediklerini açıkça göstermektedir. Anayasa Mahkemesinin selâhiyetleri kanunda sarîh olan zikredilmiş bulunduğu göre bu mahkemenin Bakamayacağı işler dolayısıyla hak arama yolunda olanların bu mahkemeye müracaat etmemeleri icab ettiği açık olarak meydana çıkmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin faaliyete başladığı tarihten itibaren hangi konular hakkında bu mahkemeye müracaat edildiğine ve neticelerinin neler olduğuna göz atmak faydalı olacaktır.

18 — ANAYASA MAHKEMESİNE MÜRACAATLAR VE VERİLEN KARARLAR :

1 — Mesken ve ikametgâhı bulunan vatandaşların tevkif edilmemesi icab ettiği, Ceza Mahkemeleri Usulü Kanunun 104 ncü maddesi hükmünün Anayasa’nın 30 ncü maddesine uymadığı ve 1609 sayılı kanuna göre yapılan tevkifin hak ve adalete aykırı olduğu şahsen iddia olunmuştur.

İstek sahibinin iptal davası açmaya yetkisi bulunmadığından dilekçesi yetki bakımından reddedilmiştir.

2 — a) Harp malulü sayılarak emekli aylığının vazife malullüğünün doğuşu tarihine yükseltilmesi ve geçen zamana ait zamların ve tütün ikramiyeleri dahil tazminat olarak ödenmesini,

b) Emeklilik durumu ile ilgili olarak Danıştay’da açılan davaya bakan heyetteki Danıştay azalarından ikisinin sonradan Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçildiklerinden bunların seçilme yeterliğine sahip olmadıkları şahsen ileri sürülmüştür.

Birinci kısım görev, ikinci kısım için itiraz edenin buna hakkı olmaması bakımlarından reddedilmiştir.

3 — 27 Mayıs 1960 tarihine kadar resmî daireyi siyasî karargâh yapan memurun, Memurin Kanunun 9 ncu maddesine göre mahkemeye verildiği halde başka yere yine aynı görevle verilmesi muamelesinin durdurulması şahsen istenmiştir.

Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerini gösteren maddelerde belirtilen konulardan hiç birisine temas etmemesi bakımından talep kabul edilmemiştir.

4 — Kula Belediye Muhasipliği imtihanını kazandığı halde diplomasını ibrazda gecikmesi üzerine Kaymakamlıkça yerine bir başkasının tâyin edildiği ileri sürülerek bu tayinin iptali ve bu durumla ilgilenmeyen Manisa Valisinin ve içişleri Bakanı'nın ilgilerinin sağlanması istenmiştir.

Görev ve yetki bakımından istek reddedilmiştir.

5 — Devletin suçu ve suç unsurlarını ortadan kaldırmakla görevli olması bakımından alkollü içkilerin suçlardaki tesiri gözönünde tutulmadan satışından gelir sağlamanın Milletlerarası Hukuk anlayışına da uymadığı düşünülmeyen vatandaşın sağlık ve emniyetini korumakla vazifeli devlet tarafından alkollü içki imalının ve bunun teşvik ve tavsiye edilmesinin Anayasa'ya aykırı bulunduğu ve bunun suç teşkil ettiği ileri sürülerek Tekel Bakanlığı sorumluları hakkında gereken davanın açılması şahsen talep edilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin kanunların denetimi ile ilgili görev ve yetkileri Anayasada ve Anayasa Mahkemesi Kanununda gösterilmiş olup istek bu hususa müteallik maddelerin şümülüne girmediğinden görev yönünden reddedilmiştir.

6 — Emekliliğe tabi Sümerbank inşaat Müdürlüğünde geçen 11 senelik hizmet süresinin borçlandırılmak suretiyle emekliliğine ilâvesi şahsen istenmiştir.

Talep görev yönünden reddedilmiştir.

7 — Yeni Türkiye Partisi Kaynarca ilçe Başkanı iken partizanca hareket eden bir memur hakkında tahkikat açılmasını sağlamak için Parti Genel Kurulu'na gönderdiği yazının partiden ayrıldıktan sonra basına verildiği ileri sürülerek Genel Merkez'in kapatılması istenmiştir.

Parti merkezinin kapatılması yolundaki istek Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkisini gösteren maddeye giren konulardan olmaması bakımından talep reddedilmiştir.

8 — Kuran öğretmeni iken 1956 yılında görevinden uzaklaştırılması üzerine Danıştay Beşinci Dairesine başvurulduğu, 1961 yılından beri de bu dosyadaki dilekçelerin örneği istendiği halde gönderilmediği ve dilekçelerine cevap verilmediği ileri sürülerek dosyanın ve dilekçeleri örneklerinin verilmesi ve Danıştay Beşinci Dairesinin cezalandırılması ve ayrıca Millî Birlik Komitesine verilen 20/9/1961 tarihli dilekçesine de cevap alamadığından bahisle bunu nereden arayacağı şahsen sorulmaktadır.

Talep görev yönünden reddedilmiştir.

9 — Zimmet ve İrtikâp suçundan Afyon Ağır Ceza Mahkemesince verilen bir sene hapis cezasının usulsüz ve haksız olduğundan bahisle kaldırılması şahsen istenmiştir.

Talep görev noktasından reddedilmiştir.

10 — İstanbul E.T.T. İdaresinde iken emekliye şevki sırasında. Birinci Cihan Harbinde Erzincan Küçük Zabit Okulunda bulunduğu altı yıllık okul ve harp süresinin emeklilik müddetine eklenmemiş, olması dolayısıyla mağduriyetinin önlenmesi yolunda şahsen müracaat edilmiştir.

Talep görev yönünden kabul edilmemiştir.

11 — Türkiye Büyük Millet Meclisi Yeni Türkiye Partisi gurup başkanı sıfatıyla, Anayasamız 68 nci maddesindeki yazılı suçlardan biri ile mahkûm olup cezasını çeken bir şahsın sonradan memnu haklarının iadesine karar verilmesi halinde durumun ne olacağı. Anayasanın 68 nci maddesi şümulüne alınmasının uygun olup olmadığı, böyle bir şahsın bundan sonra yapılacak Millet Vekili seçiminde adaylığını koymasının mümkün olup olmadığı sorulmuştur.

44 sayılı Kanunun 20 nci maddesi Anayasa Mahkemesinin her hangi bir konuda düşünce bildirmesine imkân vermediğinden talep kabul edilmemiştir.

12 — Afyon Ziraat Mücadele ve Levazım Anbarı tarafından arsasının kamulaştırılıp parası bankaya yatırıldığı halde Ziraat Levazım Müdürlüğüne paranın ödenmesi için gereken emrin verilmediği şahsen ileri sürülmüştür.

İstek görev yönünden reddedilmiştir.

13 — Bilecik Hukuk İşleri Müdürü iken bakanlıkça görülen lüzum üzerine emekliye sevk işleminin keyfi ve haksız bulunduğu ileri sürülerek bu işlemin bozulması ve maaş ve diğer haklarının iadesine karar istenmiştir.

Dilekçede istenenler Anayasanın 147 ve 44 sayılı Kanunun 20 nci maddelerinde belirtilen konular şümulüne girmediğinden reddedilmiştir.

14 — Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin B fıkrası gereğince yapılan emekliye çıkarma işlemi yolsuz ve haksız olduğu ileri sürülerek iptali ve birikmiş maaşlarının tazminat olarak ödenmesine karar verilmesi şahsen istenmiştir.

Talep görev yönünden reddedilmiştir.

15 — Çocuksuz ölen ve ölümünden evvel mallarını yeğenlerinden birine bağışlama yoluyla vermiş olan halasının mirasından asıl varislerin bir hak iddia edip edemeyecekleri şahsen sorulmaktadır.

Dilekçe Anayasanın 147 ve 44 sayılı Kanununun 20 nci maddesinde belirtilen konulardan olmaması bakımından reddedilmiştir.

16 — Tapulu mülkü olup 1950 yılında 5653 sayılı kanunun 67 nci maddesine göre elinden alınan dörtbin dönüm palamutlu tarla ve kısmen ormandan ibaret gayrimenkul yerine arazi veya paranın Tarım Bakanlığınca verilmediği ve davasının Danıştayca’da reddedildiği ileri sürülerek bu halin Anayasa’ya aykırılığı ve isteğinin yerine getirilmesi istenmiştir.

Talep Anayasa Mahkemesinin tetkik konusuna girmediğinden reddedilmiştir.

17 — Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğüne şahsen yazdığı 14 yazıya cevap verilmemesi suretiyle Anayasanın ihlâl edildiğinden bahisle gereğinin yapılması istenmiştir.

Dilekçe konusunun kanunun şümulüne girmemesi bakımından talep reddedilmiştir.

18 — Maddî masraflar tarafına ait olmak üzere merkezce dinlenmesi, başka bir mercie ifade verilmeyeceği yolunda vekâleten talepte bulunulmuştur.

Dilekçe kanımda yazılı konulardan hiç birisini kapsamadığından ve isteğin de ne olduğu açıklanmadığından görev yönünden oy çokluğu ile reddedilmiştir.

Muhalf kalan üyeler dosyada vekâletnemenin bulunmaması sebebiyle vekâletnemenin bulunup bulunmadığının tetkikinden sonra karar verilmesi icab ettiğı mütalâasında bulunmuşlardır.

19 — Tramvay şirketinde gündelikle geçen hizmetinin emekliliğe sayılıp intibakının düzeltilmesi şahsen istenmiştir.

Talep görev yönünden reddedilmiştir.

20 — Türkiye: Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 14, 17 ve bu maddenin 5 nci fıkrasında yazılı vazifeyi yerine getirmeyen, sandık gelirlerini eksik kesen veya hiç kesmeyen ilgili memurlardan bu paraların yüzde on fazlasıyla Amme Alacakları Kanununa göre Maliye Bakanlığınca tahsil olunması hakkındaki muamelenin Anayasanın angaryayı yasak eden 42 nci maddesine aykırı bulunduğundan sözü geçen kanunun 17 nci maddesinin 5 nci fıkrasının iptali (Kadirli) Malmüdüürünce istenmiştir.

İstek iptal dâvası açmaya yetkili olan kişi, kurul ve makamlar kanunda gösterilmiş olup istek sahibinin bu maddelerde sayılanlardan olmaması sebebiyle reddedilmiştir.

21 — Ilgaz'ın Aşağıbozan, Kise ve Başlama köyleri ihtiyar heyetlerince köylerine ait içme sularının 7478 sayılı Kanuna göre bedelsiz olarak Çankırı İl İdare Kurulu kararıyle Ilgaz Belediyesi yararına olmak üzere alındığı ve mezkûr kanunun 11, 12, 13, 14 ncü maddelerinin eski ve yeni Anayasaya aykırı bulunduğu ileri sürülerek bu maddelerin kaldırılması müktesep haklarının geri verilmesi istenmiştir.

Talepte bulunanların iptal dâvası açmaya yetkili kişilerden olmamaları bakımından istek reddedilmiştir.

22 — Çarşı ve mahalle bekçileri için yapılan salmanın Anayasaya uygun olmadığı ve hizmetin görülmesinden sonra alınması icab eden şahsî mahiyetteki bu ücretin amme alacaklarının tahsili hakkındaki kanuna göre tahsili yoluna gidilmesi Anayasanın ruhuna aykırı olduğu ileri sürülerek «Çarşı ve Mahallât Bekçileri Kanunu Muvakkatinin» hükümsüz sayılması şahsen istenmiştir.

Dava açanın davayı açmaya yetkisi bulunmaması sebebiyle istek reddedilmiştir.

23 — İzmir Karşıyaka Küçük Yamanlar Şen Villâ Kooperatifince mülkiyet hakkını ihlâl etmesi bakımından Anayasaya aykırı bulunan 221 sayılı kanunun ve Karşıyakanın Turan mevkiinde sahibi

bulundukları arazinin bu kanuna dayanılarak kamulaştırılmasının iptali istenmiştir.

İstek gösterilen sebeplerden dolayı, 221 sayılı kanunun iptaline ait kısmının yetki bakımından reddine esasta oy birliğiyle, sebepte çoğunlukla, işlemin iptaline ilişkin kısmının da görev yönünden reddine karar verilmiştir.

27 Mayıs 1960 tarihinden 5 Ocak 1961 tarihine kadar kabul edilen kanun mahiyetindeki karar ve kanunlar aleyhine Anayasa Mahkemesinde dava açılmayacağı 44 sayılı kanunun geçici 6 ncı maddesi icabı olduğundan yetki bakımından üç üye karara muhalif kalmıştır.

24 — Basın ve İlân Kurumu teşkiline dair 195 sayılı kanunun Anayasaya aykırılığı Anadolu Gazete Sahipleri Sendikası Yönetim Kurulu adına Genel Sekreter tarafından istenmiştir.

İstek oy çokluğu ile davacının iptal davası açmaya yetkisi olmamasından reddedilmiştir.

Muhalefet gerekçesi yukarıda yazılı olduğu gibidir.

25 — Uzun zamandanberi aleyhine tatbik edilen 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu hükümlerinin iptaline ve vergiden muafiyet ve istisnasına karar verilmesi şahsen istenmiştir.

İstek davacının iptal davası açmaya yetkisi olmaması bakımından oy çokluğu ile reddedilmiştir.

Muhalefet gerekçesi yukarıda yazılı olduğu gibidir.

26 — Elâzığ Belediyesince kamulaştırma kararı alınmaksızın yola katılan gayrimenkul bedelinin tahsili için mal sahibi tarafından açılan dava sonunda, mahkemece, davanın açıldığı tarihteki kıymetine hükmolunmuş iken Yargıtayca, 221 sayılı kanun ileri sürülerek davanın açıldığı kıymet yerine fiili tahsis ve el koyma tarihindeki rayiç bedelinin ödettilmesine karar verilmesi icab edeceği gerekçesiyle hüküm bozularak dosya iade edildiğinden bahisle 221 sayılı kanunun, Anayasanın 38 ncı maddesinin istidlâkler için şart koyduğu (Kamu menfaati kararı alınması ve gerçek bedelin peşin verilmiş olması) esaslarına açıkça aykırı bulunduğundan sözü geçen kanunun kaldırılmasına karar verilmesi istenmiştir.

27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren 5 Ocak 1961 tarihine kadar (bu tarih dahil) kabul edilen kanunların iptali istenemeyeceğinden

bu kanun da 5 Ocak 1961 de kabul edilmiş bulunduğundan iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

27 — Bir kimsenin serbestçe tasarruf edebileceği leh ve aleyhindeki davalarda, vekilin, dava vekili veya avukatlar arasından seçmeye mecbur eden Avukatlık Kanunu ile Ceza ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunlarındaki hükümlerin Anayasa'ya ve insan haklarına aykırı olduğundan kaldırılmaları istenmiştir.

Kanun da iptal davası açmaya yetkili olanlar açıkça belirtildiğinden, istek sahibi bunlardan bulunmadığından dilekçe reddedilmiştir.

28 — Danıştay'dan aldığı ilâma müsteniden memuriyete iadesi ve maaşlarının vazifeli olduğu belediyece ödenmesi istenmiştir.

Talep görev yönünden reddedilmiştir.

29 — İstanbul'da Avukat Ziya Kayaoğlu tarafından açılan ayrı iki davada Harçlar Kanunu ile İstimlâk Kanununun bazı maddelerinin Anayasaya aykırılığı iddia edilerek talepte yazılı maddelerin iptali istenmiştir.

Her iki talep müracaatçının iptal davası açmaya yetkili olmaması sebebiyle kabul edilmemiştir.

30 - 374 sayılı kanunla polislerin maaşlarının 70 liraya kadar yükseltildiği, komiser muavinlerinin ise 50 lira alabildikleri bu cihetin Anayasaya aykırı olduğu ileri sürülmüş ve sözü geçen kanunun islahı ve Anayasaya uygun hale getirilmesi istenmiştir.

44 sayılı kanunun 20 nci maddesinde dava konulan belirtilmiş olup dilekçenin bu konulardan hiç birini kapsamaması bakımından reddine karar verilmiştir.

31 — Akli muvazenesinin bozulması neticesinde İstanbul Ceza ve Hukuk Mahkemelerinde açılan davaların mağduriyetini mucip olacak bir şekilde sonuçlandığı ileri sürülerek bu mahkeme kararlarının iptali ve duruşmanın Anayasa Mahkemesinde yapılması istenmiştir.

İstek, kanunda gösterilen dava konularından hiç birine temas etmediğinden reddedilmiştir.

32 — Ermenek Sulh Ceza Mahkemesinde Orman Kanununa aykırı hareketten dolayı yapılan yargılama sırasında mahkeme, Or-

man Kanununun Anayasanın lafzına ve ruhuna aykırı olduğu kanaatiyle iptaline karar verilmesini istemiştir.

Anayasanın geçici 9 ncu maddesinin 1 nci fıkrasında Anayasa Mahkemesinin görevine başladığının resmî gazetede neşrinden önce kanunların Anayasa'ya aykırılığına karar verilemeyeceği tasrih edildiğine, Anayasa Mahkemesi görevine 28/8/1962 tarihinde başladığına, adı geçen mahkeme ise bu kararı 9/5/1962 de aldığına göre talep Anayasanın 9 ncu maddesine aykırılığı bakımından oy çokluğu ile reddedilmiştir.

33 — Yürürlükte bulunan İş Kanununun işçiyi, bedenen çalışması fikri çalışmasına galip gelen kimse olarak tarif ettiği, fikri çalışmasını bedenî çalışmasına üstün sayılığı kimseleri işçilere tanıdığı haklardan faydalandırmadığı, münhasıran gazeteciler için Fikir İşçileri Kanununda gazetecilere, mütemadiyen fikri faaliyette bulunmalarına rağmen İş Kanununda fikir işçilerine tanınmayan hakların bahşedildiği ileri sürülerek birbirini nakşeden bu kanunların Anayasa intibaklarının temini istenmiştir.

Anayasa Mahkemesinin kanunların denetimi ile ilgili görev ve yetkileri kanımda gösterilmiş olup talep bunların şümulüne girmediklerinden reddedilmiştir.

34 — Orman vasfı verilen, fakat özel mülkiyette olan gayri menkullerin orman mahsulünden gayrimenkul malikinin faydalanma hakkına Orman Kanununun engel olduğu, bu bakımdan bu kanunun Anayasaya aykırı bulunduğu şahsen ileri sürülerek kanunun iptali istenmiştir.

Kanunda dava açmaya yetkili olanların gösterilmiş olması, istek sahibinin bunlardan bulunmaması sebebiyle dilekçe reddedilmiştir.

35 — Karadere mevkiinde asırlardan beri zilyet oldukları ağıl ve binaların orman içersinde bulunduklarından bahisle Eldivan Sulh Hukuk Mahkemesinde açılan dava sonunda, mahkemece bu yerlerin orman içinde bulunduklarından bahisle yıkılmalarına karar verildiği ve 10 gün içinde yıkılması için şifahi tebligat yapıldığı, ağılların bedelsiz zaptedilerek Medeni Kanun hükümlerinin ihlâl edildiği Anayasanın çiğnendiği ileri sürülerek mahkeme kararının iptali ve işin sonuna kadar işlemin durdurulmaması dava ile ilgili 25 kişi tarafından istenmiştir.

Anayasa Mahkemesinin Kanunların denetimi ile ilgili görev ve yetkileri Kanun da gösterilmiş olup dilekçede belirtilen konulardan hiç birisi bunların şümulüne girmedüğinden dilekçe görev yönünden reddedilmiştir.

36 — 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 41 nci maddesine göre son terfi maaşlarını iki yıl almada emekliye sevk edilenlere bir derece aşağı maaş tutan üzerinden emekli maaş bağlandığından bu maddenin antidemokratik olduğu ileri sürülerek maaşının son rütbe maaşı üzerinden ödenmesine karar istenmiştir.

Anayasa Mahkemesinin kanunların denetimi ile ilgili görev ve yetkileri kanunen tesbit edilmiş olup dilekçe bu maddelerde belirtilen konulardan hiç birinin şümulüne girmedüğinden görev yönünden reddedilmiştir.

37 — Adli Tıp Müşahade Müdürlüğünce verilen raporda suçlunun akıl hastalığına müptela olup suç işlememesi için bir hastahane nezarete alınması lüzumu belirtilmiş olduğu halde, adı geçen cinayet suçundan dolayı İstanbul Birinci Ağır Ceza Mahkemesince verilen ve Yargıtayca da onanan idam cezasının en ağır ceza olup Anayasa, Ceza Kanunu ve adli geleneklerle bağdaşamayacağı suçlunun eşi tarafından ileri sürülerek cezanın bir derece hafifletilmesi istenmiştir.

Talep görev yönünden reddedilmiştir.

38 — Etibba Odalarının genel kongresinin son defa 14 tabiple toplandığı, bu kuruluşun gayesini kaybettiği, 2764 sayılı kanunun icrayı sanat eden her hekimin cemiyete girmesine ve aidat Ödemesine ait olan 15 nci maddesinin bu sonucu doğurduğu, Anayasanın cemiyete girme serbestisi tanıdığı ve kanunla aidat ödeme mecburiyetinin zor alım veya vergi tahsili gibi olup bunun Anayasaya aykırı bulunduğu ileri sürülerek faydası bulunmayan etibba odalarının kapanması ve kanun maddelerinin iptali bir tabip tarafından istenmiştir.

Davacının davayı açmaya ve kanunun iptalini istemeye selâhiyetli kimselerden olmaması itibariyle dilekçe görev ve yetki bakımından reddedilmiştir.

39 — 4785 sayılı Orman Kanununun devletleştirmeye müteallik ve Anayasaya aykırı hükümlerinin iptali istenmiştir.

Kanunda iptal davası açmaya yetkili şahısların gösterilmiş olması itibariyle dilekçe yetki bakımından reddedilmiştir.

40 — Elâzığ Akıl Hastahanesine arzusu hilâfına yatırılıp orada hürriyetinin tahdid edildiği doktorun maksadının kendisini öldürmek olduğu, 1955 yılındanberi adli ve İdarî mercilere yaptığı müracaatların akim kaldığı ve bu mercilerin Anayasa teminatı altında bulunan vatandaş hak ve hürriyetini, can ve mal emniyetini ihlâl ile Anayasaya aykırı hareket ettikleri ileri sürülerek mahsulleri hakkında Anayasa Mahkemesinde karar verilmesi istenmiştir.

Anayasa Mahkemesinin kanunların denetimi ile ilgili görev ve yetkileri kanunda yazılı olması ve dilekçenin bu konulardan olmaması bakımından dilekçe görev yönünden reddedilmiştir.

41 — Danıştay Beşinci Dairesince 6435 sayılı kanunun yalnız 3ncü maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varılarak Anayasanın 151 nci maddesi gereğince bu husustaki taleple ilgili davanın geri bırakılarak işin Anayasa Mahkemesince incelenmesi istenmiştir.

6435 sayılı kanunun 1 nci maddesi : «Umumî, mülhak ve hususî bütçelerle bunlara, bağlı idare, müessese ve kurumlardan maaş alanların, tayinlerindeki usule göre vekâlet, idare, müessese veya kurum emrine alınmak suretiyle vazifeden uzaklaştırabilecekleri» ve 3 ncü maddesinde de «Bu kanun gereğince ittihaz olunacak vazifeden uzaklaştırma karar ve muameleleri aleyhine hiç bir İdarî, adlî ve kaza merciine müracaat olunamayacağı, bu madde hükmünün İktisadî Devlet Teşekkülleri ve bunlara bağlı müessese ve kuruluşlarla sermayesinin tamamı veya yarıdan fazlası devlete ait olan müesseselerin vazifeden uzaklaştırma karar ve muamelelerine de şamil olduğu» hükümlerim ihtiva etmektedir.

Anayasa Mahkemesince ; 6435 sayılı kanunun 3 ncü maddesinin iptaline ve bu kanunun 1 nci maddesinin son fıkrasındaki atıf hükmünün ayrıca iptaline lüzum olmadığına oy çokluğu ile karar verilmiştir.

42 — Kok kömürü tevziyatını tahdid eden kanun ve kararların Anayasa'ya, Demokrasiye ve İnsan Hakları Beyannamesine aykırı olduğu ileri sürülerek bu kanunun meriyetten kaldırılması ve kok kömürü tevziyatının serbest bırakılması istenmiştir.

Dava açanın dava açmaya yetkili kılınanlardan olmaması bakımından şahsî yetersizlik sebebiyle dilekçe reddedilmiştir.

43 — Çine Gezici Arazi Kadastro Muhakemesince 5602 sayılı Tapulama Kanunu hükümlerine göre arazi kadastro ve tapulamamı yapılırken tesbit edilen yerin orman sayılıp sayılmıyacağının 6831 sayılı kanunun geçici 1 nci maddesine göre Tarım Bakanlığından sorulmasına karar verildiği, mezkûr Bakanlıktan dava konusu yerin orman sayılan yerlerden olduğunun bildirildiği, Yargılayın 20/5/ 1957 tarih ve 9/18 sayılı içtihadı birleştirme kararının da bunu gerektirdiği bu sebeble bu maddenin Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 132 nci maddesi hükümlerine aykırı olduğu kanısına varıldığı bildirilerek işin Anayasa Mahkemesince incelenmesi istenmiştir.

İşin esası Anayasa Mahkemesince incelenerek uzunca olarak hazırlanan gerekçenin sonunda hülasaten söz konusu geçici birinci maddenin kanunda bırakılmasında gözetilen amaç, hakimın Tarım Bakanlığının belirtmesi ile bağlı kalmamasına rağmen yine gerçekleşecektir. Şöyleki, anlaşmazlık halinde, mahkeme, bir yerin orman sayılıp sayılmadığını Tarım Bakanlığından soracak ve bu suretle Bakanlık, Orman Kanununda en yetkili makam olarak, bir yerin orman sayılıp sayılmadığını, gerekçesiyle belirterek olaya ışık tutacaktır. .Ancak, hakim bu belirtmenin kendini ve vicdanını tatmin etmediği kanısına varırsa gerçeği araştıracaktır.

Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, Orman Kanununun geçici birinci maddesiyle verilen yetkiye dayanılarak Tarım Bakanlığınca bir yerin orman sayılıp sayamadığının belirtilmesi, hakimi ve ilgilileri bağlayan idari bir işlem veya delil teşkil edemeyeceği ve bu belirtme karşısında hakimın kanuna, hukuka ve vicdani kanısına göre hüküm vermekte serbest olduğu ve bağımsızlığına dokunulmadığı cihetle sözü geçen maddenin Anayasalım 132 nci maddesine aykırı olmadığına esasta ve gerekçede oy çokluğu ile karar verilerek mahkemenin talebi reddedilmiştir.

44 — Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulunca 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin değişik (b) fıkrasının son bendinin Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülmüştür.

Netice olarak 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunun 6122 sayılı kanunla değişik 39 ncu maddesinin 21/6/1954 günlü ye 6422 sayılı kanunla değiştirilen (b) fıkrasının «Bu fıkra hükümlerine göre resen emekliye sevk edilenler hakkındaki kararlar katidir. Bu kararlar aleyhine hiç bir suretle kaza mercilerine başvurulamaz» hükmünü taşıyan son bendinin iptaline oy birliğiyle karar verilmiştir. Karar tarihi 30/1/1963 dır.

TERCÜMELER

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE COUNTY İDARELERİ

Tercüme eden :
Oral KARAOSMANOĞLU
Mahalli İdareler Şb. Md.

ÖZÜ:

- I. County'nin tarifi
- II. County Kurulları (The County Board)
- III. County Polis Müdürü (The Sheriff)
- IV. County Hukuk Müşaviri ve Savcısı (The County Attorney)
- V. County Baş Kâtibi (The County Clerk)
- VI. Diğer Memurlar
- VII. County Adli Tabibi (The Coroner)
- VIII. Yollar ve Okullar
- IX. Şehir ve Şehir - Dışı County İdareleri (Urban and Rural Counties)

I — COUNTY'NİN TARİFİ (1)

Amerika Birleşik Devletleri dahilindeki bütün eyaletler (State) «County» adıyla muhtelif sayıdaki talî idare bölümlerine ayrılmıştır. Louisiana Eyaletinde istisna olarak «Parish» diye isimlendirilmişler ise de İdarî ve fonksiyonel durumları county'lerden pek

(1) County'ler Amerika'daki Eyaletlerin talî bölümleridir. Mahalli idare sıfatıyla de bir kısım fonksiyonları vardır. County, bir İdarî cüzütam olarak Türkiye'de karşılığı veya benzeri bulunmadığından isim şeklinde aynen alınmıştır. Kabataslak fikir verebilmek için sadece şekli ve coğrafi bakımdan bir benzetme yapmak gerekirse; Amerika Birleşik Devletlerindeki Eyaletleri (The States) memleketimizdeki Vilâyetlere, County'leri de Kazalarımıza benzetebiliriz.

farklı değildir. Bütün eyaletlerdeki «County» sayısı toplamı 3047 civarındadır. County'ler İdarî, seçimlerle ilgili veya diğer sebeplerin varlığı dolayısıyla ortaya çıkarılmış olup, eyaletlerin talî derecedeki coğrafi bölümlerinden ibarettir. Bunlar yerine göre çok veya az derecede mahallî idare muhtariyetine sahip olabilirler. County'ler sadece İdarî kolaylık veya pratiklik sağlanması bakımından mevcut olabilecekleri gibi oldukça geniş hareket serbestisine sahip bir mahallî idare ünitesi olarak da varlıklarını hissettirebilirler. Teşkilâtları veya bünye noksanlıkları muhtelif eyaletler arasında göze batacak derecede değişiklik arzeder. Şehir - County'leri ile Şehirdışı - County'leri arasında veya County İdaresinin hayatiyetini muhafaza ettiği bölgelerdeki county'ler arasında ve gerekse diğer kasaba (township) idarelerinin daha kuvvetle hissedildiği bölgelerin county'leri arasında birçok farkların mevcut olduğu görülmektedir. Netice itibarıyla her eyaletteki county teşkilâtı bulunduğu eyaletin İdarî mahiyetteki talî bölümünü teşkil eder ve birçok hallerde seçim - bölgesi olarak işe yarar.

County, Amerikan siyasi hayatının unutulmuş ve ihmal edilmiş bir vechesi halindedir. Belediye idareleri ile eyalet teşkilâtları şimdiye kadar gereken revizyon ve reforma tabi tutulmuş oldukları halde County idareleri. Amerikan mahallî idarelerinin kararlılık, müphem ve belirli olmayan bir kısmı olarak kalmaya devam etmiştir.

Birkaç istisna nazara alınmazsa Amerika Birleşik Devletlerinin bütün eyaletleri county'lere bölünmüştür. Gün ev, Orta - Batı düzlükleri bölgesi ve batı eyaletlerindeki county teşkilâtları oldukça hayatiyet arzederler ve mahallî idarelere tevdi olunan kamu hizmetlerinin büyük bir kısmını bizzat yerine getirirler. County'lerin ekseriyetle township'lere (1) ayrıldığı Amerikan Orta - Batı eyaletlerinde, county idareleri çok kuvvetli birer mahallî idare hüviyeti göstererek varlıklarını duyururlar. Bununla beraber bir mahallî idare ünitesi teşkil eden county'ler ister, - çok defa olduğu gibi şehir - dışı bölgelerde bulunsunlar ister bir şehir çevresinde olsunlar, her yerde mevcuttur. Her yerde mevcut olmaları sebebiyle federal hükümet bunları elverişli İdarî üniteler olarak telâkki eder.

Tipik bir county teşkilâtına rastlamak mümkün değildir. Eyalet idarelerinin göze batacak derecede bir teşkilât benzerlikleri var-

(1) Township'lerde County'lerin bir nev'i talî derecedeki İdarî cüzütamlarıdır. Mahdud sahalara inhisar eden mahallî idare fonksiyonlarını kendi çaplarında ifaya gayret ederler. Sadece şekli ve coğrafi mahiyette bir benzetme yapmak gerekirse, Township'leri de bucaklara benzetebiliriz.

dır. Belediyeler dört veya beş ana sınıfa ayrılabilir ; memleketin herhangi bölgesindeki bir köy veya kasabanın anlamı diğerleri ile isim ayrılığından başka bir fark göstermez. County'ler için böyle bir durum söz konusu olamaz. Mahallî ve ötedenberi sürüp gelen örf - adetler, ekonomik ve tarihî gelişmeler county idaresinin tarzını o kadar değiştirmiştir ki, county'ler nihayet iki esas görünüşe göre ortaya çıkmışlardır :

Birincisi, tatbikatta county'lerin hakiki mânada bir yürütme başına sahip bulunmayışı, İkincisi de county idaresinin seçmenlere aşına olmayan zıt kuvvetlerin sürekli çatışmalarına dayandırılmış bir idare şekli oluşudur.

II — COUNTY KURULLARI

Tipik bir county teşkilâtım inceleyecek olursak, belirli yasama ve yürütme fonksiyonlarına sahip bir County - Kurulu'nun umumiyetle mevcut olduğunu görürüz. Bazı county'lerde bu kurul az üyeli olmakla beraber bir kısmı da yüz veya daha fazla üyeden ibarettir. Geniş County Kurullarının üyelikleri umumiyetle her township (Kasaba) çevresinden münferiden seçilen temsilcilerden müteşekkildir. Az üyeli County - Kurulları ise county seçim bölgesinden genel olarak seçilen üç, beş veya yedi üyeden ibaret olarak teşkil edilir. Az üyeli County Kurulları township (Kasaba veya bucak) denilen mahallî idare ünitelerinin bulunmadığı Güney ve Uzak - Batı kesimlerinde yaygındır. Çok üyeli County - Kurulları o derece iş yapamaz hale gelmişlerdir ki bazı yerlerde fonksiyonlarının müessiriyetini artırabilmek maksadiyle kendi aralarında tâli - komitelere ayrılmak mecburiyetini duymuşlardır.

County - Kurullarının yasama fonksiyonları bütçesinin yapılması ve county için gerekli vergi nisbetlerinin tesbitine inhisar ettirilmiştir. Buna ilâveten vergi nisbetlerinin tesbiti hususunda birkaç eyaletteki County - Kurullarının, kasabalar (County'lerin talî bölümleri) arasındaki vergi tarhlarını eşit hale getirmelerine müsaade edilmiştir.

Hemen hemen hiçbir yerde County - Kurullarının memurları tâyin etme yetkileri mevcut olmadığından, bu durum kendilerinin İdarî görevlerini yapmalarına ekseriya engel olur. County memurlarından birçoğu kuruldan ayrı olarak secimle işbaşına getirildiklerinden, bütçe yapma yetkisine itibar etmekten başka hiçbir surette County - Kurullarına karşı bağıllık duymazlar.

Maamafih kurulların İdarî görevleri şumullü de olabilir. Birçok eyaletlerde değişik dozlarda kendisini hissettiren kontrol ve murakabe altında olmak üzere County - Kurullarının kendi bölgelerindeki yolların inşaa ve bakımından sorumlu oldukları göze çarpar. Ceza evi ve adliye binalarının inşaa ve bakımlarıyla seçimlerin idaresi gibi görevlerin de county kurullarınca yerine getirildiği yerler vardır. Bazı eyaletlerdeki County Kurulları yine eyaletin denetimi altında olmak üzere fakirlere yardım gibi hizmetleri idare ederler. Fakat hiçbir County Teşkilâtında County'nin genel idare politikasını tâyin edecek hakikî anlamda bir yürütme merci'i yoktur. Hatta County Kurullarının başkanı dahi toplantılara başkanlık etme hakkından başka herhangi yetki sahibi değildir. Binnetice county idaresi yetersiz ve county'nin muayyen bölgeleriyle fert olarak kurul üyelerinden gelecek politik baskılara tabî olmak gibi bir temayül gösterecektir. County idarelerinin pek azında County - İdaresi mevcuttur. Birleşik Devletlerdeki her county'nin genel olarak seçimle gelen iki memuru vardır : (1) Sheriff - (County polis müdürü) (2) County savcısı ve hukuk müşaviri.

III-COUNTT POLİS MÜDÜRÜ (SHERİFF)

County idaresinin en yüksek polis memuru olarak Sheriff'in Amerikan tarihinde eski ve o nisbette şerefli bir mevkii vardır. County dahilinde kanun ve nizamın idame ettirilmesi başta gelen fonksiyonudur. County polis müdürünün görevleri mahiyet itibarıyla İdarî ve cezaî olmak üzere başlıca iki kısım halinde incelenebilir. Kendisi county mahkemesinin baş ajanıdır. Bu sıfatla jüri üyelerini toplamak, şahit ihzarlarını infaz etmek, davalarla ilgili yazı ve dokümanları hazırlamak, müsadere işlemlerini yapmak gibi vazifeleri ifa eder. Kanunların iyi bir şekilde infazında teşvik edici rolü bulunduğu fikrinden hareket edilerek County polis müdürlerine umumiyetle ücret esası üzerinden ödeme yapılır. (Bazen bu gelir az bir maaşla da takviye edilebilir.) Meselâ, bir müsadere işlemini yapması halinde seyahat masrafları karşılığı olmak üzere mil başına verilen 10 centlik harcırah'tan ayrı olarak 1.25 Dolar ücret olabilir. Aynı şekilde, County'de tehlikeli bir suçluyu tevkif ettiği takdirde bunun karşılığı olarak aldığı 1.35 dolara ilâveten harcırah mahiyetinde olmak üzere de mil başına 10 cent'lik bir ücrete hak kazanır. Bu suretle, ister bir suçlunun yakalanmasında hayatını tehlikeye atsin isterse bir jüri üyesi için ihzar memuru olarak hizmet görsün aynı ücreti yine alabilecektir, insan olması ve en az herkes kadar ha-

yatının kıymetini bilmesi bakımından mümkün olduğu zaman daha emniyetli surette görevini yerine getirmek temayülünü gösterecektir

Zamanımızda county polis müdürlerinin (Sheriff) cezaî fonksiyonları birçok eyaletlerde çok defa sheriff'lerin gücünmelerine rağmen eyalet polisi tarafından deruhte edilmeye başlanmıştır. Kanunları esaret ve ehliyetle infaz etmesini bilen iyi bir county polis müdürü kendisinin aynı imkân ve teşhizata sahip olması halinde bu işleri en az eyalet polisi derecesinde başarabileceği mülâhazasıyla, eyalet polisinin cezaî görevlerine burnunu sokmasını hoş karşılamayacağı ihtimali mevcuttur. Eyalet polislerinin otomobilleri üç - fazla telsiz radyolarıyla mücehhez olduğu gibi, merkezlerinde modern suç soruşturmasının gerektirdiği plâka numaraları dosyasından tutunuz da parmak izi malzeme ve evrakına varıncaya kadar her türlü imkânlara sahiptirler. Meselâ, çalınan bir otomobilin takip ve ele geçirilmesi gibi bir görevi yerine getirirken yetki bölgesi bakımından bulundukları eyalet hududundan daha ilerilere kadar irtibat kurmaya gayret edin, komşu bulunduğu eyalet polisiyle derhal telsizle irtibat ve işbirliği temin ederek yekdiğerine yardımda bulunurlar. Bu itibarla tesir sahaları oldukça geniş bir sahayı kapsar. Halbuki county polis müdürlerine gelince, çok defa kendi otomobil, tabanca ve telsizlerini bizzat satın almak zorundadırlar. Bir otomobil hırsızını komşu county hudutları dahilinde takip etmek mecburiyetinde kaldıkları takdirde oradaki county polis müdürü arkadaşı olmadıkça veya birbirlerine yardım etmeyi arzu etmedikleri müddetçe herhangi işbirliği ve ilgi bekleyemezler. Kanunların tatbik ve infazıyla ilgili olarak diğlerinin sorumluluğunu üzerine almak mecburiyetini de duymazlar. County polis müdürleri kendilerini seçimle işbaşına getiren topluluğa karşı daha yakındırlar ve bulunduğu çevreyi eyalet polisinden daha iyi tanırlar. Buna karşılık eyalet polisleri bulundukları çevrenin devamlı sâkinleri olmadıklarından ve mahalli halkla tesis ettikleri kuvvetli şahsî bağların gittikçe gelişmesi sebebiyle tesir kabiliyetlerinin bozulmasına meydan vermemek üzere muntazam aralıklarla nakle tabi tutulduklarından, bir suçun işlenmesinden sonra sanığın teşhis edilmesi ve yakalanması hususunda County polis - müdürleri eyalet polislerine nisbetle daha müessir görünürler.

County polis müdürünün görevlerinden biri de County Cezaevinin muhafaza ve kontrolündün ibarettir. Aynı zamanda cezaevindeki mahkûmların tavır ve hareketleri ile beden sağlıklarından da so-

rumludur. County cezaevlerinin birçoğunda Sheriff'in ikametine tahsis edilmiş ve ücrete tabi olmayan bitişik lojmanlar mevcuttur. Küçük çaptaki county cezaevlerinde mahkûmların yemeğini eşi veya kendisi tarafından tâyin edilen gardiyan pişirir. Eyaletlerde county cezaevlerinde bulunan mahkûmların yemek masraflarını karşılamak üzere ekseri hallerde county polis müdürlerine belirli miktarda bir ödenek verilir. Bu para meselâ mahkûm başına günde 1 dolar olabileceği gibi daha da fazla olabilir. Şayet bu parayla mahkûmların ihtiyacını yeter derecede karşılayabilir ve üstelik bir miktar tasarruf sağlarsa aradaki fark kendisinin olur. Çok sayıda mahkûmun bulunduğu büyük bir county cezaevinde Sheriff'e ödenen bu ödenek büyük miktarlara baliğ olabilir. Eyaletlerin ekserisinde mahkûmların county cezaevlerinde kalacakları müddet en çok üç aylık bir devre olarak sınırlandırılmıştır. Daha uzun süreli mahkûmiyet hallerinde bunların eyalet cezaevlerine gönderilmeleri usul ittihaz edilmiştir.

County polis müdürleri kendisine yardımcı olacak elemanları tâyin etme yetkisine de sahip olabilirler. Amerikada takip edilegelen usul gereğince county - polis müdürü yardımcıları sheriff'in aldığı ücretin % 90'ı nisbetinde veya tâyin edilen belirli bir limit dahilinde ücret alırlar. Aradaki farkı da bizzat sheriff alır. Alınan ücretler yapılan hizmetin karşılığı olmakla kalmayıp tamamen kanuni ve meşrudur. Bu durum county belgesinin çok geniş olmasının ortaya çıkardığı bir icaptır, işlerinin ehli olan county polis müdürlerinin mevcudiyeti yanında yetersizleri de bulunabilir. Zalim tabiatlı olanlar cezaevlerini çok sert usullere göre idare ederler. Mutedilleri ise daha temiz bir yol tutarak mahkûmların cezalarını normal şartlar altında infaz etmeye gayret ederler. Hangi idare tarzını seçmiş olurlarsa olsunlar netice itibariyle kendilerini seçen county'nin özelliklerini belirli bir dereceye kadar aksettirmiş sayılacaklardır. Seçilmesini county'nin muayyen bir kanadına veya kamuoyunun şahsına karşı gösterdiği teveccühe bağlı olarak gören bir sheriff'in, kendisini seçimle işbaşına getiren topluluğun beğenmediği herhangi eyalet kanunu hükümlerini tatbik ve infaz etmeye mütemayıl olmayacağı ihtimali her zaman mevcuttur. Şayet kumar, fuhuş veya zencilerin dövülmesi gibi fiil ve hareketler bulunduğu çevre özelliklerinin bir kısmını teşkil ediyorsa, sheriff'in görevini yerine getirirken ekseriyette olan bu telâkkinin ne de olsa tesiri altında kalacağı muhakkak gibidir.

IV — COUNTY HUKUK MÜŞAVİRİ ve SAVCISI (The County Attorney)

Tatbikatta Birleşik Devletlerdeki county'lerin hepsinde genel olarak bulunan memurlardan diğeri de muhtelif isimler altında vazife gören County Hukuk Müşaviri ve Savcısı'dır. Bunlara bazen «Eyalet Savcısı» bazen de «Bölge Savcısı» gibi isimler verilir. Balıca görevlerinden birisi kanun hükümlerini çiğneyerek suç işleyen sanıklar hakkında bulunduğu eyalet adına kovuşturma yapmaktır, Bu sıfatla eyalet kanunlarını tatbik ederse de görevi bakımından esas bağıllık ve sadakatini county seçmenlerine borçlu olan ve seçimle mevkiini kazanan memurlardan birisidir. County Savcısı delil olmadan herhangi kovuşturma yapamayacağı gibi, bütün cezaî mahiyetteki kovuşturmaların gerektirdiği delillerin toplanmasında polis memurlarının, sheriff'in, eyalet polisinin veya şehirlerde olursa belediye - polisinin faaliyet ve hazırlık tahkikatına dayanmak zorundadır.

Yapacağı kovuşturmalarda county polis müdürünün (sheriff), aynen eyalet polisi gibi County Savcısı ile işbirliği halinde bulunması icabeder. Halbuki eyalet polisi sheriff'le işbirliği yapmak ihtiyacını hissetmez. Ancak county savcısı ile işbirliğinde bulunması gerekir. Tatbikat eyaletten eyalete değişik şekiller göstermekle beraber county savcılarının hem maaş ve hem de yaptıkları işlem başına belirli bir ücret esasından ödeme yapılır. Ötedenberi adet olduğu veçhile, county savcılığı pratik hukuk öğrenmeye çalışan genç insanların veya kendilerine siyasî hayatta yükselme imkânını arayan avukatların tercih ettikleri bir çalışma alanıdır. İddia makamı olarak parlak ve takdire şayan başarılar gösteren genç savcılarının bulundukları bölgenin siyasî kademelerinde temayüz ettikleri görülmektedir. Theodore Roosevelt ve Thomas Dewey meslek hayatlarına Newyork County'de bölge savcısı olarak başlamışlardır.

County polis müdürleri (sheriff) gibi county savcılarının da kendi çevrelerindeki çoğunluğun arzu ve isteklerine hürmet etmeleri ve mümkün olduğu kadar bunları nazara almaları icabeder. Yeter derecede delil olmadıkça açtığı davayı tesirli şekilde yürütemez ve çok hallerde işini görebilmek için elindeki delillerin kifayetli olup olmadığını kararlaştırmak zorunda olan bir hukukçu durumundadır.

County'nin bozuk ve işlerinin kötü olduğundan şüphelenen herhangi kimsenin bu şüpheyi teyit edecek delil veya emareler için county savcısının ve sheriff'in dairelerini gözden geçirmesi gerekir,

Adı geçen her iki memur da kumar oynamayı meneden kanun hükümlerini çiğneyenler hakkında takibat yapmamak için özel menfaat kabul etmek veya çevredeki halk çoğunluğunun önem vermediği fuhuş ve diğer kamu ahlâkını düzenleyen kanunları tatbik etmemeğe ikna edilebilmek gibi ihtimallerle karşılaşmak durumunda olabilirler. Delilleri değerlendirirken bunların yetersizliğine karar vermek veya mevcut debileri sağlama bağlamak gayet kolaydır. Bununla beraber Amerika'da halkın hüsünüyetini kötüye kullanarak rüşvet v.s. gibi gayrimeşru menfaatler temini yoluna sapan county polis müdürü ve savcısı çok ender bulunur.

V — COUNTY BAŞ KÂTİBİ (The County Clerk)

Bütün county'lerde bir başkâtip kadrosu mevcuttur. Başlıca görevi bulunduğu İdarî ünitenin muhtelif kayıtlarını ve gerekli dokümanları saklamaktan ibarettir. Mülkiyet sicilleri, doğum ve evlenme sertifikaları, ölüm kayıtlar ve buna benzer çeşitli kayıt işlemleri ile county çapındaki seçimlerin gerektirdiği her türlü seçim kayıtları başkâtip tarafından tutulur. Modern personel idaresi sistemi county idarelerine pek az olarak nüfuz etmiş olduğundan başkâtiplik daireleri geniş çapta memur tâyini yetkisine sahip olmaya meyyaldirler. Ekseriya bir belediye mekanizması sadece kendi teşkilâtı içindeki tâyin yetkisinin avantajlarından istifade etmekle değil, aynı zamanda county dahilindeki imkânlardan da faydalanarak kontrol işlemlerini idame ettirmeye çalışır. Meselâ ; Chicago Belediyesini de içine alan Illinois Eyaletinin Cook isimli county'sindeki başkâtiplik dairesi, hiçbir personel idaresi prensiplerine göre tâyin edilmeyen yüzlerce memuru istihdam etmektedir, karayollarıyla çok daha fazla ilgilenmesi ihtimali ortaya çıkmakta ve binnetice bulunduğu kasabanın yollarını ilk plânda elde aldırması gibi bir durum zuhur etmektedir.

VI —DİĞER MEMURLAR

County başkâtibinden ayrı olarak bir de county mahkemesi kâtibinin. bulunduğu yerler vardır. Bazı county'lerde ise bu iki memuriyetin aynı şahıs uhdesinde bulunduğu görülebilir. İsminden anlaşılacağı üzere county mahkemesi kâtibinin başlıca görevi mahkeme kayıtlarını tutmaktan ibarettir.

Bunlara ilaveten hemen bütün county idaresinde bir veznedar, bir veya birkaç muhasip ile yeteri kadar vergi tarh - tahmin memuru-

ru bulunur. Adı geçen memurlar bulundukları county bölgesinde hizmetin gerektirdiği işlemleri yerine getirmekle mükelleflerdir. Bu memurlar mensup oldukları eyaletin kanunlarına göre seçimle işbaşına getirilebilecekleri gibi County Kurullarınca tâyin edilmek suretiyle de görev alabilirler. Veznedar umumiyetle ödenek ve menkul kıymetlerin muhafazasından sorumludur. Muhasip bütün County dairelerin her türlü maaş ve ödenek kayıtlarını tutar. Muhasiplerin County Kurullarınca tâyin edildiği yerlerde kendilerini tâyin edenlerin şahsi hesaplarını da tuttukları görülmektedir. Bu sebeple muhasiplerin ekseriya müstakil olarak seçimle işbaşına getirilmeleri tercih edilmektedir. Vergi tarh-tahmin memurları ise Birleşik Devletlerdeki bütün mahallî idarelerin başlıca gelir kaynağını teşkil eden mahallî mülkiyet (bina ve arazi) vergisinin tâyin ve tesbitine esas olmak üzere County'deki bina ve arazilerin kıymet takdirini yapanlar.

VII — ADLİ TABİP (The Coroner)

Birçok eyalet ve County'lerde mevcut değir memurlardan birisi de «Adlî Tabip» tir. Adlî tabipler seçimle veya County Kurullarınca tâyin olunarak görevlerine getirilirler. Adlî tabibin vazifesi mutad dışı, ani ve şüpheli ölüm vak'alarını tahkik etmek suretiyle sebeplerini ortaya çıkarmaktır. Bu gibi hallerde ölüm sebebini beyan eden defin ruhsatlarını imza etmesi gerekir. Otomobil kazaları, avlanma sırasında vukubulan kazalar, intiharlar, ani ve beklenmedik ölüm vak'aları ve boğulmalar gibi adlî olaylar sonunda yapılan tahkikatlarla ilgilidir ve gereken zamanlarda otopsi işlemlerini yapar. Görevinin icabı olarak doktor ve bilhassa tercihan patholojist olması gerekmektedir. Otopsileri de bizzat yapabilecek ehliyetle yetkili bir eleman olmak zorundadır. Birçok County'lerdeki adlî tabipler seçim suretiyle işbaşına getirilirler. Kendilerinin doktor olmalarını gerektiren hiçbir kanun hükmü de mevcut değildir. Adlî tabiplerin seçim yoluyla görev almaları usulü gittikçe terkedilmekte olduğundan, bunun yerine ölüm sebepleri ve cinayetlerle ilgili tahkikatlarda bihakkın vazife yapabilecek ehliyetteki mütehassıs doktorların eyaletler tarafından County'lar nezdinde adlî tabip olarak tâyin edilmesi yolu tercih edilmektedir.

VIII — YOLLAR VE OKULLAR

Bilhassa Amerika'nın Güney ve Uzak-Batısındaki şehirdışı County'lerinin en büyük problemlerinden birisi de karayollarının inşa ve bakımındır. Eyalet karayolları şebekesi umumiyetle County idare bölgeleri olarak kısımlara ayrılmıştır. Her kısım da bulundukları County kurulunca tâyin edilen veya seçimle gelen bir «County Karayolları Müdürü» nün idaresi altındadır. Bir kasaba bölümünde sık sık tesadüf edilen ve toplumdaki tesiri en çok hissedilen meselelerden binişi de karayollarının standart şartları taşıyıp taşımadığı hususudur. Şöyle ki, üye olarak bulunduğu County Kurulunda kendi kasabasının (Township) haklarını da savunmak mecburiyetini duyan kimsenin, County'nin diğer meselelerine tercihan kendi bölgesindeki

County'lerin çoğunda okul bölge hudutları County hudutlarıyla, şayet müteaddit okul bölgeleri mevcut ise County'yi kapsayan kasabaların hudutlarıyla ayniyet arzeder. Bazı County'lerin seçimle veya County Kurullarının tâyiniyle gelen bir okullar müdürü mevcuttur.

Umumiyetle seçim yoluyla gelen bu memurlar County Kurullarınca tâyin edilmediği, hesapları muhasiplerce tetkike tabi tutulmadığı veya idareleri County bütçesiyle ilgili olmadığı müddetçe County Kurullarına karşı hiçbir bağıllık hissi duymayacaklarından adı geçen kurulların yetkilerine kulak asmamak temayülünde bulunacakları muhakkak gibidir. County idareleri hemen hemen her yerde yürütme fonksiyonlarını tam manasiyle deruhte edecek bir baştan mahrumdur ve seçilmeyip tâyin suretiyle görev almalarına lüzum görülen memur kadrolarına sahiptir. Şehirdışı County idareleri umumiyetle kifayetsiz, pratik iş yapma imkânından mahrum oldukları gibi, birçok ihtilâflara da sebebiyet vermektedirler. Bu idare şeklini geliştirmek için şimdiye kadar hiçbir hal tarzı da aranmış değildir.

IX — ŞEHİR VE ŞEHİR-DIŞI COUNTY İDARELERİ (Urban ad Rural Counties)

Şehir-dışı County'lerinin en büyük meseleleri karayolları, okullar ve kanunî infazlardır. Şehir County'lerinin en önemli problemleri ise ne şehirdışı County'sindekilerle mahiyet itibarıyla aynı ne de belediye idarelerinde görülenlere benzer. Şehir County'lerinin ifa etmekte oldukları hizmetler, bulundukları şehirlerdeki belediye hudutlarından taşp da County bölgelerine doğru inkişaf ederek dağılan

şehircilik hareketlerinin icabı olarak ortaya çıkmışlardır. County hudutları, şehirlerin haddinden fazla yayıldığı meskûn bölgelere (metropolitan area) (1) fiilen uymadığından, şehir-County'si idareleri zamanın şartlarına intibak edememiştir. Şehir County'leri şehirleşmenin oldukça inkişaf ettiği bölgelerdeki hizmetleri kifayet ve ehliyetle yürütmeye çok defa muktedir değildir. Bu durum karşısında, County hudutlarının şehirleşme bölgelerine uydurularak yeniden çizilmesi mantıkî bir hal tarzı olarak düşünülebilir. Fakat, mantıkî hal tarzları siyasi hayatta nadiren müessir görünür ve bilhassa esasa tesir eden değişikliklerin belli başlı üç engelle karşılaşması daima muhtemeldir: Birincisi, diğer bir göreve tâyin edilebilme imkânını Önceden tahmin edemeyen herhangi bir memurun o zamana kadar bulunduğu işinden vazgeçmek hususunda göstereceği kaçınılmaz isteksizlik; İkincisi, County bölgesinde ötedenberi ikamet edenlerin. County hudutlarının değiştirilmesi karşısındaki hayret verici muhafazakâr davranışları; üçüncüsü de umumiyetle insanlarda doğuştan bulunan değişikliklere karşı mukavemet hissidir.

Hakikî County idaresinin hemen hemen mülga bulunduğu New England hariç olmak üzere, şehir-dışı County idarelerinin hiç yoktansa geçici bir kolaylık sağladıkları görülmektedir. Zamanımızda şehir-dışı County'leri eyalet ve federal hükümet idarelerinin bir Ünitesi olarak gittikçe artan bir şekilde aracı sıfatıyla kullanılmakta olup, eyalet ve federal hükümet yardımlarından nihayi bölümler olarak faydalanmaktadırlar. Eyaletler sosyal yardım, yol ve okulların idaresi gibi önemli ve geniş fonksiyonları ifa etmek suretiyle Countylerin bu alandaki görevlerinden birçoğunu üzerlerine almışlardır. Gelecekte eyaletlerin kudret ve yetkileri artacak olursa, şehir-dışı County idareleri de muhakkak ki hayatiyetini kaybetmek durumuna

(1) Şehirlerin belediye hudutlarını da aşarak county bölgelerine doğru inkişaf etmesi, belediyelerce ifa edilen kamu hizmetleriyle county idarelerinin çeşitli fonksiyonlarını girift bir hale sokmuştur. Bu durum karşısında hizmet ve fonksiyonların karşılıklı olarak telif edilmesi zaruretinin doğması neticesinde County - Belediye Birlikleri şeklinde (County-City Consolidation) isimlendirebileceğimiz nev'i şahıslarına münhasır mahallî idare usulleri ortaya çıkmış ve bazı hallede de Metropolitan Government denilen idare şeklinin tatbikine yol açmıştır.

düşecektir. Eyalet polisleri County polis müdürlerini (Sheriff) günden güne tamamen idari görevler yapmaya doğru sevkedecek ve dolayısıyla kendi yetkilerini genişletmiş olacaklardır. Eyalet yetkilerinin daha fazla artırılması gayretlerine matuf olmak üzere, County Savcılarının eyalet valileri veya başsavcılar tarafından tâyin edilmeleri yolundaki çalışma ve temayüller gittikçe revaç bulmaktadır Şurasını da belirtmek yerinde olur ki, gerek kullanışlı ve pratik olmaları gerekse kasaba idarelerinin hiçbir zaman ortadan kalkmadığı bölgelerin halâ mevcut bulunmaları sebebiyle County idareleri uzunca bir müddet daha biricik şehir-dışı mahallî idare ünitesi olarak varlıklarını devam ettirecektir.

PAKİSTAN'DA ZİRAİ REFORMU DÜZENLEYEN NİZAMNAME

Çeviren : **Dr. Macit İNCE**

Örfi idare kanunu rejimi altında alınmış 64 No. lu nizamname ile ilgili 181-59 No.lu tebliğ : Batı Pakistan'da ziraî esaslar reformunun nizamlanması. (7 Şubat 1959 The Gazette of Pakistan Extr., 3 Mart 1959, sahife : 297).

I.Kısım İLK HÜKÜMLER

Madde 1 — Kısa Başlık, tatbik sahafı, meriyete girişi :

§ 1 — Bu nizamname şu başlığı taşır : Batı Pakistan'da ziraî esaslar reformuyla ilgili nizamname.

§ 2 — Hususi memleketler (Territoires speciaux) hariç olmak üzere bu nizamname, Batı Pakistan'ın, federal başkent dahil her tarafında tatbik edilir.

§ 3 — Bu nizamname Quetta ve Kalat mıntıklarının kolonise edilmemiş, bölgeleri müstesna olarak derhal yürürlüğe girer. Bu iki mıntıkada resmî gazetede tebliğ yolu ile, tesbit komisyonunca belirtilecek tarih veya tarihlerde, sektörlere göre muhtelif tarihler tesbit edebilmek selâhiyetile mer'iyete girecektir.

Madde 2.— Tarifler : Bu nizamname içinde, işlenen mevzu veya metin ile uyumsuzluk hali hariç :

1 — **«Komisyon»** müteakip madde 4'ün tatbikinde teşkil olunmuş, Batı Pakistan'ın arazi ve emlâk meseleleri komisyonu anlamındadır.

2 — **«İşletmenin, İktisadî ünitesi : Ünite economique d'exploitation»** Federal başkent ve Khairpur ve Halderabad mıntıklarında emlâkın 64 acres (1) genişliğinde bir yüz ölçümüne tekabül eder. Diğer yerlerde, 2 carres yahut 2 rectangles (2) veyahut 50 acres'dir.

(1) 1 Acre = 0,40468 ha.

(2) 1 carré yahut 1 rectangle ortalama olarak 25 acres'a tekabül eder.

Bununla beraber, Quetta ve Kalat mıntıklarında, «İşletmenin bir İktisadî ünitesi: Ünite economique d'exploitation», adı geçen limitler içinde tesbit komisyonunun takdir edeceği emlakın bir yüz ölçümü birimi manasındadır.

3 — «**Hükûmet**» Federal başkent bakımından merkezî hükümet ve Batı Pakistan bakmandan Batı Pakistan hükümeti anlamındadır.

4 — «**Jagir**» mefhumu

a) Bir mülkün jagir yolu ile tam imtiyazı

b) Devlet tarafından veya devlet hesabına yapılmış yahut arazi vergisi üzerinden tenzil edilmiş her nevî sübvansiyon,

c) Arazi vergisinin her nev'î terk veya iltizamı

d) Devlet tarafından veya devlet hesabına, konulmuş veya tasvip edilmiş, kısmen veya bütün olarak toplamak ve tahsil etmek hakkını tanıyan her arazi vergisi.

e) Bir alacağın her suretle terki; ancak bu alacağın hükümet tarafından tahsili mümkün olması lâzımdır.

5 — «**Mülk = bien - fonds**» tahliye edilmiş olanlar dahil her nev'î toprak parçası manasındadır. Bu arazinin bir şehir, bir köy, bir fabrika yahut sınaî bir müessese tarafından bir mahal olarak işgal edilmemiş çıması lâzımdır. Fakat ziraî gayelere yahut ziraatle ilgili veya ziraî bakımdan tamamlayıcı bir gayeye hasredilmiş yahut kiralanan veya kiralanabilen bir arazi parçası olabilir. Meselâ ormancılık yahut mer'acılık, hayvan yetiştiriciliği yahut tavuk, ördek, hindi v.s. yetiştiriciliği işletmesi gibi... Bu mefhum aynı zamanda, üzerinde binaların ve ilgili arazi ile yapışık diğer yapıların yerini içine alır.

6 — «**Meyva bahçesi = verger**» müsavi bir sıklığa uygun olarak meyva ağaçlarının dikili bulunduğu yahut dikili ve bakımlı toprağın acre başına 25 ağaçtan fazla bulunduğu mülkler anlaşılır.

7 — «**Sahip, proprietare, owner**» Bombay arazi vergisi kanununun (Loi de Bombay No .5'de 1879) Madde 3 paragraf 16 ile belirtilen manasındaki, toprakla meşgul olan kimsedir.

8 — «**Şahıs, personne**» terimi, yerleri değiştirilmiş kimseler hakkındaki 1958 Kanununda (Toprağın kolonizasyonu ile ilgili) Madde 3 paragraf 2'de belirtilen manasındadır. (Kanun No. XLVII de 1958); Fakat merkezî veya eyalet kanunları ile kurulmuş hükûmî şahıslar yahut mahallî otoriteler şahıs mefhumuna girmez.

9 — «**Emir, prescrit**» bu nizamnamenin tatbikinde kararnamelerle yapılmış emirleri ifade eder.

10 — «**İstihsal birimi = Unite - indice de production**» Bir vergi için belli bir mıntıka veya bölgede kullanılan ölçü veya toprak üzerinde yerleri değıştirilen kimselerin yeniden yerleştirilmesi projesine göre, belli bir şekilde bir mülkün bir acre'nın nisbi istihsalı anlamına gelir. Böyle bir birimin mevcut olmadığı bölge ve mıntıkalarda, ölçü, komisyonlarca tesbit edilir.

11 — «**İşletmenin asgari ünitesi ; Ünite minimum d,exploitation**»

Federal başkent ve Khairpur ve Haiderabad mıntıklarında mülkü» 16 acre'lık bir yüzölçümü, diğerk yerlerde ise yarım carré yahut yarım rectangle veyahut 12,5 acres'lik olmak ve bu ölçülerin en yükseğı alınmak suretiyle kullanılacak yüz ölçümü manasına tekabül eder.

Bununla beraber Quetta ve Kalatda bu ünite, evvelce gösterilen, ölçüler dahilinde komisyonlarca belirtilecek yüzölçümü anlamındadır.

II. Kısım

ARAZİ MESELELERİ KOMİSYONUNUN KURULUŞU VE İŞLEYİŞİ

Madde : 4, § 1 — Batı Pakistan arazi meseleleri komisyonu adı verilen bir komisyon, bu nizamname hükümlerinin gerçekteşmesini temin için kurulacaktır. Bu komisyon, Batı Pakistan Valisi tarafından kendisinin başkanlığı altında kendisi tarafından seçilmiş en fazla beş kişi ile teşkil olunur.

§ 2 — Komisyon, bu nizamname hükümlerinin tatbikinde icabeden bütün selâhiyetlere sahip olacaktır.

§ 3 — Komisyon azalarından birini, ziraî meseleler için birinci derecede komiser, «Commissaire principal» olarak tâyin edebilir. Bu komiser, komisyonun vereceğı talimat dahilinde nizamname hükümlerinin tatbikinden sorumludur.

§ 4 — Komisyon, selâhiyetlerin müzakeresi ve vazifelerin taksimi bakımından memurlar ve diğerk organ ve şahıslar tâyin edebilir.

§ 5 — Bu nizamname ile tesbit edilmemiş bir husus varsa veya nizamname prensiplerinin tatbikine engel, teşkil eden bir müşkül halinde komisyon, Resmî Gazetede tebliğ edilmiş bir tamim yoluyla uygun gördüğü hükümleri alabilir. Bu tamim, nizamnameyi tamamlayacak ve aynı derecede müessir olacaktır.

§ 6 — Nizamname hükümlerinin tatbikinde çıkan her ihtilaf komisyon tarafından incelenir; ve komisyonca alınan karar kat'î olur.

Madde : 5 Komisyon, Resmî gazetede tebliğ yoluyla, tatbiki kendisine ait bulunan nizamname hükümlerinin icrası için (tebliğin methinde belirtilmiş muhtemel şartlar kaydı altında), azalarından veya memurlarından birini yahut kendisinden sonra gelen selâhiyetli organlarından birini selâhiyetli kılabilir.

Bununla beraber komisyon, madde 7, paragraf 2'de gösterilmiş selâhiyetleri, bir bölge komiserinin derecesinden bir derece altına bırakamaz.

Madde : 6 Komisyon, hükümetin, önceden muvafakati ile, nizamname hükümlerinin gerçekleşmesi bakımından, bilhassa, nisbî meseleler, açıklayıcı, öğretici ilâveler ve nizamnamenin tatbik talimatının yeniden gözden geçirilmesi daha iyi bir şekle konulması hususlarında yeni bir nizamname yapabilir.

III. Kısım

MÜLKİYETİN VE TASARRUFUN TAHDİDİNE AİT HÜKÜMLER

Madde : 7 § 1 — 8 Ekim 1959 dan itibaren evvelce 500 acre yüz ölçümünde sulak toprak parçasına yahut 33.000 istihsal birimi eş değerine (bu iki kıymetin en yükseği nazarı itibare alınarak) sahip olan bir şahıs tarafından bir mülkün terki ve tir mülk üzerinde bütün hak ve menfaatlerin veya masrafın tesisi, bu nizamnamenin istisnâî hükümleri hariç hükümsüzdür, ve gayri vâkî addedilir. Bu şekilde terkedilmiş yahut tekeffül edilmiş mülk, vaziyete göre, bu tarihten önce tasarruf hakkına yahut mülkiyetine sahip şahsın hukukî durumunda bir değışildik husule getirmez.

§ 2 — Böyle bir terk veya herhangi bir diğer muamelenin § 1 e göre hükümsüz olup olmadığını bilmek noktai nazarında bir itiraz halinde komisyon tarafından alınmış olan karar kesindir.

Madde : 8 Bu nizamnamenin istisnâî hükümleri hariç, 500 acre'dan fazla sulak bir toprağın yahut 1000 acre'dan fazla sulak olmayan bir toprağın veya sulak ve sulak olmayan ve içinde 500 acre'dan fazla sulak toprağı olmayan (bir acre sulak toprak parçası iki acre sulak olmayan toprak parçasına tekabül eder) arazi parçasının tasarruf veya mülkiyet hakkına kimse sahip olamaz. Bu nizamname içindeki bir acre'lik toprak parçasına yapılacak her referans aynı şekilde tefsir olunur.

Madde : 9 İstisnalar : 8 inci maddedeki hükümlere bakmaksızın

a) Mülk sahipleri kendilerince muhafaza edilen hali hazır arazinin yüzölçümü toplamının, 36.000 istihsal birimi eşdeğerine kadar kendilerine müsaade verilebilecek miktar yüzölçümünü muhafaza, edebilirler.

b) Resmî Öğrenim müesseseleri yahut üniversiteler, İlmî araştırma yahut tecrübe maksatları ile ihtiyaçları olabilecek ilâve arazilerin mülkiyet veya tasarrufuna sahip olabilirler.

c) Madde 10 ile gösterilmiş haller müstesna, hükümet bütün hayır müesseselerine yahut resmî dinî müesseselere bir arazinin mülkiyet veya tasarrufuna sahip olmalarına müsaade edebilir.

d) Hükümet, âmme menfaatine uygun olarak, hayvan yetiştiricilerinin yahut hara sahiplerinin, ihtiyaç ve lüzumuna göre bir araziye kullanmaya devamlarına müsaade edebilir. Yalnız bu arazinin kullanma devamınca hara ve hayvan yetiştiriciliği maksadı dahilinde kalması lâzımdır. Bununla beraber, eğer hükümetin mülkiyetinde veya kontrolünde bir hara mevzuu bahis ise bunların âmme menfaatine uygun işletmeler olduğu ve takib ettikleri gayenin gerçekleşmesinde bu arazilerin lüzumlu olduğu prensibi esastır.

e) Mülk sahipleri, mevcut arazilerine bitişik her nev'î meyvalık kısmını 150 acre'e kadar muhafaza edebilirler; ve muhafaza devamınca bu kısmın meyvalık kalması lâzımdır. Şöyleki:

— Meyvalık dikili sahanın kesif olarak asgari 10 acre'dan mürekkep olması.

— Bu sahanın arazi vergisi sicilinde asgari 1956-1957 Rabi (1) sinden beri meyvalık olarak kayıtlı bulunması lâzımdır.

(1) Rabi ilkbaharda yapılan zirai hasat mânasına gelir.

f) 500 acre'den fazla, sulak bir arazi parçasına yahut 36.000 istihsal biriminin eşdeğerine sahip olan her mülk sahibi, 14 Ağustos 1947 den beri mirasçılarının bir kısmına veya tamamına kendisi tarafından verilen ve kendisi tarafından paragraf (e) ye göre muhafaza edilen araziye ilâve suretiyle, fazlalık teşkil eden arazi parçasını mirasçılarının bir kısmına veya tamamına bırakabilir. Bu neviden bırakılmış yüzölçümü miktarı 18.000 istihsal biriminin eşdeğerinden fazla olamaz.

Paragraf e'ye göre muhafazaya devamına müsaade edilen saha hiç bir zaman 6.000 istihsal birini eşdeğerinden fazla olmayacaktır.

Açıklayıcı Not : Bu arazinin mülkiyet yahut tasarrufunu 14 Ağustos 1947 de veya daha sonraki bir tarihte yapılmış hibe ile elinde tutan kimse, eğer hibeyi yapan şahıs sağ ise, e ve f paragraflarında gösterilmiş, mülkiyet sahibi olarak haiz olacağı istisnalardan istifade edemez.

Madde : 10 § 1 — Müslüman vakıfları hakkındaki 1913 kanununun üçüncü maddesi ile tarif edilmiş bir vakıf içindeki (Kanun No. VI. 1913) nevileri tâyin edilmiş mülkler, bu nizamnamenin meriyete girmesiyle o mülkler arasından çıkacaktır.

§ 2 — Bu adı geçen mülk, evvelce dinî bir müessese veya hayır maksadı ile vakfedilmiş kısmın tahakkuk etmemesi hali hariç şu şekilde tahsis edilecektir.

a) Eğer hibeyi yapan kimse hayatta ve vakıftan istifade eden tek kimse o ise mülk bu şahsa iade edilecektir.

b) Eğer hibeyi yapan hayatta fakat vakıftan istifade eden tek kimse o olmayıp diğer bazı, kimseler mevcutsa, mülkün, vakıf mucibince, lehinde muhafaza edilen kısmın tamamı o kimseye iade edilecektir; mülkün kalan kısmı, vakıf tarafından kabul edilmiş mirasçı olmayan, diğer kısmı menfaat sahipleri ve bu nizamnamenin mer'iyete girişinde mirasın açıldığı kabul edilerek o andaki kanunî mirasçılar arasında taksim edilecektir.

c) Eğer hibeyi yapan kimse ölmüş bulunuyorsa, mülk, vakıf tarafından kabul edilmiş, mirasçı olmayan kısmı menfaat sahipleri ve hibeyi yapanın ölüm tarihinde mirasın açıldığı kabul edilerek o andaki kanunî mirasçılar arasında taksim edilecektir.

d) Eğer vakıf mucibince bir dinî yahut hayır maksadı için tahsis edilmiş, mülkle alâkalı bir menfaat (fakat toprak sarahaten tah-

sis edilmemişse) mevzuu bahis bulunuyorsa, komisyon bu menfaati aynı maksatlar için olmak ve mümkün kârını muhafaza etmek veyahut uygun düşecek tazminatı ele geçirmek için bu nizamname hükümleri dahilinde vaziyete göre mülkü kısmen yahut tamamen kullanmak üzere dahi ilgilie müsaade edebilir.

§ 3 — İşaret edilen vakıf mucibince, bir dinî maksat veya hayır müessesesi için sarahaten vakfedilmiş toprak üzerinde her mülkün böyle bir maksat için kullanılmasına devam olunabilir. Ve bu mülk. Madde 9, paragraf c) de tesbit edilmiş gayeler dahilinde bir dinî yahut hayır müessesesinin tasarruf veya mülkiyetinde olacaktır.

§ 4 — Hiç bir mülk, bu nizamnamenin mer'iyete giriş tarihinden itibaren, bu maddesinin § 1) inde veya daha üstün diğer bir hükümle işaret edilen şekilde vakıf içine ithal edilemez.

§ 5 — Bu madde mucibince bir mülkün tasarruf veya mülkiyetini elinde tutan her şahıs diğer mülk sahipleri ile müsavi şekilde bu nizamname hükümlerine tabi olacaktır. Bununla beraber, eğer bu kimse madde 9'un e ve f) paragraflarındaki muafiyetlerden istifade etmek hakkına yahut bu madde hükümlerine göre arazi sahibi sıfatı ile bir talep üzerine dayanmıyorsa adı geçen muafiyetlerden faydalanamayacaktır.

Açıklayıcı not : Bu maddedeki «menfaat sahibi» «beneficiaire» terimi, vakıf mucibince hâl'ı hazırda hiç bir avantaj'dan faydalanmayan müstakbel menfaat sahiplerini ihtiva etmiyor.

Madde- 11 — § 1 — Talep üzerine, komisyon, miras yoluyla hak iddia edilen bir mülkün mevcut her sahibine, bakmakla mükellef olduğu kadın veya kızlara bu hak üzerinde bağışta bulunmak müsaadesini verebilir. Madde 9'un f paragrafı dahilinde bırakmakta, olduğu sahaya ilâveten en fazla 6.000 istihsal biriminin eşdeğerine kadar olan sahaya bu müsaade şamildir.

Bu muamele ancak kanunî mirasçı sıfatını haiz kimselere yapılacak bu hususta komisyon kat'iyet sahibi olacaktır.

§ 2 — Bu nizamnamenin 4 üncü kısmında gösterilmiş fazla topraklara el konulması, bu maddenin § 1) inde adı geçen taleple geciktirilmeyecek veya talik olunmayacaktır.

§ 3 — Talep üzerinde komisyon bir karar almadan önce eğer bu fazla toprak parçasına el konulmuş ve bir şey için kullanılmışsa kendisi lehine «talep» yapılan kimse hesabına, yukarıda § 1 in tat-

bikinide elde edeceği mülkün eşdeğerine tekabül eden, el konulmuş diğer mülklerden ifraz suretiyle bir başka mülk verilebilir.

§ 4 — Kendisine § 3 ün tatbiki suretiyle verilmiş, eşdeğer bu başka mülk, talep sahibinin, tazminat hakkına sahip bulunduğu diğer mülklerden tenzil edilecektir.

Madde 12 — § 1 — Eğer bir kimse, bu nizamnamenin mer'iyete girişinden önce, şirketler hakkındaki 1913 kanunu ile (Kanun No, VII, 1913), gösterilmiş bir şirketin aksiyonlarını, Kooperatifler hakkındaki 1912 kanunu ile (Kanun No : XII, 1912) gösterilmiş bir kooperatifin hisse senetlerini yahut evvelce kabul edilmiş her hangi bir kanun mucibince böyle bir aksiyon veya hisse senedini elinde bulunduruyorsa, ve bu şirkete ait bir mülkün terki bahis konusu ise veyahut bu kimsenin, böyle bir şirketin aksiyon ve hisse senetlerinden olan kazancı, kısmen veya tamamen bu neviden bir arazi muamelesi ile ilgili ise, bu şekilde: elde bulunan aksiyon ve hisse senetleri ve aynı şekildeki her nevî, henüz tesbit edilmemiş istifade ve menfaatler, adı geçen mer'iyet tarihinde şirketlere tâbi olacak ve mülk bu şahsa geri verilecektir.

§ 2 — Eğer yukarıda gösterilen şekilde bir şirket, § 1 mucibince iade mevzuu olmayan bir mülkün sahibi ise veya tasarruf hakkını elinde bulunduruyorsa, ferdi iştirak sahipleri (şirket değil) bu nizamnamede gösterilmiş bir mülkün mülkiyet veya tasarruf hakkının sahipleri olarak kabul edilir ; mülk üzerinde, bir kısım hisseye sahip her hissedar, çıkarılmış aksiyonların kıymeti ile şirket sermayesi arasında müsavi olarak hak sahibidir.

§ 3 — Eğer § 1 mucibince kendisine bir mülk iade edilmiş bir kimse yahut § 2 de gösterilmiş bir mülk üzerinde lehine hak tanınmış bir kimse, diğer bir mülkün mülkiyetine veya tasarruf hakkına sahip bulunmuyorsa böyle bir mülk veya hak, bu nizamnamenin mer'iyete girişinden evvel ilgili şahsın mülkiyet veya tasarruf hakkı mevcut kabul edilerek bu nizamnamenin diğer hükümlerine İPSO FACTO olarak tabi olacaktır. Buna mukabil, eğer bu şahıs diğer bir mülkün mülkiyet veya tasarruf hakkının sahibi bulunuyorsa, bu mülk bu. nizamnamenin diğer hükümlerinin tatbikindeki maksatlara göre, bırakılan mülke veya bu şekilde tesbit edilmiş hisseye ilâve edilecektir.

§ 4 — Eğer bu nizamname hükümlerinin tatbiki, bu maddede gösterilmiş mülkün bir parçasının hükümete bırakılmasına taallûk ediyorsa ve bu parça henüz belli bir şekilde tahdit edilmemişse ko-

misyon bu hususta taksim ve hudutlandırmayı, münasip gördüğü şekilde yapabilir.

Madde 14 — Eğer bir kimse, vaziyete göre 500 acre sulak bir toprak yahut 36.000 istihsal birimi eşdeğerinden fazla bir sahanın mülkiyet veya tasarruf hakkına sahip bulunuyorsa Madde 9 un o alineasında gösterilen meyvalık olarak bir sahaya alıkoyduktan ve aynı maddenin f alineası mucibince bir bağışta bulunmak hakkını icra ettikten sonra, arazisi içinde muhafaza etmek hakkı bulunan toprak parçasını seçecek ve bunu takiben tercihini mümkün olduğu kadar birbirine sık parçalar üzerinde işletmenin İktisadî ünitesinden fazla olmayan bir ölçüye göre yapacaktır.

IV KISIM :

ARAZİLERİN BEYANI, HÜKÜMET TARAFINDAN FAZLA TOPRAKLARIN EL KONUSU, FAYDALI ŞEKLE KONUŞU VE BUNLARIN TAZMİNİ.

Madde 15 — Komisyon, Resmî gazetede ilân edilmiş tebliğlerle 500 acre'i tecavüz eden sulak toprağın mülkiyet yahut tasarrufunu elinde bulunduran kimseler için (filân resmî makama şu veya bu şekil ve şartlara göre, belirtilmiş muayyen bir tarihten önce) şu topraklar hakkında beyanda bulunulmasını karar ve nizam altına alabilir : Bir kimsenin mülkiyet veya tasarrufu altında topraklar, bu nizamnamenin bir muafiyetinden istifade eden kimselerin toprakları, bir kimse tarafından 14 Ağustos 1947 den beri hibe olarak verilmiş veya alınmış topraklar, 8 Ekim 1958 den beri bir kimse tarafından nakledilmiş veya satılmış olanlar ve bir kimsenin muhafaza etmek hakkı olan topraklar. Komisyonun isteyebileceği bütün diğer malûmatlar bu beyana ilâve edilecektir.

Madde 16 — § 1) Bu nizamnamenin üçüncü kısmı mucibince müsaade edilenden fazla topraklar hükümete bırakılacaklardı ve bu topraklar bütün borç ve diğer vergileri muaf olarak hükümet tarafından alınacaklardır.

§ 2) Yukardaki § 1 in tatbikiyle alınmış bir mülke yüklü her nevi borç veya diğer vergiler bu nizamnamenin üçüncü kısmının tatbiki ile alınmış toprak üzerine nakledilmiş kabul edilecek ve aynı şekilde müteakip 17 ve 18 nci maddeler mucibince istenebilecek tazminat üzerine ihtiyaç olarak mahsup edilecektir.

Madde 17 — § 1) Madde 18'e göre istenebilecek olanlar hariç, madde 16'nın tatbikiyle bir mülkün alınışı için ödenecek tazminat şu bareme göre olacaktır.

- a) İlk 18000 istihsal birimi için beher birim için 5 roupies,
- b) 18000 den 24.000 istihsal birimine kadar beher birim için 4 roupies,
- c) 24.000 den 36.000 istihsal birimine kadar beher birim için 3 roupies,
- d) 36.000 den 72.000'e kadar beher birim için 2 roupies,
- e) Daha fazla için, beher birim başına 1 roupie.

§ 2) Bu maddede işaret edilen tazminat, nakli mümkün veya tevarüs edilebilen bonolar şeklinde (bankalarca ödenmemek veya kullanılmamak üzere) ödenecektir.

§ 3) Bu bonolar sahiplerine, senelik yüzde 4 vergiye tabi ve tesbit edilen esaslar dahilinde senelik ödenebilen basit faiz temin edeceklerdir.

Madde 18 — § 1) Madde 16'ya göre alınmış bir toprak üzerinde daimi karakterli yapılar ve yerleştirilmiş şeyler kaldırılmayacak, sökülmecek, bozulmayacaktır ; fakat bu mülkle birlikte hükümete terkedilecektir.

§ 2) Tahmin edilmiş bir fiat üzerine ve yıpranma payı gözönünde tutularak, bu yapı ve yerleştirilmiş şeylerin sahibine 17 inci maddede gösterilen esaslar dahilinde bir tazminat ödenecektir.

V. Kısım

ALINMIŞ MÜLKLERİN KULLANILMASI VE SATIŞI

Madde 19 — § 1) Bu nizamnamenin IV ncü kısmı mucibince alınmış mülkler birinci plânda, kendilerince işletilen çiftçilere, evvelce tesbit edilebilecek şekil ve şartlarda satışa arz edileceklerdir ; ve kendilerince işletilen çiftçilere satılmayan bu neviden her mülk, münasip şekil ve şartlar altında komisyonca kabiliyetlerinin takdirine göre diğer şahıslar için satışa arz edilecektir.

§ 2) Yukardaki § 1 in tatbikiyle, tesbit edilecek fiat üzerinde muayyen bir nisbet dahilinde bir hisse tahsil olunabilir.

Madde 20 — Madde 19'un tatbiki ile yapılmış satış hasılatı, komisyonun muhafaza ve idaresinde ayrı bir fon teşkil edecektir ve bu fon, nizamnamenin IV ncü kısmında konulmuş bonoların amortismanında, bununla ilgili faizlerin ödenmesinde, alınmış mülkün kıymetlendirilmesinde, tahsil edilemeyen alacakların tasfiyesinde, idare ücretlerinin nizamlanmasında ve komisyon tarafından tesbit edilmiş diğer maksatlar için kullanılacaktır.

VI. Kısım

BAZI HAKLARIN FESHİ

Madde 21 — § 1) Bu nizamnamenin meriyete girişinden evvel isim ve neveleri ne olursa olsun mevcut bütün jagir'ler bu tarihten itibaren, derhal meriyetten kalkacaktır. Bu nizamnamede aksi gösterilmiş hükümler hariç verilmiş, bırakılmış, terkedilmiş, yaratılmış yahut bir jagir tarafından teyid edilmiş bütün haklar yahut ünvanlar bütün borç ve vergilerden muafien hükümete intikal edecektir. Ve hiç bir ilgili, bu muamelelerden dolayı bir tazminat istemeyecek ve elde edemeyecektir.

§ 2) Eğer bir mülkün imtiyazını kısmen veya tamamen kaplayan bir jagir mevzuu bahis ise, imtiyaz sahibi, bu mülkün yüzölçümü tasarruf veya, mülkiyetine sahip bulunduğu diğer toprakların tamamına eşitse veya 500 acre'den küçük sulak toprak parçası veya 36.000 istihsal biriminden az ise, bu iki miktarın en yükseği kadar olan kısmını eğer bu mülkün yüzölçümü bu miktardan fazla ise bu miktar kadar olan kısmını muhafaza etmek hakkına sahip bulunacaktır. Fazla kısım hiç bir tazminatsız bütün borç ve vergilerden muaf olarak hükümete iade edilecektir ve komisyon bu nizamname tarafından tesbit edilmiş şekilde veya selâhiyetli kılınmış şekilde bu hükümleri infaz edecektir.

§ 3) Yukarıda § 2 mucibince muhafaza olunan her mülk emsaline müsaveten arazi vergisine, sular üzerindeki vergilere ve diğer mükellefiyetlere tabidir.

§ 4) Eğer bu nizamnamenin tatbiki bir mülkün imtiyazı şeklindeki jagir sahibinin mükellefiyetindeki bir kimseyi veya bir akrabasını, bir topraktan veya diğer bir gelir kaynağından mahrum etmiş bulunuyorsa komisyon belli şekil ve şartlarda ve hiç bir tazminat is-

temeksizin asgari işletme ünitesini tecavüz etmeyen büyüklükteki bir mülkü tahsis edebilir.

§ 5) Hükümet, eğer âmme menfaati için lüzumlu bulursa ve icabı takdirinde zamanın şartlarına göre tanzim kaydı şartıyla, lehine bir jagirin mevcut olduğu bir dinî müesseseye veya hayır ve eğitim cemiyetine, belirtilmiş bir gaye dahilinde kullanılmak üzere muayyen bir miktar yardımda bulunabilir.

§ 6) Bu nizamnamenin mer'iyete girişinden itibaren jagir tesis olunamaz.

Madde 22 — Bu nizamnamenin mer'iyete giriş tarihinden önce, mevcut Ala - Milkist ve diğer buna benzer mutavassıt hakları bu tarihte ilga edilmiş olacaktır ve bununla ilgili kimseler bir tazminat talebinde bulunamazlar ve elde edemezler.

VII. Kısım

ARAZİLERİN BÖLÜNMEZLİĞİ VE FERAĞ VE İNTİKALİN TAHDİDİ :

Madde 23 — § 1) Yüzölçümü asgari işletme birimine eşit veya daha az bir kaç kişi arasında müşterek bir arazi, hiç bir surette parçalanamaz.

§ 2) Yüzölçümü asgari işletme biriminden fazla fakat işletmenin İktisadî biriminden az, bir kaç kişi arasında müşterek bir arazi, hiç bir suretle parçalanamaz. Parseller halinde parçalanmak istenen bir toprağın parçalanması ile, evvelce mülkiyet veya tasarrufu altında bulunan toprağa, diğer birisi ile müştereken tasarruf veya mülkiyetindeki bu nevi taksim edilmemiş toprağın ilâvesinde, işletmenin İktisadî ünitesinden daha az bir yüzölçümüne sahip olması gerekir

§ 3) Yüzölçümü, işletmenin İktisadî birimine eşit müşterek hisseli bir arazi hiç bir suretle taksim edilemez.

§ 4) Yüzölçümü, işletmenin İktisadî birimininkinden fazla olan müşterek hisseli bir arazi, bir kimsenin sahibi bulunduğu yüzölçümüne eklenmek suretiyle ve işletmenin İktisadî birimininkine eşit bir yüzölçümü elde etmek maksadıyla parsellerden birini bırakmak veya asgari işletme biriminden daha az bir yüzölçümüne sahip müşterek hisseli diğer bir kimseye bir parsel ayırmak suretiyle parçalanamaz.

§ 5) Bu madde hükümlerine muhalif her nevi toprakla ilgili taksim ve paylaşımlar hükümsüzdür.

Madde 24 — § 1) Madde 23 hükümlerine göre parçalamaya müsaade edilmeyen ve tek bir ünite teşkil eden her toprak parçası işlenmeye devam edilebilir.

§ 2) Böyle bir araziye işleyen bir kaç kişi olduğu hallerde :

a) Hissedarlar kendi namlarına araziye işletecek kimseyi, kur'a çekmek yoluyla veya başka bir şekilde kendi aralarından seçeceklerdir. Ve araziden elde edilen mahsulü hisseleri nisbetinde taksim edeceklerdir.

b) Eğer hissedarlar için böyle bir seçim yapmak imkânı hasıl olmazsa o zaman hissedarlar arazinin bulunduğu kazanın alâkalı memurundan (collecteur du district) (1) toprağı işletecek kimse olarak hissedarlardan birini tâyin etmesini isteyeceklerdir.

§ 3) Eğer, Komisyonun kanaatinca, böyle bir toprağın müştereken işletilmesi hususunda hissedarlar arasında hiç bir anlaşma imkânı kalmazsa komisyon bu araziye evvelce gösterilen şekilde tesbit edilmiş bir tazminat mukabilinde el koyabilir.

Açıklayıcı Not: Bu maddede coindivisaire : hissedar mefhumu, reşit olmayan veya mahcur bulunan bir kimsenin, bahis konusu hususlarda, vasisini ifade eder.

Madde 25 — § 1) İşletmenin bir İktisadî ünitesinden fazla bir toprağın sahibi, toprağın büyüklüğünü bu üniteden daha aza düşürebilecek bir parçasını satış, ipotek, hibe veya herhangi bir diğer surette ferağ edemez.

Bununla beraber bu kimse toprağın tamamını ferağ edebilir.

§ 2) İşletmenin bir İktisadî ünitesine sahip bir kimse toprağın bir kısmını satış, ipotek, hibe veya herhangi diğer bir surette ferağ edemez.

Bununla beraber bu kimse toprağın tamamını başkasına ferağ edebilir.

§ 3) İşletmenin asgarî İktisadî ünitesinden fazla fakat işletmenin İktisadî ünitesinden az bir toprağa sahip olan kimse toprağın büyüklüğünü işletmenin asgarî İktisadî ünitesinden daha aza düşü-

(1) Collecteur du district = bir kazanın (district) idaresi ile vazifeli memur.

rebilecek bir parçasını satış, ipotek, hibe veya her hangi diğer bir suretle ferağ edemez.

Bununla beraber bu kimse toprağın tamamını ferağ edebilir.

§ 4) İşletmenin asgari ünitesine eşit veya daha küçük bir toprağın sahibi, arazisinin bir kısmını, satış, ipotek hibe veya diğer bir suretle başkasına ferağ edemez.

Bununla beraber bu kimse toprağın tamamını ferağ edebilir.

§ 5) Bu madde hükümlerine muhalif olarak meydana çıkmış her ferağ hükümsüzdür.

VIII. Kısım.

MUHTELİF HÜKÜMLER

Madde 26 — Hiç bir çiftçi, bu nizamnamenin tatbiki için, mülküne el konuluşu veya kullanmaya şeklini ilgilendiren bir tebliğin neşrinden evvel şu hususlarda bir ziraî mahkeme kararı olmaksızın bu el konuluş veya kullanma şekline ilgili takyitlerden kaçınamaz :

- a) Çiftlik icar fiatının ödenmesi unutulmuş ; veya
- b) Kiraya verilmiş fakat bu imkânı ortadan kaldıran bir şekilde mülk kullanılmış ; yahut
- c) Toprağın kullanılışında, kâfi hukukî bir hak teşkil eden motifler unutulmuş;
- d) Normalden daha aşağı bir ücretle kiralanmış.
- e) Mahiyet itibariyle icar fiatının ödenmesi mümkün iken o mahalde toprağı işlemek için şeklen yahut mutad bir husus unutulmuşsa ; kiralayan ve çiftçi bu nizamname hükümlerine uygun olmak şartıyla, aradaki zaman zarfında, o zamana kadar sahibi bulundukları haklardan istifadeye ve vecibelerini ifaya devam edeceklerdir.

Açıklayıcı Not : Bir çiftçi (un fermier) bu madde içinde toprağı, 1958 kharif'i (1) veya 1958 - 1959 rabi'sinden (1), bu iki devrede en yakın zamanda ziraî maksatla elinde bulunduran kimsedir.

(1) Kharif sonbaharda ve rabi ilkbaharda yapılan ziraî hasat mânasına gelir.

Madde 27 — § 1) Bu nizamnamenin veya bunun tatbikiyle ilgili ilgili bir tebliğ veya talimatnamenin hiç bir hükmü için bir adli makam (yüksek mahkeme ve anayasa mahkemesi dahil : la Haute la Couret la Supreme) veya bu nizamname mucibince gösterilmiş olanlardan başka bir organ, selâhiyetli değildir ve ancak ihtilâfı tesbite ehliyetli komisyon ve onun adına hareket eden memurlardan başka, bu organların hiç biri selâhiyet sahibi değildir.

§ 2) Yukarda söylenmiş bu organlardan hiç biri, komisyon tarafından bakılmış veya vazifeli bir memurun vazifesi cümlesinden bir iş için veya bu nizamname veya bunun tatbiki ile ilgili bir tebliğ veya talimatname tarafından konulmuş bir vazifenin ifasında veyahut komisyon veya böyle bir memur tarafından tasarlanmış veya alınmış bir tedbir için veya istenmiş bir husus için herhangi kararlar almaya ve neşretmeyi selâhiyetli değildir.

Madde 28 — Hükümet aleyhine veya bu nizamname mucibince hazırlanmış veya almış olduğu bir tedbir için herhangi bir kimse aleyhine mahkemeye veya diğer hukukî yollara başvurulamaz.

IX. Kısım MÜEYYİDELER

Madde 29 — Bu nizamname veya tatbikatla ilgili tebliğ ve talimatname hükümlerinden birine karşı koyan veya uymakta ihmal gösteren veya bu hükümler mucibince istenilmiş malûmatı vermek veya beyannameyi takdim etmeyi ihmâl eden, bile bile yanlış ve eksik malûmat veren, adı geçen hükümlere dair dokümanları tahrif eden ve bu hükümlerin ifa ve icrasında engeller çıkaran kimseler cezalandırılacaktır.

Azamî ceza : Yedi sene hapis cezasıdır.

SİNEMA FİMLERİNİN DENETİMİ ÜSTÜNE İTALYAN, FRANSIZ VE BELÇİKA MEVZUATI (*)

Çeviren :
Alim Şerif ONARAN
İçişleri Bakanlığı
Tetkik Müşaviri

Son günlerde Büyük Millet Meclisine yeni bir (Türk Sinema ve Filmciliğini Kalkındırma) Kanununun getirilmesi dolayısıyla bu tasarının öngördüğü sansür konusunun bazı Avrupa ülkelerinde yeniden ne yolda ele alınmış olduğunu, mukayese imkânı verecek şekilde bir arada dilimize çevirdik.

Birinci bölümde : İtalya’da filmlerin ve tiyatro eserlerinin denetimine ait olup İtalyan Senatosunun 12 Nisan 1962 tarihli oturumunda kabul ettiği kanun;

İkinci bölümde : Mevcut Fransız Sinema Sanayii Kanununun 19 - 22. maddelerinin uygulanmasını gösterir tüzükle küçüklerin sinema salonlarına, alınmaları ile ilgili tüzüğün yürürlüğe sokulması hakkındaki 18 Ocak 1961 günlü kararname;

Üçüncü bölümde ise oldukça uzun zamandır uygulanan, çocukları filmlerin kötü etkisinden korumayı en iyi şekilde düzenlemiş Belçika Kanunu ve bunun uygulanışını gösterir özel yönetmelik ve film kontrolü ile ilgili diğer Belçika mevzuatı biraraya getirilerek yayınlanmıştır.

Bölüm : I **İTALYA’DA** **FİMLERİN VE TİYATRO ESERLERİNİN** **DENETİMİNE DAİR KANUN (*)**

MADDE 1 — (Filmlerin ve Tiyatro Eserlerinin Denetlenmesi)

29 Aralık 1949 tarihli kanunun 8. maddesi ile bu kanunu değişik-

(*) İtalyan Senatosunun 12 Nisan 1962 tarihli oturumunda kabul edilen bu kanun dışında kalan İtalyan film sansür mevzuatı hakkında, Âlim Şerif Onaran’ın «İtalyan sinema hukuku, özellikle film kontrol mevzuatı ve uygulanması üstüne incelemelere dair rapor» ve eklerine bakınız, (İdare Dergisi, Yıl 32, sayı 276, Mayıs - Haziran 1982. Sh 89-107).

tiren ve tamamlayan hükümlere göre, filmlerin halka gösterilmesi ve yerli filmlerin yurt dışına çıkarılması Turizm ve Gösteri Bakanlığının iznine bağlıdır.

İzin belgesi, birinci derece ve temyiz özel kurullarının, bu kanunun hükümlerine uygun olarak, filmlerin denetlenmesini izleyerek. Turizm ve Gösteri Bakanının kendi görüşüne göre, alacağı karar gereğince, verilir.

MADDE 2 — (Birinci Derece Kurulun Oluşumu)

Filmlerin halka gösterilmesi için gerekli izin verilmek üzere, kendisinden görüşü bildirilmesi istenen ve sayıları görevin isterlerine göre değişen birinci derecedeki kurullar, şubeler halinde çalışır.

Şubelerin iş bölümü, Turizm ve Gösteri Bakanı tarafından verilen yetkilere göre belirlir.

Her bir kurulda :

a) Yargıçlar Yüksek Danışma Kurulunca atanan, Ağır Ceza veya eşdeğerli bir mahkemenin danışmanlığından aşağı olmamak üzere görevlendirilecek bir adli yargıç;

b) Üniversiteden bir hukuk profesörü veya kürsü sahibi bir doçent ;

c) Üniversiteden veya eşdeğerli kuruluşlardan bir pedagoji profesörü ya da kürsü sahibi bir doçent veya yüksekokullarda kürsü sahibi bir pedagoji öğretmeni;

d) Üniversiteden veya eşdeğerli kuruluşlardan bir psikoloji profesörü ya da kürsü sahibi bir doçent;

e) Film yönetmeni, sinema sanayii temsilcileri ve sinema yazarları kategorilerine ait dernekler tarafından atanmış üçer aday arasından seçilmiş üç üye bulunur. İstek tarihini izleyen üç gün içinde adı anılan kategorilerdeki kuruluşlar, bu adayları göstermemişlerse, Turizm ve Gösteri Bakanı, 31 Temmuz 1956 tarihli ve 897 sayılı Kanunun 1. maddesiyle değiştirilen 29 Aralık 1949 tarihli kanunun 2. maddesi ile öngörülen sinema ile ilgili genel karakterli problemlerin incelenmesi için istişarî nitelikteki kurula danışarak atanmamış bulunan üyeleri kendi başına seçer.

Kurul üyeleri Turizm ve Gösteri Bakanlığının kararnamesiyle tâyin edilir ve iki yıl görevde kalırlar.

Başkanlık görevleri yargıca bırakılır.

Sekreterin görevleri, şube müdürlüğünden yukarı olmyan nitelikteki, meslekten yetişme Turizm ve Gösteri Bakanlığının bir memuru tarafından görülür,

MADDE 3 — (İkinci Derecedeki Kurulun Oluşumu)

İkinci derecedeki kurul, gerektiğinde Turizm ve Gösteri Bakanı tarafından belirtilen, ilk kararı veren kurul dışındaki birinci derecedeki kurullardan ikisinin birleşmesinden oluşur.

Kurula; kısım başkanlarından kıdemce üstün olan, kıdemlerin eşitliği hâlinde daha yaşlı olan yargıç başkanlık eder.

Sekreterlik görevini kısım sekreterlerinden kıdemce ileri olan, kıdemlerin eşitliği hâlinde daha yaşlı olan üzerine alır.

MADDE 4 — (Kurulun çalışması)

Gerek birinci derece, gerek ikinci derece kurulların toplantısında eser sahibi veya denetlenen eser hakkında izin talep eden kimse dinlenebilir; kendileri istemde bulundukları takdirde dinlenmesi gereklidir.

Kararlar oyların salt çoğunluğuyla alınır.

Eşitlik halinde başkanın oyu üstün tutulur.

MADDE 5 — (Küçüklerin Kabul Edilmedikleri Sinema Gösterileri)

2 ve 3. maddelerde gösterilen, izin belgesi verilmesi için görüşlerini bildiren kurullar, 14 veya 18 yaşından küçüklerin, yetişme çağının özel duyarlılığı ve moral eğitimlerinin gerekleri uyarınca filmin gösterilerine katılıp katılmayacakları hususundaki görüşlerini de açıklarlar.

Küçüklerin ayrı tutuldukları hallerde, o yerin sahibi veya müdürü, gösterinin afişlerinde iyice görülebilir biçimde, bu hususu kamuya duyuracak tedbirleri almakla görevlidir. Bundan başka, küçüklere yasaklanmış filmlerin gösterildiği yere, bunların girememesi için gerekli tedbirleri de almalıdır.

Küçük yaştan saptanmasında kuşkuya düşüldüğü hallerde, ana - babanın veya çocukla birlikte bulunan yaşlı kimselerin bildirimine değ er verilir : bunların bulunmadığı hallerde bu kabil çocukların

filmin gösterildiği yere kabulü hususunda kurumun bulunduğu çevrenin kamu düzenini sağlamakla görevli zabıta memuru karar verir.

Küçüklerin bulunabilecekleri gösterilerde, o filme ek olarak, küçüklere yasak edilmiş başka her çeşit gösterilerle gelecek programlara ilişkin parçalar gösterilemez.

MADDE 6 — (Birinci Derece Kurulun Görüşü)

Birinci derece kurul, filmin, tümünün, bir sahnesinin veya bir sekansının âdaba aykırı bulunduğunu, nedenlerini göstermek suretiyle, açıklayarak olumsuz görüşünü bildirir.

Birinci fıkrada anılan âdab, Anayasanın 21.maddesindeki şumulüne göre anlaşılır (*)

Komisyonun görüşü İdare'yi bağlar.

Bakanlığın buna göre vereceği izin, ilgiliye yazılı olarak verilir.

Filmin tevdiinden yirmi gün sonra, idarece izin işlemi yapılmamışsa, ilgili, Turizm ve Gösteri Bakanlığına başvurarak resmen istekte bulunur. Bu isteği izleyen on gün içinde, hiçbir şekilde işlemde bulunulmazsa, izin Verilmiş sayılır.

MADDE 7 — (ikinci Derece Kurulun Görüşü)

İlgili, filmin gösterilmemesine izin verilmeme veya küçüklere yasaklanma tarihini izleyen yirmi gün içinde ikinci derece kurula başvurur.

İkinci derece kurul, müracaatın yapıldığı tarihi izleyen yirmi gün içinde kendi görüşünü bildirir.

Bu görüş, reddin teyidi anlamında ise, mucip sebepler gösterilir ve İdare'yi bağlar.

Bakanlığın bunu izleyen kararı, kurulun görüşünü bildirdiği günden başlayarak on gün içinde ilgiliye duyurulur.

Sükût halinde, 6. maddenin son fıkrası uygulanır.

MADDE 8 — (Danıştaya Başvurma)

(*) İtalyan Anayasasının 21. maddesinin sonuncu fıkrasında adap (buon costume) ile ilgili hüküm şöyledir : «Genel adaba aykırı basılı yayınlar, temaşalar ve diğer her çeşit gösteriler yasaktır. Kanunla, bu kabil suçları önliyecek ve bastırarak gerekli hükümler konur.» - Çeviren.

Danıştaya başvurma, kanunun hükümlerine göre kabul edilir.

Danıştay esasa ait hükümler de verir.

26 Haziran 1924 tarihli ve 1054 sayılı Kanunun 36 ve 37, maddelerindeki ceza hükümleri yarıya indirilmiştir.

Duruşma, Danıştaya başvurma süresinin bitiminden başlayarak otuz gün içinde yapılır; ve duruşmayı izleyen on gün içinde karar verilir.

Danıştay, esasa ait hüküm verdiğinde; karar, izin verilmesinden yana ise, bu husus bütün sonuçlarıyla ve başkaca hiçbir formalite gerekmeksizin lüzum ifade eder.

MADDE 9 — (İzin Belgesi Verilmesi)

Komisyonun filmde adaba aykırı öğeler görmediği hallerde veya 6 ve 7. maddelerin son fıkraları uyarınca kararın verilmemiş bulunduğu durumlarda İdare, ilgiliye, Devletin bütün ülkesinde filmin kamuya gösterilmesi için, izin belgesi verir.

MADDE 10 — (Haber Filmleri)

Haber filmleri ivedilikle ve 6 ve 7. maddelerdeki süreler yarıya indirilerek denetilir.

MADDE 11 — (Küçüklerin Tiyatro Gösterilerine Kabulü)

Yalnız başına ya da filmlerle birlikte gösterilen, revü veya müzik ve koreografik hareketlerden oluşmuş müzikli komediler dışındaki, tiyatro eserlerinin topluluklar önünde oynanması, aşağıdaki fıkralarla öngörülen hükümler saklı kalmak üzere, izne bağlı değildir.

Bilinci derece bir kurul, yetişme çağının özel duyarlılığı ve moral eğitimlerinin gerekleri uyarınca, 18 yaşından küçüklerin tiyatro gösterilerine katılıp katılamayacakları hususunda görüşünü bildirir.

Oturlular hâlinde müzakerede bulunan komisyon, Ağır ceza veya eşdeğerli bir mahkemenin danışmanlığından aşağı olmamak üzere Yargıçlar Yüksek Danışma Kurulunca atanan bir yargıcın başkanlığında, Üniversite veya eşdeğerli kuruluşlardan bir pedagoji profesörü ya da kürsü sahibi bir doçent veya yüksekokullarda kürsü sahibi bir pedagoji öğretmeni ve ilgili kurumların gösterdikleri üç aday arasından seçilen bir yazar'dan kuruludur.

Tiyatro gösterilerine 18 yaşından küçüklerin kabulü veya kabul edilmemesi hakkındaki karar, yukarıdaki fıkrada öngörülen komisyonun görüşlerine uygun olarak, Turizm ve Gösteri Bakanı tarafından alınır.

İkinci fıkrada öngörülen kurulun incelemesine sunulmayan tiyatro eserleri, 18 yaşından küçüklerle yasak edilmiş sayılır.

18 yaşından küçüklerin kabul edildikleri tiyatro eserlerinin oynanması, İdare'ye verilen metnin ardına açıklama verilmiş kopyasına uygun olmalıdır.

Uygulanması gerektiği hallerde; 2, 3, 4. maddelerle, 5. maddenin 2 ve 3. fıkraları, 6. maddenin 2, 3 ve 4. fıkraları ve 7 ve 8. madde hükümleri gözönünde tutulmalıdır.

15 Haziran 1931 tarihli ve 773 sayılı Krallık Karamnamesiyle yayınlanan Kamu Güvenliğine ait Kanunun 74. maddesinin 2. fıkrası hükmü yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 12 — (Revü veya Müzikli Komedi Türündeki Tiyatro Eserlerinin Denetlenmesi)

Tek program halinde veya bir filme ek olarak ve revü veya müzik ve koreografik hareketlerin esas teşkil ettiği müzikli komedi şeklinde oynanan tiyatro eserlerinin halka gösterilmesi Turizm ve Gösteri Bakanlığının iznine bağlıdır.

Bundan önceki maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında andan kurul, denetleme sonunda, mucip sebeblerini göstererek, bu maddenin 1. fıkrasındaki tiyatro eserlerinin, 6. maddenin 2. fıkrası hükmüne göre adaba uygun bulunmadığı hususunda olumsuz görüşünü bildirir.

Uygulanması kabil oldukça, bundan önceki maddelerin hükümleri gözönünde tutulacaktır.

MADDE 13 — (Radyo ve Televizyonla Yayın)

Halka gösterilmesi için izin verilmeyen veya 18 yaşından küçüklerle yasak edilen filmler ve tiyatro eserleri radyo veya televizyonda yayınlanamaz.

MADDE 14 — (Yargılama Mercii)

Sinema veya tiyatro eserlerinin gösterilmesi dolayısıyla işlenen suçların yargılanması, Ağır Ceza Mahkemesinin yetkili olmadığı

hallerde, Asliye Ceza Mahkemesine aittir. Bölge itibariyle filmin halka ilk gösterildiği veya tiyatro eserinin ilk defa oynandığı yerin mahkemesi yetkilidir.

İşlemin sorgu yargıcına yollanması bahis konusu değildir.

Yargıç karara doğrudan doğruya hükmeder.

MADDE 15 — (Müeyyideler ve Müsadereler)

Ceza Kanununda öngörülen müeyyideler dışında 5, 11, 12 ve 13. madde hükümlerine uymamak suretiyle yasak sinema ve tiyatro gösterilerinde bulunanlara 30.000 lirete kadar para cezası uygulanır.

Ceza Kanununun 668. maddesinde ya da bir önceki fıkrada öngörülen suçların çok ağır hallerinde veya tekerrürü halinde, yetkili yargı organı, hükümlülük ilâmında otuz günden artık olmamak üzere ilgili sinema ve tiyatronun kapatılmasına da karar verebilir. Aynı hüküm tiyatro eserlerinin oynanması yoluyla işlenen, Ceza Kanununun 527 ve 726. maddelerinde öngörülen suçların çok ağır hallerinde veya tekerrürü halinde de uygulanır. (*)

Polis yetkilileri, Ceza Kanununun 668. maddesi uyarınca adli mercilerin suç gördüğü hallerde, bu kanun hükümlerine göre denetlemeye getirilmemiş ya da denetleme sonunda izin verilmemiş ve halka gösterilmesi yasaklanmış filmleri, adli yetkililer aksine hükmetmedikçe, müsadere eder. (*)

(*) İtalyan Ceza Kanununun ilgili hükümleri :

MADDE 667 — (Film yoluyla suç işlenmesi)

Herkim halkın bulunduğu, ya da halka açık bulunan bir yerde yetkililere önceden haber vermeksizin film yoluyla gösterilerde bulunursa, kırkbin lireten iki yüz bin lirete kadar para cezası verilir.

Aynı ceza, yetkililere önceden bildirmeden, sinematografik şeritleri yapan, Devlet ülkesine sokan, yurt dışına çıkaran veya bunların ticaretini yapan kimselere de uygulanır.

Önceki hükümlerde anılan suçlardan biri, eğer yetkililerin yasaklamasına rağmen işlenmişse, bir aya kadar hapis cezası verilir.

MADDE 668 — (Suç niteliğinde tiyatro ve sinema oynatılma)

Herkim ilkin yetkililere bildirmeksizin halkın önünde dram veya diğer eserleri oynar ya da herhangi bir çeşit tiyatro oynatılmasını sağlarsa, altı aya kadar hapis veya yüz yirmi bin lirete kadar para cezası verilir.

MADDE 16 — (Tüzük)

İşbu kanunun uygulanmasıyla ilgili tüzük, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak bir yıl içinde hazırlanır. (*) Tüzük yürürlüğe girinceye kadar, gerektikçe 24 Eylül 1923 tarihli ve 3287 sayılı Krallık Kararnamesine ekli tüzük hükümleri uygulanır.

MADDE 17 — (Yürürlüğe Girme)

İşbu kanun, Cumhuriyet Resmî Gazetesinde yayınlanmasını izleyen gün yürürlüğe girer.

MADDE 18 — (Geçici Hüküm)

29 Aralık 1949 tarihli ve 958 sayılı kanunun hükümlerine göre kurulmuş komisyonlar, işbu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak bir ay müddetle görevlerine devam eder.

(**) Kanunun bu âmir hükmüne rağmen bu tüzüğün hazırlanması gecikmiştir.

İlkin yetkililerin denetimine bağlı tutulmaksızın halka sinematografik şeritleri gösteren kimseye de aynı ceza verilir.

Eğer suç, yetkililerin yasaklamasına rağmen işlenmişse para ve hapis cezaları birlikte hükmolunur.

256. maddenin 2 ve 3. fıkralarında gösterilen şartlardan biri mevcutsa suç, halk önünde işlenmiş sayılır.

MADDE 256 — Ceza kanununun uygulanması bakımından, suç, aşağıda gösterilen hallerde halkın Önünde işlenmiş sayılır :

- 1) Basın yoluyla veya diğer bir propaganda aracıyla işlendiği zaman;
- 2) Bir umumî yerde veya kamuya açık bir mahalde ya da birçok kimselerin önünde işlenmişse;
- 3) Tutulan yer, katılanların sayısı ve konuşulacak hususların konu ve gayesi bakımından özel sayılamıyacak bir toplantıda işlenmişse.

MADDE 527 — (Müstehcen hareketler)

Herkim umumî ya da halka açık bir yerde müstehcen hareketlerde bulunursa üç aydan üç yıla kadar ağır hapis cezası hükmolunur.

Eğer suçun işlenmesinde bir kasıt yoksa, (kusur varsa), on iki bin lireden yüzüymü bin lirete kadar para cezası hükmolunur.

MADDE 726 — (Umumî adaba aykırı hareketler. Müstehcen konuşmalar).

Herkim, umumî ya da halka açık bir yerde umumî adaba aykırı hareketler yaparsa, bir aya kadar hafif hapis veya dört bin lireden seksen bin lirete kadar para cezası hükmolunur.

Umumi veya halka açık bir yerde umumî adaba aykırı konuşmalar yapan kimseye yirmi bin lira kadar para cezası hükmolunur.

Bölüm II

18 OCAK 1981 GÜNLÜ VE 61 - 62 SAYILI KARARNAME İLE YÜRÜRLÜĞE SOKULAN FRANSIZ SİNEMA SANAYİİ KANUNUNUN 19 - 22. MADDELERİNİN UYGULANMASINI GÖSTERİR TÜZÜK

BİRİNCİ BÖLÜM

Denetleme Kurulu Üstüne

MADDE 1 — Aşağıdaki şekilde oluşmuş bir Filim Denetleme Kurulu teşkil edilmiştir :

Hâlen görevde veya emekli yüksek memurlar arasından seçilmiş ve Haberalma Bakanınca teklif edilmiş bir başkan ve bir yedek başkan ;

Haberalma, Adalet, Dışişleri, İçişleri Millî Savunma, Millî Eğitim ve Sağlık ve Nüfus İşleri Bakanlıklarının temsilcisi birer âsil, birer yedek üye ;

Haberalma Bakanlığının sinema sanayiine ilişkin kimselerden, bu mesleğin ve sinema eleştiricileri mesleğinin başlıca birlik ve kuruluşlarına danıştıktan sonra seçeceği yedi âsil, yedi yedek üye ;

Adalet Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Sağlık ve Nüfus İşleri Bakanlığının aralarında anlaşarak; sosyolog, psikolog, eğitimci, yargıç, doktor ve pedagoglar arasından seçecekleri beş âsil, beş yedek üye;

Aile Dernekleri Millî Birliğine, Gençlik Yüksek Komitesi ve Fransız Belediye Başkanları Derneğine danışıldıktan sonra Haberalma Bakanı tarafından atanan üç âsil, üç yedek üye ;

Bundan başka Kurul toplantılarına danışman sıfatıyla Sahra ve Denizaşırı Ülkeler ve Bölgeler Bakanlığının, Cezayir İşleriyle Yükümlü Bakanlığın ve üye Devletlerle Münasebetler Bakanlığının birer temsilcisi bulundurulur.

Kurulun başkanı ve yedek başkanı Haberalma Bakanının tezkeresi üzerine kararname ile atanır.

Âsil ve yedek üyeler ilgili bakanlığın, teklifi üzerine Haberalma Bakanlığının kararıyla atanır.

Kurulun âsil ve yedek üyeleri yardımcı bulundurabilirler. Bu yardımcıların atanması - Haberalma Bakanlığının uygun görmesine bağlıdır.

Sinema Ulusal Merkezi Genel Müdürü, Kurulun toplantılarına katılabilir veya temsilci gönderebilir. Konuşmalara katılabilir ; oylamaya katılamaz.

Her faydalı telâkki edildiğinde, Başkanın davetiyle, Kurulun toplantılarında Danışman sıfatıyla, vasıflı kimseler bulundurulur.

MADDE 2 — Denetleme Kurulu tüm oturum (assemblee plniere) veya as - kurul (souscommission) halinde toplanır.

Tüm oturumda yalnız âsil üyeler, yedek üyeler ve danışman niteliğindeki üyeler bulunur. Yardımcılar as kurul toplantılarına katılabilirler.

Kurula sunulduğu şekliyle filmin işletilemeyeceği kanaatiyle bir kayıtlamayı gerektiren görüşler, ancak tüm oturumda belirtilir ; bu durumda, Kurulun görüşünün mucip sebebinin gösterilmesi zorunluğu vardır.

Kurulun tartışmaları umuma açık değildir.

Kurulun tüm oturumları en az on üç üye bulunmadıkça yapılamaz. Kurul üyeleri oylarını kullanma yetkilerini devredemezler. Bunlar meslek sırrı olarak saklanır ; ve hangi şekil altında olursa olsun, Kurulun tartışmalarına ilişkin raporun içindekiler açıklanamaz. Kararlar gizli oyla alınır. Oyların eşitliği halinde, Başkan oyunu açıklar ve onun oyu çoğunluğu sağlar.

Haberalma Bakanlığı bir karariyle, Kurul ve As - Kurulun işleyiş şeklini saptar.

İKİNCİ BÖLÜM

Ön Görüş Üstüne

MADDE 3 — 30 Aralık 1950 tarihli ve 59 - 1512 sayılı kararnamenin yürürlüğe soktuğu tüzüğün 19. maddesiyle öngörülen uygunluk kararı ve 27 Ağustos 1951 tarihli ve 30 sayılı Sinema Ulusal Merkezi düzenleyici kararına göre çevirme izni elde etmek için ödenmesi gerekli resim (octroi) alınmadan önce uzun metrajlı filimler

Denetleme Kurulu Başkanlığınca verilmiş mucip sebebe dayanan bir kararın varlığı gereklidir ; ve yasaklama tedbirleri alınmasının uygun görüldüğünü ve gereken hallerde bu tedbirlerin niteliklerini işaret eden bu görüş, Başkanlıkça film yapımcılara bildirilir.

Denetleme Kurulu Başkanı, synopsis veya eklerine göre mucip şebekleriyle bildirmeyi uygun görmüyorsa bahis konusu yapım (production)’ın dekupajlı bir senaryosunu istemek yetkisini hâizdir. Şayet ön görüşün bildirileceği tarihte bu dekupaj senaryosu henüz verilmemişse, yapımcı filmin kişi ve sahnelerinin gelişimini gösterecek nitelikte başka belgeleri onun yerine ikame edebilir. Haberalma Bakanlığının kararıyla bu kabil belgelerin listesi düzenlenir.

Bundan önceki fıkranın öngördüğü halde, Denetleme Kurulu bünyesinde kurulan bir as kurul ön görüşünü bildirir. Bu as kurulun oluşumu 2. maddede adı anılan kararla saptanır.

Bu maddede tanımlanan koşullarla açıklanan görüş, Kurulun Başkanı tarafından Sinema Ulusal Merkezi Genel Müdürüne gönderilir.

III. BÖLÜM

Denetleme Üstüne

MADDE 4 — Haberalma Bakanlığı, Sinema Sanayii Kanununun 19. maddesinde anılan denetleme belgelerini (visa de censure), birinci maddede öngörülen sinema filimleri Denetleme Kurulunun görüşünü aldıktan sonra verir.

Kurul, sinematografik filimlerle tanıtma filmleri (bandes, annonces, fragments) hakkında aşağıdaki tedbirlerden birinin alınmasını gerektirin görüşünü bildirir :

—Filmin her çeşit seyirci önünde gösterilmesine izin veren denetleme belgesi;

—Onüç yaşından küçüklere filmin gösterilmesini yasaklamayı gözetan denetleme belgesi ;

—Onsekiz yaşından küçüklere filmin gösterilmesini yasaklamayı gözetan denetleme belgesi ;

—Filmin tüm olarak yasaklanması.

Bu görüşte, aynı biçimde, filmin yurd dışına çıkartılmasının, bir izin veya yasaklamayı gerektirip gerektirmediği de anılır.

Kurulun, bundan başka, bazı değişiklikler veya kesintiler yapıldıktan sonra görüşünü bildirme yetkisi de vardır. Bir yapımcının istenen değişiklikler ve kesintilere uymayı reddettiği hallerde; Kurulun, bildirmesi beklenen görüşünü değiştirmek hakkı vardır,

MADDE 5 — Denetleme Kurulunun bildirdiği görüşü gözönünde tutarak, Haberalma Bakanlığı, 4. maddede öngörülen kararlardan birini alır, Bu karar mucip sebebe dayanır ; ve kamuya duyurulur.

Bakanın, hükmünü vermeden önce, her zaman, Kuruldan yeni bir incelemede bulunmasını isteme yetkisi vardır. Bu durumda, bütün faydalı gözetimleriyle birlikte bu istemin sebebini, Kurul Başkanına bildirir.

Bundan önceki fıkranın öngördüğü işlem, Haberalma Bakanının, Denetleme Kurulu teklif etmediği halde sınırlayıcı bir karar almasını gözetin bir tasarrufta bulunması halinde mecburidir.

MADDE 6 — Dağıtımıcılar tarafından salon işletenlerin tasarrufuna terkedilen ilân malzemesi hakkında [bu malzemeler] kullanılmadan önce Denetleme Kurulunun vizesi alınacaktır.

18 veya 13 yaşından küçüklere yasaklanan filimlerin gösterildiği sinemaların önüne konan büyük afişler (fenerler), resimli ise, ancak Denetleme Kurulunun uygun gördüğü fotoğraf ve afişlerden doğrudan doğruya alınmış veya çıkarılmış resim veya röprodüksiyonlardan başkasını ihtiva edemez.

MADDE 7 — İşletme vizesi, ancak yapımı tamamlanmış filimler için istenebilir. İstem, filim yapımcı veya bu maksatla yetki tanınmış bir kimse tarafından halka ilk kez gösterilmeden en az on beş gün önce yapılmalıdır.

İstem'e şu belgeler de eklenmelidir:

Filmin Fransada gösterilecek kesim ve tüm evirim'inden (version) bir pozitif kopyası ;

Kesim ve tüm şekliyle çevirim (découpage) diyalogu ;

3 Temmuz 1945 tarihli ve 45 - 1472 sayılı kararnamenin 7. maddesinde öngörülen harcın geçici yatırımını gösterir makbuz.

MADDE 8 — Bu Kararnamenin İkinci Bölümünde anılan öngörüsü bildirme sırasında, Denetleme Kurulu Başkanı, uygun olmayan ya da gösterilecek filmde kayıtlamalar yapan bir görüşte bulunursa ; ilgili film, ayrık olarak, çift kuşak (double bande, double headed) olarak (*) görülmek üzere Denetleme Kuruluna getirilir. Bunun için Kurul Başkanından izin talep edilmelidir.

MADDE 9 — İşletme vizesi, verildiği yer ülkesinin her yanında filmin gösterilmesine izin verildiği anlamındadır.

MADDE 10 — Sinema Kamu Siciline önceden kaydedilmedikçe hiç bir film işletme veya yurd dışına çıkarma vizesi alamaz.

MADDE 11 — Filmin adı perdede görüldükten hemen sonra vize (denetleme belgesi)'nin çeşidi, sayısı ve tarihi perdede görülmedikçe hiç bir film kamuya gösterilemez.

MADDE 12 — Filmin hiç bir kopyası, denetleme belgesinin bir kopyası (duplicatum), gerekli hallerde, vize verilmesinin talik edildiği özel koşullar da zikredilerek birlikte verilmedikçe işletmecilere teslim edilemez.

Denetleme belgesinin bu nüshası, polis yetkililerine ve denetleme yetkisi olan diğer kişilere, aşağıdaki 14. madde uyarınca, her taleplerinde gösterilmelidir.

MADDE 13 — Her film, Film Denetleme Kuruluna uygun görüldüğü biçimde halka gösterilmelidir.

Denetleme Kurulunun teklifi üzerine filmin değişmelere uğrayan parçalan her hangi bir reklâm konusu yapılamaz ; kaldırılan resimlerin iktibası yasaktır.

MADDE 14 — Birinci maddede öngörülen kurul üyeleri ve Haberalma Bakanlığınca bu maksatla görevlendirilen memurlar, bir görev kartı göstererek ücretli veya ücretsiz olarak kamuya sinema gösterileri yapılan salonlara ya da diğer mahallere serbestçe girerler.

MADDE 15 — Bu kararnamenin yürürlüğe girmesinden önce verilen denetleme belgeleri, verildikleri koşullar içinde geçer.

(*) Çift kuşak halinde inceleme : Görüntü ile sesin henüz birleştirilmemiş olarak iki ayrı kuşakta yer aldığı kopyanın özel aygıtta incelenmesi. Sinema Terimleri Sözlüğü, Nijat Özön, sh. 25, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 1963.

MADDE 16 — Filimlerin ya da sinematografik belgelerin bir Fransızın lehine de olsa, yurd dışında ferağ (cession) veya imtiyaz (concession) yoluyla işletilmek üzere, yurd dışına çıkarılması, yurd dışına çıkarma vizesine tâbidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yabancı Filimler ve Birlikte - Yapım Üstüne

MADDE 17 — Yabancı dildeki gösterilen filimler Fransada işletmeye arzedecek nüshanın tümüyle Denetleme Kuruluna getirilmelidir.

Buna :

Orijinal nüshasındaki başlık ve diyalogların ve gerekirse altyazıların (sous - titres) fransızcasıyla karşılıklı olarak (juxtalineaire) metin ve çevirişi;

Fransada işletilecek nüshadaki fransızca alt - yazıların metni eklenmelidir.

MADDE 18 — Fransız diline çevrilmiş (double edilmiş) bir filmin işletilmesi, orijinal nüshasına verilenden gayri bir vize alınmasına bağlıdır.

Dublaj nüshasının işletilme vizesi, ancak orijinal nüshasının vizesi alınmış ve dublaj tüm olarak fransız ülkesinde yapılmışsa alınabilir.

MADDE 19 — Bir yapımcı, yararlığı çoğunluk Fransaya ait olan ve Denetleme Kurulunca veya bu Kurulun başkanınca ileri sürülen öngörüşte, filmin yurd dışına çıkarılmasını yasaklar nitelikte kayıtlamalar bulunan bir filmin milletlerarası bir ortak - yapım rejimine kabulüyle bundan yararlanmayı ileri sürerse, Sinema Ulusal Merkezi Genel Müdürü geçici olarak bu dileği kabul eder. Bu kabul, ancak yurd dışına çıkarma vizesinin verilmesinden sonra geri alınır veya kesinleşir. Çalışma belgelerinin yurd dışına çıkarılması, adı anılan vizenin alınmasına kadar, yasaktır.

MADDE 20 — Tümü ya da bir bölümü Fransada çevrilmiş meslekî nitelikteki her yabancı film, synopsis'i ve gerekli diğer bütün belgeleri görüldükten sonra, Ulusal Sinema Merkezi Genel Müdürü tarafından verilen bir çevirme iznine tâbidir.

Filmin çevrilmesi Sahra ve Denizaşırı Bölgeler ve Ülkeler Bakanlığının ya da Cezayir İşleriyle Yüklümlü Bakanlığın görev sahasında tahakkuk ettirilecekse, ilgili bakanlıklarla mutabakata varılmadıkça, bu izin verilemez.

MADDE 21 — Yabancı filimlerde, yapıldığı ülkenin adı anılmalıdır. Bir ortak yapım bahis konusu ise, ortak - yapım ülkelerinin adları anılmalıdır.

Yabancı bir film duble edilince, dublaj nüshasında da bu lâzimeye uyulur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

MADDE 22 — Bu kararnamenin hükümlerine uyulmadığı hallerde özellikle yapım dolayısıyla vize istemini destekleyen bildiriler tüm ya da parçalı olarak düzme ise ; Sinema Sanayii Kanununun 22. maddesinin öngördüğü cezalar saklı kalmak üzere, Haberalma Bakanı, duruma göre, vizenin iptal edilmesine ya da geri alınmasına hükmedebilir.

MADDE 23 — Haberalma Bakanı, kişisel kararları bakımından bu kararnamenin kendisine tanıdığı yetkileri bir kararla başkasına devredebilir.

MADDE 24 — Bu kararnamenin hükümleri ne reklâm filimlerine, ne münhasıran ticarî olmıyan gösterilere tahsis edilmiş filimlere ne de Devlet Televizyon filimlerine uygulanamaz.

Bu filimler Haberalma Bakanlığının bir kararnamesiyle tâyin edilen koşullarla vizeye tâbi tutulur.

MADDE 25 — 45 - 1472 sayılı ve 3 Temmuz 1945 tarihli kararname ile onu tâdil eden metinler, adı geçen kararnamenin 7. maddesi ayrık olarak, yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 26 — Bu kararname, bu kararname ile Kurul Başkanı ve yedek başkanı ve Filim Denetleme Kurulu üyelerinin adlarını belirten kararnamenin Resmî Gazetede yayınlanmasını izleyen ayın ilk gününde yürürlüğe girer.

Hükümleri, evvelce yürürlüğe girmiş özel kanunların uygulanmakta olduğu denizaşırı ülkelerde uygulanmaz.

MADDE 27 — Haberalma Bakanı, Devlet Bakanı, Cezayir İşleriyle Yüklümlü Bakan, Adliye Bakanı, Dışışleri Bakanı, İçişleri Bakanı, Millî Savunma Bakanı, Maliye ve iktisat Bakanı, Millî Eğitim Bakanı, Sağlık ve Nüfus işleri Bakanı, Üye Devletler Münasebetler Bakanı, herbiri kendi bakımından. Fransız Cumhuriyeti Resmî Gazetesinde yayınlanacak olan bu kararnamenin icrasiyle görevlidir.

18 OCAK 1961 GÜNLÜ VE 61 - 63 SAYILI KARARNAME İLE YÜRÜRLÜĞE SOKULAN FRANSADA KÜÇÜKLERİN SİNEMA SALONUNA ALINMASI HAKKINDAKİ TÜZÜK

MADDE 1 — Bir sinema salonunda, onsekiz ya da onüç yaşından küçüklere yasaklanan bir filim gösteriliyorsa, üzerinde «18 YAŞINDAN KÜÇÜKLERE YASAKLANMIŞTIR.» veya «13 YAŞINDAN KÜÇÜKLERE YASAKLANMIŞTIR.» yazılı, kenarları 50'şer santimetrelik bir afiş ; bilet satılan gişelerin üstünde mevki fiyatlarını veya seansları gösteren tablonun altına göze çarpar biçimde konulacaktır; ilgili filimlere ilişkin her çeşit reklâmlarla tanıtma filimlerini de içine alacak olan bu levhaların yazıları çok okunaklı olmalıdır.

Sinema salonu idare edipte, yukarıki koşullarda bir yasaklama levhası sağlamayan kimseler, 400 Yeni Franktan 2.000 Yeni Franka kadar (takriben 72 liradan 2840 liraya kadar) para cezasına çarptırılır.

MADDE 2 — 18 ya da 13 yaşından küçüklere yasaklanan bir filim gösterildiği sinemanın işleticisi, bu binaya bu kabil küçüklerin sızmasına mahal verirse, 400 Yeni Franktan 2.000 Yeni Franka kadar para cezasına çarptırılır.

Avni ceza, 18 veya 13 yaşından küçüklere yasaklanan filim gösterilen bir salona girişi kontrol etmekle görevli olup ta bu binaya bu kabil küçüklerin sızmasına mahal veren kimselere de uygulanır.

Önceki fıkralarda andan kimseler, müşterilerin yaşını ispat etmeye yarar kimlik cüzdanı veya resimli bir belge gösterilmesini talep edebilirler. Müşteri küçük yaşta görünür ya da böyle bir belge

ibraz etmezse, ona refakat edenlerden kendi kimliklerini ispata yarar bir belge ile, küçüğün gerçek yaşını açıklayan yazdı bir belge isteyebilir.

1 ve 2. fıkralarda öngörülen hallerde, suç isnad edilen kimse küçüğün yaşı hakkında hataya düştüğünü ispat edebilir, özellikle; bir önceki fıkrada anılan yazılı belgeyi göstererek, delil ibraz ederse, hiçbir ceza uygulanmaz.

MADDE 3 — Kendi yaşındaki seyircilere yasaklanan bir filmin gösterildiği sinema salonuna küçük yaştaki bir çocuk girerse,, bu çocuğun gözetimi ile yükümlü olan kimselere 3 Y. Franktan 20 Y. Franka kadar (takriben 5.50 TL. dan 37 TL. na kadar) para cezası hükmolunur.

Kendi yaşındaki seyircilere yasaklanmış bir filmin gösterildiği sinema salonuna bir küçüğü sokmak üzere refakat etmiş kimse hakkında, 2. maddenin 3. fıkrasında öngörülen koşullarda (bu küçüğün onsekiz veya onüç yaşından büyük olduğunu yazılı olarak bildirmişse 400. Y.F. dan 2.000 Y.F. a kadar para cezası hükmolunur,

MADDE 4 — Ceza Kanununun 38-9 maddesine hâlel gelmeksizin vizesiz olarak ya da Film Denetleme Kurulunun vizesinde ileri sürülen koşulların ihlâl edilmesi yoluyla reklâm malzemesi dağıtılması halinde 400 - 2.000 Y.F. para cezası hükmolunur.

Onsekiz veya onüç yaşından aşağı çocukların göremeyeceği filmlerin gösterildiği bir sinema binasının ön yüzüne, denetleme kurulunun uygun gördüğü fotoğraf veya afişlerden doğrudan doğruya alınmış ya da çıkarılmış resim veya röprodüksiyonlardan başka tasvirleri ihtiva eden büyük reklâm afişleri (fenerler) asılması halinde de aynı ceza uygulanır.

MADDE 5 — Adalet Bakanı ve Haberalma Bakanı, herbiri kendilerini ilgilendiren hususlarda, Fransa Cumhuriyeti Resmî Gazetesinde yayınlanacak, bu kararnameyi uygulamakla yükümlüdürler.

Bölüm : III

BELÇİKA'DA 16 YAŞINDAN KÜÇÜK ÇOCUKLARIN SİNEMA SALONLARINA GİRİŞİNİ YASAKLAYAN KANUN (*)

MADDE 1 — Sinematografik gösterilerin yapıldığı salonlara, her iki cinsten 16 yaşını doldurmamış çocukların girmesi yasaktır.

MADDE 2 — Bir önceki maddede anılan yasaklama; kuruluşu ve işleyişi bir Krallık Kararnamesiyle belirtilecek bir kurulca münhasıran izin verilen filmlerin gösterildiği sinema salonlarına uygulanmaz.

Bu çeşit gösterilerin aile ve çocuklara uygun olduğu kamuya duyurulur.

MADDE 3 — 1) 1. maddede öngörülen sinematografik gösterilerin yapıldığı salonlara, 16 yaşını doldurmamış küçükleri sokan, girmesine izin veren veya müsamaha gösterenler;

2) Aile ve çocuklara uygun filmler gösterilen bir salonda izin verilmemiş bir filmi gösteren veya göstertenler;

bir günden yedi güne kadar hapis ve 5 franktan 25 franka kadar para cezasıyla veya bu cezalardan yalnız birisiyle cezalandırılır.

Tekerrür halinde, hapis ve para cezası birlikte uygulanır. Bir önceki yıl içinde bu kanundan dolayı kabahat işlenmesi halinde suçlu hakkında hüküm verilmişse tekerrür mevcuttur.

MADDE 4 — Mahkeme kararında, suçun işlendiği salonun. altı ayı geçmiyen bir süre için kapatılmasına da hükmedilebilir;

(*) Senatonun 15 Haziran 1920 tarihli oturumunda kabul edilmiş olan bu kanun, filmlerin sadece çocuklar için denetlenmesini öngörmektedir. 1893 tarihli Belçika Anayasasının 18. maddesindeki «Basın özgürdür; sansür asla uygulanamaz:...» hükmü genelleştirilerek sinematografik filmlerde de gözetilmiş ve belli yaşın üstündeki Belçikalılar için filmlerin görülmesi serbest olup filmler besin rejimine bağlı tutulmuştur. Kanun Resmî Gazetenin 18 Şubat 1921 günlü ve 49 sayılı nüshasında yayınlanmıştır. - Çeviren.

Kararda, itiraz veya temyiz edileceğine bakılmıyarak, bu tedbirin hemen uygulanması hükme bağlanabilir.

Bu kanunun neşrini uygun bularak Devlet mühürüyle tasdik eder ve Resmî Gazetede yayınlanmasını dileriz.

Brüksel, 1 Eylül 1920

İmza (Albert)

Adalet Bakanı

San'at ve Bilimler Bakanı

E. VANDERVELDE

J. DESTREE

SİNEMATOGRAFİK FİLMLERİN KONTROLÜ İLE İLGİLİ HÜKÜMLER (*)

MADDE 1 — Adalet Bakanlığı nezdinde, 1 Eylül 1920 tarihli kanunun öngördüğü izinleri vermekle görevli bir kurul teşkil edilmiştir.

MADDE 2 — Bu kurul, iki yıl için, Adalet Bakanı tarafında: tâyin edilen bir aslî, iki yedek başkan ve aslî ve yedek üyelerden oluşmuştur.

Görevlerinin yenilenmesi câizdir.

İstifa eden, ölen veya yaş haddine ulaşan başkan ve üyelerin yerine getirilenler, kendinden öncekilerin süresini tamamlar.

Kurul, birinci derecede şubelere ayrılır; bunlardan da bir veya bir kaç temyiz kurulu teşkil edilir.

MADDE 3 — Kurulun asil ve yedek başkan ve üyeleri için yaş haddi 67 olarak saptanmıştır.

MADDE 4 — Kurula bağlı olarak Bakanlık kararıyle tâyin edilen bir muhasip sekreter bulunur. Kurulun çalışması bakımından gerekli memur ve hizmet erbabı için de durum aynidir. Bunların maaş ve ücretleri Adalet Bakanlığınca saptanır.

(*) 27 Nisan 1939; 16 Kasım 1946; 28 Mayıs, 20 Ağustos ve 4 Aralık 1947; ve 29 Temmuz 1957 tarihli tüzüklerin gayri resmî olarak koordine edilmiş hükümleri.

MADDE 5 — Asil ve yedek başkanların ani olarak görev başında bulunmadığı hallerde Adalet Bakanı, kurulun başkanlığını o an için üstüne alacak bir kurul üyesini de tâyin eder.

MADDE 6 — Adalet Bakanının onayına göre, başkan birinci derecedeki şubelerin adedini saptar. Bunların başkan ve üyelerini ve başkanın bulunmadığı hallerde onun yerini alacak üyeyi tâyin eder Asil üyelerin bulunmadığı zaman, onların yerini alacak yedek üyeleri de seçer.

Gerekli hallerde, asil ve yedek üyelerden veya sırf yedek üyelerden faydalanarak geçici şubeler kurabilir.

Şubeler arasında iş bölümü yapar.

Geçici veya sürekli her ilk derecedeki şube, beş kişilik sabit bir sayıyla toplanır.

Brüksel Çocuk Mahkemesi Yargıcı tarafından hazırlanan üç kişilik bir listeden seçilmiş bir üye ile meslek kuruluşlarının verdiği listelerden seçilen film sanayiinin bir temsilcisi de buna dahildir.

Usulüne uygun olarak toplantıya çağırılan üyelerden birinin bulunmayışı halinde dört üye ile toplanılabilir. Bu durumda, oyların eşitliği halinde başkanın bulunduğu tarafın oyu üstün tutulur, .

MADDE 7 — Temyiz Kurulu, Denetleme Kurulunun asil ve yedek başkanlarıyla asil üyeleri ve Çocuk Mahkemesinin bir delegesi ile sinema sanayiinin bir temsilcisinden oluşur.

Asil üyelerin gerektiğinde yerini doldurmak üzere yedekler atanır.

Normal olarak, Çocuk Mahkemesinin bir delegesi, sinema sanayiinin bir temsilcisi ve asil başkan veya yedek başkanlardan biri dahil olmak üzere beş kişilik sabit üye adediyle toplanır.

Usulüne uygun olarak toplantıya çağırılmış beş üyeden birinin yokluğu halinde Kurul dört üye ile toplanabilir; bu durumda, oyların eşit olması halinde, asil veya yedek başkanın bulunduğu tarafın oyu üstün tutulur.

Yargıç delegeleri ve sinema sanayii temsilcileri 6. maddenin hükümlerine uygun olarak tâyin edilir.

MADDE 8 — Adalet Bakanı, kurul başkanı ve üyelerine devam jetonları (jetons de presence) verilmesini uygun görebilir.

MADDE 9 — 1 Eylül 1920 tarihli Kanunun 3. maddesinde öngörülen izni almak isteyenler; kurula, gösterilecek filmin teferruatlı senaryosunun iki kopyasını verir.

Uzunluğu 400 metreden kısa filmlerde, başlık ve alt - yazıların bir listesi senaryonun yerini tutar.

Filmler kesintiler yapılarak kabul edilebilir. Kesilecek yerler kesin biçimde belirtilmelidir. Bu halde, film sahibi şubeye gerekli bütün bilgileri sağlamakla görevlidir.

Kesintiler, Kurul nezdinde, film sahibi kendisine verilmiş olan izin belgesini iade edinceye kadar, saklanır.

Bir yıllık süreden sonra talep edilmeyen kesintiler Devlet malı olur; imhasına gidilebilir.

MADDE 10 — Reddedilen bir film, değişiklikler yapıldıktan sonra tekrar kurula getirilebilir; bu halde yapılan değişiklikleri kesin biçimde gösterir bir listenin istem belgesine eklenmesi gereklidir.

İkinci kez reddedildikten sonra bir filmin Kurula gösterilebilmesi için Başkanın ön izni gereklidir.

MADDE 10 (bis.) — Bir filmin Denetleme Kuruluna gösterilmesi; sahibi, dağıtıcısı veya işleticisi tarafından tabedilmiş kurdelenin metresi başına maktul franktan harcının peşinen yatırılmasına tâbidir.

Filmin uzunluğu belirtilmemiş [noksan gösterilmiş] parçaları için harem portesi iki kattır.

Harç şu hallerde yarıya indirilir :

- Sırf dokümanter ve öğretici nitelikteki filmler için;
- Enliliği 35 mm. den az olan filmler için;
- Gösterilmesi, 10. maddede öngörülen şartlarla, yâni reddedildikten sonra tahakkuk ettirilen şartlarla mümkün olan filmler için.

Harç, bu tüzüğe ekli (Ek 1) örneğe göre verilecek bir bildiri üzerine harç pulunun yapıştırılarak iptal edilmesiyle alınmış olur.

MADDE 11 — Kurul mümkün olan ivedilikle karar verir; ve kararını film sahibine bildirir. Bu bildirim, karar tarihinden itibaren başlayacak üç gün içinde posta aracılığı ile yapılır.

Sekreter, alınan bütün kararların kaydını tutar.

MADDE 12 —1 Film sahipleri birinci derecedeki şubelerin her çeşit kararını, kararın bildirildiği günü izleyen onbeş günlük bir sürede temyiz etmek hakkını hâizdir.

Kurul başkanı da aynı sürede temyiz isteminde bulunabilir.

MADDE 13 — Kurul tarafından özel olarak verilecek bir belgenin ve senaryo nüshalarından birinin üzerinde izin kararının gün ve sayısı, kurul başkanının imzası ve kurulun mühürü bulunur.

[Senaryo] nüshalar [ın] dan biri ile [adı geçen] belge film sahibine verilir; bu belgeler filmin gönderildiği ve gösterildiği yerlerde, her istendiğinde [yetkililere] gösterilmek üzere filmle birlikte yollanmalıdır.

Senaryonun ikinci nüshası Kurulda saklanır.

MADDE 14 — [Gösterilmesine] izin verilen filmlerin başına, ilgililer tarafından ve masrafları kendilerine ait olmak üzere, 4 metrelik bir şerit eklenir; bunun iki metresi, verilen iznin gün ve sayısına [kılavuz olarak (à l’amorce)] gösterir.

MADDE 15 — Onaltı yaşından küçük çocuklara gösterilecek filmlere verilen izin aşağıdaki koşullara bağlı tutulabilir :

- a) Filmde bu tüzüğün 14. maddesinde anılan şerit görülmelidir ;
- b) 13. maddede öngörülen biçimde onaylanmış senaryo ve yine aynı maddede anılan belge, filmle birlikte bulunmalıdır;
- c) Seanslar sırf izin verilen filmlere göre düzenlenmeli; bu husus filmin gösterildiği salonun dışına konan bir afişte göze batan bir biçimde belirtildiği gibi; bu seanslarla ilgili her çeşit reklâm, afiş ve programlarda da belirtilmelidir.
- d) Kurulca onaylanmış senaryo ve yine filmin gösterilmesine izin verildiğini belirten belge, Kurulun üyeleri veya delegelerinin her isteyişlerinde gösterilmelidir.

Bu koşullar, film sahibine verilecek belgede anılır.

Yukarıda gösterilen koşullardan birinin gözetilmemesi halinde, Kurul başkanınca atanan birinci derecedeki şubelerden biri tarafından, verilen izin geri alınır.

Kurul karar almadan önce ilgiliyi dinler. İlgili ve Kurul başkanı, kararın bildiriminden başlayarak onbeş gün içinde itiraz hakkını hâizdir.

MADDE 16 — Başkanın inhası üzerine Adalet Bakanı tarafından özel olarak atanan Kurulun asil üyeleri ve kantonlardaki delegeleri kamuya sinema gösterilerinde bulunan salonlara serbestçe girerler.

Bu maksatla kendilerine Kurul başkanının imzaladığı özel bir hüviyet kartı verilir.

MADDE 17 — Kurul delegeleri ilçelerinin (arrodissements) Çocuk Yargıçlarının inhası ve Adalet Bakanının onaylamasıyla tâyin olunurlar.

MADDE 18 — 1. Daha önce incelemeye tâbi tutulmuş bir filmi başka bir başlık altında yeniden Kurula getirmek;

2. Kurulun hakkında iptal kararı aldığı filmleri işletmeye çıkarmak yasaktır, ilgililer, iptal kararını öğrenir öğrenmez kendilerine evvelce verilmiş olan onaylanmış senaryo ile izin belgesini derhal geri verirler.

3. Bulundukları durumla aile ve çocuklara gösterilmesine izin verilen filmlerde herhangi bir değişiklik yapmak yasaktır.

MADDE 19 — Kurulun sadece aşağıda gösterilen usullere uymak koşuluyla, filmi incelemeden, kazanç gayesi güdülmeksizin, sırf öğretici ve eğitici maksatlarla yapılacak gösterimler için izin vermek yetkisi vardır.

Bu çeşit izinler, ancak verildikleri bu türlü belirli gösterimler için muteberdir.

Kararın bir nüshası gösterimi örgütleyene; bir diğer nüshası da gösterimin yapılacağı yerde yargılama hakkı bulunan Kralın Savcısına verilir.

Bu nüshaların esas nüshaya uygunlukları Kurulun sekreteri tarafından onaylanır.

İzin belgesi, Kurulun, Başkan tarafından verilen özel belgesini elinde bulunduran üye ve delegelerinin gösterime serbestçe girmeleri ve her isteyişlerinde kendilerine gösterilmesi koşulu ile verilir.

Bu koşullar Kurulun kararında anılır.

İleri sürülen koşulların gözetilmemesi halinde her çeşit izin geri alınır.

MADDE 20 — Dokümanter filmlerle aktüalite filmleri görülmeksizin kabul edilir; bunların ne senaryolardım bulunmasına, ne de 14 maddede öngörülen kılavuz şeritle gösterilmesine lüzum yoktur.

MADDE 21 — Başkan, her yıl, Kurulun çalışmalarını bir raporla Adalet Bakanına bildirir.

EK: 1

ADALET BAKANLIĞI

Sinematografik Filmler Denetleme Kurulu

(1 Eylül 1920 Kanunu — 27 Nisan 1939 Kraliyet Kararnamesi)

28 Mayıs 1947 tarihli Kararnameye uyularak yapılacak açıklama:

Dağıtıcı şirket veya firma :

Tam adres :

Filmin adı :

A. Orijinali :

Belçika'daki :

Fransızca :

Flamanca :

(Kullanılmayan kısımları çiziniz)

Niteliği :

Dokümanter

Eğlendirici

Makara adedi :

Uzunluğu :

Harç :

Metre başına 0.50 Fr,

» » 1.— Fr.

Genişliği :

(Kullanılmayan kısımları çiziniz)

İşbu bildiriye göre harç pulu ilsak edilerek, imza eden kimse tarafından usulüne uygun olarak iptal olunacaktır. (Uzunluğun bildiriye uymadığı hallerde, bildirilmemiş kısımlar için harç iki kattır.)

(Harç pulları buraya yapıştırılacaktır)

(Denetleme Kuruluna özgü bölüm) :

Filmin getirildiği gün : Tam sertifikası :
 Emrin sayısı ;
 Filmin görülen uzunluğu :
 İncelemeyi yapanın parafı :
 Başkanın vizesi: (İmza ve imzalayanın niteliği)
 Denetleme tarihi :

E K : II

FİLMLERİN DENETLENMESİNDE GÖZETİLECEK HUSUSLAR

[İlgililere],

Sinema filmlerinin Kurulun Birinci Derecedeki Şubelerinde denetlenmesi sırasında, kendilerine tevdi edilen filmler hakkında görüş ve değerlendirme birliğinin sağlanamadığını gördüm; ve denetleme görevleriniz sırasında uygulamaları kolaylaştıracak ve bütün Şubelerde yeknesak bir içtihat sağlayacak bazı direktifler vermenin faydasız olmayacağını düşündüm.

Kurul, görülmesi eğitimleri yönünden olduğu kadar ahlâkları bakımından da tehlikeli olabilecek filmlerin 16 yaşından küçük çocuklara gösterilmesinden sakınılmak için ihdas edilmiştir. Kararınıza uymanın dâima, gençliğin yararına olduğunu ve gençlik üzerinde kötü etkisi olabilecek her filmin veya her sahnenin acımadan reddedilmesi gerektiğini bildirmek size düşer.

Bu sonucu elde etmek için, her zaman filmleri tümüyle reddetmek zorunlu değildir; filmi kabul edilir duruma sokmak için bazan bir kaç makûl kesinti yapmak kâfi gelebilir; fakat bunu o biçimde

yapmalı ki kesinti pek göze batmamalı; genç seyirci, gösterilen filmde boşluklar olduğunu fark etmemelidir; aksi takdirde, bu durum, mutlaka hayal kudretini zorlar nitelikte bir etki yapacak ve çıkarılan kısmın ne olduğunu bulmağa zorlayacak bir gayrete düşürecek ve bunun sebebini aratacaktır. Bu durumda derde bulunan deva kötünün kötüsü olacaktır.

Gözetilecek hususlar bir kaç kaide halinde şöylece özetlenebilir' :

1 — Kurulun sansür yetkisi yoktur; yâni filmlerin siyasal, felsefî ve dinsel eğilimleri denetlemeye tâbi tutulmayacaktır; yeter ki bu eğilimler, genel olduğu kadar özel ahlâka aykırı fikirleri temsil etmesin...

2 — Kurul sadece çocukların korunması fikrinden ilham almalıdır. Aşağıdaki niteliklerdeki filmler çocuklara gösterilemez :

a) Genç seyircide taklit hevesi uyandırabilecek nitelikte olan suç olaylarını gösterir film ve sahneler (haydutluk, ırza geçme, hırsızlık, dolandırıcılık, kaçakçılık, uyuşturucu madde kullanılması gibi) ;

b) Çok vahşice bir realizmle ele alınan savaş ve ihtilâl sahneleri de dahil, cinayet, katal, idam, yağma, kavga gibi şiddetli davranışların sahneye konulduğu filmler,

c) Pornografik ve nadir olsa da çocuklarda vaktinden önce cinsel duygular uyandırmaya sebep olacak nitelikteki sahneleri ihtiva eden filmler;

d) Yerleşmiş kamu ahlâkına ve sosyal düzene saldıran ve bunları gülünç hâle sokar nitelikteki film ve sahneler : örneğin, özgür cinsel ilişkiyi, zinayı öven ve teşvik eden; evlilik sadakatinden saptıran veya buna saldıran: Yeni - Malthus nazariyesinden veya doğumun kontrolünden yana [anticopceptionnelles (birth control)] uygulamalara ilişkin ya da bunlara telmihte bulunan film ve sahneler... Bu konuda üyelerin özellikle diyaloglara dikkat etmesi gerekir.

e) Baba ve aile otoritesini kıran veya sarsan film ve sahneler; çocukların ana - babaya karşı saygı ve görevlerini aksatmaya tahrik eder-nitelikteki söz ve sahneler ile çocuklarına karşı görevlerini aksatan ana - babaların durumlarını gösteren sahneler;

f) Bilim belgesi ya da aktüalite niteliğine bürünerek kanlı kesimleri, şiddet uygulanan dinsel törenleri, ağır cerrahî ameliyeleri,. katliam ve düelloları v.b. gösteren film ve sahneler;

g) Yerleşmiş nizamı ihlâl eder veya gülünç biçime sokar nitelikteki sahneleriyle yetkili makamlara karşı istihfaf edildiğini gösterir filimler. Bu konuda, örneğin, sadece yetkililere karşı geçici bir saygısızlığı gösteren, yetkili memurların iz sürdüğünü yansıtan sahneler, filmin veya bu sahnelerin ipso facto reddini gerektirmemelidir. Her şeyden önce, dâima ve ancak bir sahnenin gençliğin ruhu üzerinde bırakabileceği etki gözönünde tutularak karar verilmesinin gerektiği unutulmamalıdır.

Bununla birlikte Kurul, aranan gayeye aykırı düşen bir sonuca götürebilecek her çeşit şiddetten kaçınmalıdır.

3 — Kurula sunulan senaryoların filmle tam bir uyuşma halinde olup olmadığından emin olmak, olağan hilelerden sakınmak bakımından yerinde olur. Bu maksatla filmi gören Şube, kesintiler yapıldıktan sonra filmi veya kesinti şeritlerini yeniden görebilir.

Bu hususlar gözönünde tutulursa, göreviniz daha kolaylaşacak ve yukarıda söylediğim gibi, çeşitli Şubelerin kararları istikrarlı ve yeknesak bir içtihat teşkil edecektir.

Denetleme Kurulunca verilen kararların mucip sebeplerinin belirtilmesi konusunda, gözönünde tutulması gerekli başlıca kaideleri hatırlatmak faydalı olur :

1 — Oybirliği ile bir filmin kabulünde : hiç bir güçlük yoktur

2 — Salt çoğunlukla bir filmin kabulü halinde :

a) Çoğunluk filmi kesintisiz kabul eder; azınlık bazı kesintilerle kabul edilmesini uygun görürse; «3 oyla kabul edilmiştir, ayrışık oyda bulunan iki üye kesintilerle kabul etmeyi önermişlerdir.» demek uygun olur. Nelerin kesilmesi gerektiğini belirtmek lâzım gelmez.

b) Çoğunluk kesintilerle filmi kabul ediyorsa; bunların neler olduğu belirtilmelidir.

Şâyet azınlık, bu kesintilere rağmen filmin kabul edilemeyeceğini düşünüyorsa; karar, örneğin, şöyle olmalıdır : «3'e karşı 2 oyla kabul edilmiştir». Şâyet azınlık, çoğunluğun katılmadığı diğer bazı kesintilerin de zorunlu bulunduğunu düşünüyorsa; karar, örneğin, şöyle olmalıdır : «3 oyla kabul edilmiştir; ayrışık oyda bulunan iki üye

kesintilerle kabul etmeyi önermişlerdir.» [Bu durumda] nelerin kesilmesi gerektiğini belirtmek lâzım gelmez.

3 — Oybirliği ile bir filmin reddedilmesi :

Reddi gerektiren sebepler gösterilmelidir. Filmin çocuklara gösterilmesinin uygun bulunmadığını veya filmin sürdürdüğü havanın kötü olduğunu belirtmek kâfi değildir.

4 — Çoğunlukla bir filmin reddedilmesi :

Reddin sebepleri gösterilmelidir. Azınlık filmin olduğu gibi kabulüne taraftar ise; örneğin, şu yolda karar almak kâfidir : «3'e karşı 2 oyla reddedilmiştir.» Şayet azınlık bazı kesintilerle kabul etmekten yana ise; örneğin, şu yolda karar almalıdır : «Kesintiler uygulanmasını isteyen iki oya karşı 3 oyla reddedilmiştir.» Bunların neler olduğunun belirtilmesi gerekmez.

Birinci Derece Şubelerde görülen bir film hakkında bir tek üyenin ayrışık oyda bulunması hafinde, bunun sebeplerinin, başkanın anlayarak bu sebeplerin değerine göre karara itiraz edip etmiyeceğini kararlaştırması için, zikredilmesi uygundur.

.....
Brüksel, 12 Şubat 1951

Başkan
DE BUSSCHER
(İmza)

İDARÎ COĞRAFYA

ÇAY İLÇESİ İDARÎ COĞRAFYASI

YAZAN ; Necati ÖZEN
Çay (Babaeski) Kaymakamı

ÖZÜ: (Plân)

1. Coğrafi mevki ve durumu
2. Tarihi durumu
3. İdarî »
4. Nüfus ve İskân durumu
5. İklim durumu
6. İlçe teşkilâtı ve memurları
7. İlçe Merkezinin Sosyal durumu
8. Ekonomik durumu
 - a) Ziraat durumu
 - b) Sebze ve meyvacılık
 - c) Ormancılık
 - d) Hayvancılık
 - e) El san'atları
 - f) Ticaret
9. Eğitim durumu
10. Sağlık durumu
11. Bayındırlık durumu
 - a) Yollar
 - b) Köy içme suları
 - c) Sulama kanalları

COĞRAFÎ MEVKÎ ve DURUMU :

Çay İlçesi Afyon İline bağlı olup İl Merkezine 52 kilometre mesafededir. İlçenin Batısında Afyon, Doğusunda Sultandağı, Kuzeyinde Bolvadin ve Güneyin Isparta İli'nin Yalvaç Kazası bulunmaktadır. Yüz ölçümü 793 kilometrekaredir.

Çay kaza merkezi ve köylerinin büyük bir kısmı Sultan dağlarının eteklerinde kurulmuştur.

Kazanın Sultandağları kısmı hariç diğer kısımları ova halindedir. Ova kısmının ortalama yüksekliği 1000 metre civarındadır. Çay İlçesi hudutları içerisinde Eber, Karamık ve Çengel Gölleri bulunmaktadır.

Kaza merkezi içinden geçen Çay Deresi, Eber Gölüne, Kaza merkezinin Batısından geçen Kalı Çayı ise, Çengel Gölüne dökülmektedir.

TARİHÎ DURUMU :

Çay İlçesi tarihî bakımdan oldukça zengin bir kazadır. Eldeki vesikalara göre, Milâttan önce 301 yılında, Çay Kasabasının yerince İPSOS Şehri'nin bulunduğu ve bu şehrin, Büyük İskenderin Hindistan Seferi sırasında, yakıldığı anlaşılmakta olup İPSOS Şehrinin hangi tarihte kurulduğuna dair tarihî bir belgeye rastlanılmamaktadır.

Harap olan İPSOS Şehri yerine, Romalılar tarafından, Milâttan Önce 2 nci Asır başlarında, JULYE adıyla bir şehir kurulmuş ve bu şehir, tarihî kervan yolları üzerinde bulunması dolayısıyla, ticarî bakımdan çok önem kazanmış ve bu şehirde para dahi basılmıştır. Ancak şehrin, birçok yolların kavşağında kurulması dolayısıyla Ehlisalip harpleri sırasında JULYE Şehri de yıkılmış, yerine yine Romalılar tarafından İNCİLİBÜK adı ile yeni bir şehir kurulmuştur.

Türkler Anadolu'ya geldiklerinde, bu şehir Romalılar tarafından terk edilmiş, 1155 tarihinde Selçuk Türkleri, Oğuz Türklerinden 80 haneyi iskân etmişler ve şehrin adını da ÇAY DEĞİRMENİ olarak değiştirmişlerdir.

Romalılar zamanından şehirde, eski bir esere rastlanmamakta, ancak üzeri putlu ve yazılı mermer ve taşlara rastlanılmaktadır. Romalılar zamanından kalma mermer taşların ve sütunların büyük bir

kısmı ile Akarçay üzerinde bulunan KIRKGÖZ adlı köprü'nün inşa edildiği ve bu taşlardan bir kısmının da, şehirde yapılan inşaatlarda kullanıldığı görülmektedir.

Romalılardan kalma sütun başlarına ve sütunlara eski köylerde de rastlanmakta olup 300 metre uzunluğundaki, 60 gözlü, KIRKGÖZ Köprüsünde kullanılan malzemenin yarısı işlemeli mermerdir. Köprü Osmanlı İmparatorluğu zamanında inşa edilmiştir. Köprüdeki mermerler üzerinde inceleme yapılması, tarihî bakımdan çok faydalı olacağı kanaatindeyim.

Kaza merkezindeki tarihî eserlerin en mühimleri Selçuklulara aittir. 1278 tarihinde Selçuk Sultanı GIYASETTİN KEYHÜSREV tarafından, yaptırılan Camî, Medrese ve Kervansaray, hâlen sağlam olarak durmakta yalnız bu eserlerden Taş Cami, 1961 yılında, Vakıflar Umum Müdürlüğü tarafından restore edilerek eski haline getirilmiştir. Ancak cami içinde bulunan çini'lerin bir kısmı, İstiklâl Harbi sırasında, Yunanlılar tarafından tahrip edilmiştir.

Kervansaray'ın yalnız kışlık iç kısmı sağlam olarak kalmıştır. İçhan ONALTI FİL ayağı üzerine Tonuz Kemerli ve Kesme Taş olarak inşa edilmiş, kapı üzerinde, iki satırlık Selçuk Sülüs, yazısı vardır. Bina bakımsız durumda olup restore edildiği taktirde kullanılabilir, daha fazla harap olmadan restore edilmesinde mutlak zaruret vardır.

Kaza merkezinde bulunan Sinanpaşa Türbesinde Osmanlılardan kalma birçok tarihî eserler muhafaza edilmektedir.

İDARİ DURUMU :

Çay, Osmanlı İmparatorluğu zamanında, Karahisar Sancağına bağlı ON Kadılıktan biri olarak 1850 talihine kadar, Kadılarla İdare edilmiştir. 1850 senesinde Nahiye Teşkilâtı kurulmuş ve Bolvadin Kazasına bağlı bir Nahiye olarak, 1958 senesine kadar, Nahiye Müdürleri tarafından idare edilmiştir.

Kaza merkezinde Belediye Teşkilâtı 1882 tarihinde kurulmuş, Çay 1 NİSAN 1958 yılında da, 7033 sayılı Kanunla, İlçe haline getirilmiştir.

İlçeye bağlı 22 köy bulunmakta olup 22 köyden yalnız Yakasinek Kasabasında Belediye teşkilâtı vardır. Çay Belediyesinde 8 mahalle muhtarlığı, Yakasinek Belediyesinde ise 4 mahalle muhtarlığı bulunmaktadır. 1962 yılında ise 8 köyün ismi değiştirilmiştir.

NÜFÜS ve İSKÂN DURUMU :

1955 nüfus sayımına göre, İlçenin nüfusu 19389, 1960 nüfus sayımına göre ise 11271 kadın, 111117 erkek olmak üzere umumi nüfus 22388 dir. Nüfusun yıllık artışı binde 30 dur. Kaza merkezinin nüfusu ise 1955 sayımında 3117 si kadın, 3281 i erkek olmak üzere 6398, 1960 sayımında 3707 kadın, 3582 si erkek olmak üzere 7289 dur.

Çay İlçesinin hâlen 22 köyü mevcuttur. Bunlardan Yakasinek Köyünde Belediye teşkilâtı olup nüfusu 2786 dır. Bunun dışında 4 köyün de binden fazladır. Köylerin mahalleleri bulunmayıp köyler toplu halde olup iskân halleri oldukça elverişlidir.

Kaza merkezindeki evlerin büyük bir çoğunluğu kâgır ve yarım kâgır veya ahşap olarak inşa edilmiştir. Evler çatılıdır. Köylerde ise evler taş veya kerpiçten yapılmış olup çatılı evler bir kaç senedir yapılmaktadır. Köy evlerinin büyük çoğunluğu kâğıt damlıdır. Evler umumiyetle gayrisihhî olarak yapılmıştır.

İlçe hudutları içinde göçebe olarak yaşayan halk yoktur. Ancak, yaz aylarında, kazanın geçiş yolları üzerinde bulunması hasebiyle, bazı gezginci göçebeler, az müddetlerle, kaza ve köylerinde konaklamaktadırlar.

İKLİM :

Çay İlçesi Ege, Akdeniz ve İç Anadolu iklim bölgelerinin kesiştiği noktada bulunduğundan, iklim üzerinde bu üç bölgenin de tesirleri olmaktadır. Bu bakımdan, iklim oldukça müsaittir. Yağış en fazla ilkbahar ve sonbaharda olmak üzere oldukça fazladır. Yıllık yağış ortalaması 820 mm. dir. Kar ancak kış aylarında yağar. Civara nazaran iklimi biraz daha mülâyimdir. Kışlık ortalama derecesi + 5, yazlık ortalama ısı derecesi ise + 18 dir.

Rüzgârlar yaz, kış şiddetli değildir. Hakim rüzgâr Doğudan Batı'ya doğrudur. Sultandağlarının iklime müsbet ve menfî tesirleri olmaktadır.

İLÇE TEŞKİLÂTI ve MEMURLARI :

İÇİŞLERİ : Kaymakam, Tah, Kâtibi, Nüfus Memuru, Nüfus Katibi, Şoför.

EMNİYET : Komiser, altı polis ve on bekçi.

JANDARMA : Jandarma K. Vekili Asbbçş, Asbçvş, iki Uzt. Çvş ve Uzt. Onb.şı

ADALET : Savcı, iki Hâkim, Başkâtip, üç Zabıt Kâtibi, iki Mübaşir ve iki Gardiyan.

MİLLÎ SAVUNMA : Yüzbaşı (As. Şb. Bşk. V.) sivil daktilo memur.

MALİYE : Malmüdürü, iki Vergi Memuru, Muhasebe M. Veznedar ve iki Tahsildar.

MİLLÎ EĞİTİM :

a) İlkokullar : İlköğretim Müdürü, onsekiz Okul Müdürü, otuz Öğretmen, yedi Yd. Sb. Öğretmen, öğretmen Vekili ve beş Eğitimci.

b) Orta Okul : Müdür, Müdür Muavini, dört öğretmen ve Kâtip.

c) Kurslar : İki Yapı Kursu Öğretmeni ve Biçki Dikiş Öğretmeni.

ZİRAAT :

a) Ziraat : Zir. Teknisyeni, Zir. Öğretmeni ve iki Selektör Makinisti.

b) Hük. Vet : Veteriner, Vet. Sağlık Memuru ve iki boğa bakıcısı.

c) Orman : Orman Bölge Şefi, Orman Kâtibi, Ağaçlandırma Mühendisi ve Katibi, Bakım memuru ve seyis.

d) Meteoroloji : Meteoroloji memuru.

e) Ç. M. Koruması : Başkan, Muhasip ve altı bekçi.

SAĞLIK : Hük. Tbb. Sağ. Merkezi Baş Tbb. Ambar Memuru, iki Sağlık Memuru, Belediye (Ebesi, iki Köy Ebesi, iki Hastabakıcı, Ahçı ve Şoför.

TAPU : Tapu Sicil Memuru, (Top. İsk. Memurluğuna da bakmaktadır) Tapu Kâtibi.

DIYANET İŞLERİ : Müftü, on İmam - Hatip, Kur'an Öğretmeni ve iki Müezzin.

PANCAR BÖLGE ŞEFLİĞİ : Bölge Şefi, Muavin ve üç Şoför.

ÖZEL İDARE : Özel İdare Memuru, Varidat M. Tahsilât Kâtibi ve iki Tahsildar.

PTT ; PTT. Müdürü, Telefon Memuru, iki Hat Çavuşu, Atlı Dağıtıcı ve Yaya Dağıtıcı.

ZİRAAT BANKASI : Zir. Bankası Müd, Müd. Muavini, Veznedar iki Takip Memuru.

KOOPERATİF : Kooperatif Müd. ve Muhasip.

BELEDİYE : Belediye Bşk. Muhasip, Başkâtip, Fen Memuru, Tahakkuk M. Tahsilât M. Su Memuru, Elektrik Makinisti, üç Tahsildar, dört Zabıta Memuru, İtfaiye Memuru, oniki Tanzifatçı, üç Bekçi ve iki Şoför.

İLÇE MERKEZİNİN SOSYAL DURUMU :

Belediye Teşkilâtı 1882 tarihinde kurulmuştur. İlçe Merkezinin nüfusu 7289 dur.

Elektrik tesisatı 1935 de Hidroeletirik olarak yapılmıştır. Su tribünleri 100 kilovatlık ceryan verebilmektedir. Elektrik santralı 1961 senesinde 150 kilovattık bir Dizel Grubu ile takviye edilmiştir. 987 abonesi mevcut olup, elektrik kilovatı 50 kuruştur. Günün her saatinde abonelere ceryan verilmektedir.

Tazyikli içme suyu şebekesi 1959 senesinde ikmâl edilmiş, membainın şehre uzaklığı 4 kilometredir. Ayrıca dereden süzme olarak elde edilen su ile şehrin umumi çeşmeleri, umumi helalar, camiler ve parklar istifade edebilmektedirler. Şehrin suyu iyi olup yaz, kış ihtiyaca kâfi gelmektedir.

Şehrin % 80 ninde kanalizasyon tesisatı yapılmış durumdadır.

Kasabanın imâr plânı bir kaç defa yapılmışsa da, iyi tatbik edilemediğinden, yeniden İller Bankasınca yaptırılmaktadır.

Şehirde iki adet park mevcuttur, Park'ın birisinde 27 metrelik bir çağlayan mevcuttur.

Biri yazlık, biri kışlık olmak üzere iki sineması vardır.

Üç otelle beş lokantası mevcut olup, Belediyece yaptırılan Turistik Otelin de inşaatı 1963 senesi sonunda bitecektir.

Kaza merkezinde Hükümet Konağı bulunmamaktadır. Daireler Belediye'ye ve şahıslara ait binalarda vazife görmektedirler. Yapılmakta olan Kaymakamlık Evi inşaatı 1963 senesi sonunda bitecektir.

Kaza merkezinde yedi adet cami bulunmaktadır.

EKONOMİK DURUMU :

a) Ziraat Durumu: Kaza merkezinde ve köylerde halkın başlıca geçim vasıtası ziraattir. Başlıca ekilen mahsuller, Buğday, Arpa, Haşhaş, Şeker Pancarı ve Patates'tir. Ziraat yapılırken umumiyetle motorlu vasıta kullanılmaktadır. Ancak tarlaların çok küçük parçalara bölünmüş olması bazı köylerde buna imkân vermemektedir. Tâbi'î gübrenin bir kısmı yakacak olarak kullanılmakta ise de daimî telkinlerle köylü, yavaş yavaş Linyit yakmak suretiyle gübresinin tamamını tarlasına dökmeye başlamış bulunmaktadır. 1963 yılında köylü 75 ton Sun'î gübre satın almış durumdadır. Kaza merkezinde ve köylerde sulamaya oldukça ehemmiyet verilmektedir. Hâlen 30 bin dekar arazi de sulu ziraat yapılmaktadır. Keza yakınlarında inşa edilmekte olan Selevir Barajının inşaatı bitince 55 bin dekar arazide daha sulu ziraat yapılabilecektir. Başlıca mahsulleri, ekili sahası ve ortalama istihşalleri aşağıda gösterilmiştir.

Cinsi	Ekiliş sahası Dekar	İstihşal Ton
Buğday	150 000	18 000
Arpa	105 000	16 000
Haşhaş	10 000	800 Tohum 15 Sakız
Şeker pancarı	7 500	15 000
Burçak	3 500	280
Patates	1 700	3 000

b) Sebze ve Meyvacılık: İlçe merkezinde ve köylerinde meyvacılık, oldukça ileri durumdadır. Sebzeçilik daha ziyade

kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yapılmaktadır. İklim müsait olduğundan Narenciye hariç, her türlü meyva ve sebze yetişmektedir. En çok yetişen meyva çeşitleri, vişne, kayısı, zerdali, badem ve üzümdür. Bilhassa vişne ve badem, kayısı dış piyasaya ihraç edilmektedir. Meyvacılığın iyi gelir getirmesi halkın meyvacılığa ilgisini arttırmaktadır.

Sulanabilen arazinin ancak 3 bin dönümünde sebzecilik yapılmaktadır. En çok yetiştirilen sebze çeşitleri domates, patlıcan, biber ve patates'tir.

e) Ormancılık: Kaza hudutları içinde belli başlı bir orman kalmamış durumdadır. Yetiştirebilen ağaç çeşitleri Palamut, Meşe, Ardiç ve Sedir çamıdır. Diğer çam çeşitlerine tek tük rastlanmaktadır. Bilhassa Sultandağlarından, önceki yıllarda tahrip edilen ormanlar bir kaç koruluktan başka orman kalmadığı gibi feci şekilde erazyon'a sebep olmuş durumdadır. Bu durumu önlemek üzere Sultandağlarında 1958 de Bakanlar Kurulu kararıyla, hayvan otlatması yasak edilmiş ve Orman'ın kendi kendine yetişmesine imkân hazırlanmış ise de, tedbirin geç alınması ve tam olarak tatbik edilememiş olması hasebiyle fazla bir fayda sağlanamamıştır. Bunu dikkate alan Orman Umum Müdürlüğü, 1961 yılında, Kaza yakınlarındaki, Dört ve Yakasinek Havzalarında sun'î şekilde ağaçlandırılması için, faaliyete geçmiş ve hâlen bir milyona yakın çam fidanı, mezkûr sahalara dikilmiş bulunmaktadır. Ağaçlandırılma faaliyeti hızla devam etmektedir. Kaza çevresinde orman'ın bulunmaması sebebiyle halk, inşaatlarda bilhassa, kavaktan istifade etmektedir.

d) Hayvancılık: Kaza merkezi ve köylerinde önemli bir geçim kaynağı da hayvancılıktır. İlçe hudutları dahilinde mer'aların bol olması, hayvancılığın gelişmesine yardım etmektedir. Merkez ve köylerde 72 bin Koyun, 16 bin Tiftik Keçisi, 600 Kıl Keçi, 4 bin Manda, 14 bin Sığır, 5 bin At, 15 bin Kümes hayvanı bulunmaktadır. Hayvan mahsullerinden süt'ün bir kısmı ile kaşar peyniri ve muhtelif peynirler yapılmakta, süt'ün bir kısmı da Ankara'ya sevk edilmektedir. Bilhassa büyükbaş hayvanların neslini islah etmek üzere senede 1000 İnek'e sun'î tohumlama yapılmaktadır. Senede 15 - 20 bin arasında koyun, kasaplık olarak, İstanbul'a sevk edilmektedir.

Arıcılık da, seneden seneye, inkişaf etmektedir. Hâlen 1100 eski kovan, 200 yeni kovanla, Kaza merkez ve köylerinde andık yapılmaktadır.

e) El Sanatları: Kaza dahilinde el san'atları fazla inkişaf etmemiştir. Fakat Kaza civarındaki göllerden, bilhassa Eber Gölünden çıkartılan kamış ile yapılan hasırlar, civar Vilâyet ve Kazalara sevk edilmektedir. Sevkiyatın büyük bir kısmı da, kamış olarak yapılmaktadır.

Kilim dokunmakta ise de ancak mahalli ihtiyacı karşılayabilmektedir.

f) Ticaret: Kaza merkezi üç yol kavşağında bulunmasına rağmen, ticaret, fazla gelişmemiştir. Merkezde çarşamba günleri pazar kurulmakta ve yetişen mahsullerden Pancar ve Buğday Devletçe alındığından, pazar daha ziyade küçükbaş hayvan ticareti yapılmaktadır.

Eber Gölü civarındaki köylerde ise, büyük mikyasta kalmış ve kamıştan yapılan mamullerin ve Kındıra otunun, ticareti yapılmaktadır.

EĞİTİM DURUMLARI :

Kaza merkezinde bir Orta Okul ve üç İlk Okul bulunmaktadır. Köylerde ise, 22 köyün tamamında İlkokul mevcuttur.

İlçe merkezinde Ortaokul yanında, dernek marifetiyle bir pansiyon yapılmakta ve yapının birinci kat'ı tamamlanmış durumdadır. Ortaokulda hâlen 286 öğrenci tahsil yapmaktadır.

Merkezde bulunan İlkokullardan biri Deneme Okulu olup bir okulda da çift tedrisat yapılmaktadır. Köylerdeki İlkokulların 4 ü, köy odalarında tedrisat yapılmakta olup bu 4 köy'e okul yapılması lüzumludur.

İlçe çevresinde okuma çağında olanlardan % 45 i okuyup yazma bilmektedir.

İlçe merkezinde bir Biçki Dikiş Kursu ve bir de Yapı Kursu faaliyette olup ayrıca bir de Kütüphane mevcuttur.

SAĞLIK DURUMU :

İlçe merkezinde 15 yataklı bir Sağlık Merkezi mevcut olup halen Belediye'ye ait bir binada faaliyet göstermektedir. Dernek marifetiyle yaptırılmakta olan 30 yataklı Sağlık Merkezi bitmek üzeredir.

İlçe merkezinde iki resmî tabib bulunmaktadır. Serbest çalışan doktor yoktur. Merkezde eczane yoksa da eczane ihtiyacını, doktorlara ait ecza dolapları karşılamaktadır. Sağlık merkezinin bir cankurtaran jeepi bulunmaktadır. İlçe dahilinde salgın hastalık yoktur. Koruyucu aşılar muntazam yapılmaktadır. Resmi kayıtlara göre 6 Firengili mevcut olup, durumları, devamlı olarak, kontrol edilmektedir.

MALİ DURUM :

Ticaretin az olması, sanayinin bulunmaması, çeşitli mahsuller yetiştirilmesine rağmen, Devlet'e yeteri kadar gelir sağlanamamaktadır. 1962 yılı Malmüdürlüğü gelirleri 432, 486, gideri ise 1,329, 279 liradır. Aradaki fark merkezden yardım görmek suretiyle kapatılmaktadır.

Özel İdare'nin 1962 senesi geliri 212.890, gideri ise 185.641 liradır.

Belediye'nin 1963 Bütçesi 430.550 lira, İşletme Bütçesi ise 274.262 liradır.

BAYINDIRLIK DURUMU :

a)Yollar: İlçe merkezini Vilâyet merkezine ve civar kazalar'a bağlayan yolların hepsi 1963 yılında asfaltlanmıştır. İlçeyi Dinar'a bağlayan Vilâyet yoluna da bakım yapılmış ve muntazam bir hale getirilmiştir.

Köy yolları ise oldukça muntazamdır. Yaz aylarında bütün köylere vasıta ile gitmek mümkündür. Kış aylarında ise ancak, çok yağmurlu mevsimlerde, sekiz köye, jeepten başka, vasıta işleyemez, diğerlerine her türlü vasıta işleyebilir.

b)Köy İçme Suları: 22 Köy'ün yalnız ikisinde çeşme bulunmamaktadır. Bu köylerden bir tanesi içme suyunu dereden, diğeri ise kısa mesafeli artejiyenden temin etmektedirler. 1964 yılında her iki köye de su getirilecektir.

İçme suyu mevcut olan köylerden ikisinin de izale hattı çok eskiden toprak künkle yapıldığından hasara uğramış, büyük çapta tamirinin yapılması icap etmektedir.

b)Sulama Kanalları: İlçe merkezine 30 Km. mesafede, 1961 de inşaatına başlanan Selevir Barajı inşaatı hızla devam etmektedir. 1965 yılında inşaatı bitecek baraj ve sulama tesisleri sayesinde 6 köyün 56 bin dekar arazisi sulanabilecek duruma gelecektir.

Baraj ve sulama inşaatlarından başka İlçe'nin Doğan, Uyanık ve Pınarkaya köylerinde Devlet Su İşleri tarafından 900 bin lira sarfiyle, baskından korunma kanalları inşaatları da 1963 yılı sonunda bitirilecektir.

TAMİMLER

**T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
İller İd. Gn. Md.**

I.Şb.Md.

21131-37/8511

Ankara

23/10/1963

Özü : Millî Güvenlik Kurulunun 20 sayılı kararı Hk.

..... Valiliğine

Kalkınmada Türk Silâhlı Kuvvetleri potansiyel ve imkânlarından faydalanılmasına dair Millî Güvenlik Kurulu Sekreterliğin 15/10/1963 gün ve 7004, 1 - 20 - 63 sayılı yazılarına bağlı olarak gönderilen Millî Güvenlik Kurulunun 20 sayılı karar 1 nci maddede ve bu kararın eki de 2 nci maddede gösterilmiştir.

I — 1963 - 1967 Beş Yıllık Kalkınma Plânının uygulanması için yatırımcı dairelerle yapılacak gayretlere Türk Silâhlı Kuvvetlerinin potansiyel ve imkânlarından ;

1 — Askerî maksatlara tahsis edilen araç, gereç ve malzeme kullanılmadan,

2 — Eğitim, Öğretim ve İş Programları aksatılmadan,

3 — Eğitim ve iş konulan istenilen kalkınma hizmetine uygun düşen birlik ve kumullardan.

İlişikte belirtilen hususlarda faydalanılması,

Millî Güvenlik Kurulunun 14/Ekim/1963 günü toplantısında kararlaştırılmıştır.

Not: Aynı toplantıya katılan Bakanlar Kurulu da bu kararı tasvip etmiştir.

II — a. Fidan sağlanmak şartıyla garnizonların civarının taraslanması ve ağaçlandırılmasında yatırımcı dairelere yardım edilmesi.

b. Sivil hastanelerin noksan olan mütehasısları yerine o bölgedeki Askerî Hastaneler personelinden ve bulaşıcı hayvan hastalıklarının zuhuru halinde Veteriner Hekim ve tesislerinden istifade edilmesi, tütünlerdeki Mavi Küf ile mücadele.

c. Ücret mukabilinde, döner sermayeli As. fabrika ve As. dikim evlerinden faydalanılması.

d. Devlet Su İşlerine, su sondaj makineleri ile yardım yapılması.

e. Marmaris, Fethiye ve Gölcük kıyı bölgelerinde çalışan dalgıçlara, Dz. Kuvvetlerince yardım yapılması.

f. Sanayi mamullerinin kalite kontrolü ve sanayi problemleri üzerinde araştırma ve geliştirme gayretlerine yardım hususunda M. S. B. araştırma ve geliştirme laboratuvarlarından faydalanılması,

g. Teknik şartnamelerin tanziminde Türk Standartlar Enstitüsünün çalışmalarına yardımcı olunması,

h. Yurtiçi teknik gelişmelere ait (gizli olanlar hariç) neşriyatın yayınlanması,

i. Milletlerarası müşterek araştırma projeleri alınması ve yurt dışı müşterek imalât ihalelerine katılınması.

III — Gereğince işlem yapılmasını rica ederim.

Fethi Tansuk

Müsteşar Muavini
İçişleri Bakanı Y.

T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
İller İd. Gn. Md.

Şb. Mb. : 3.23314-0-2/9720

Konu : İlanların fiat tarifesı Hk.

Ankara
11/12/1963

Dava veya icra takipleri dolayısıyle mahkemeler ve icra daireleri ile satış memurluklarınca kanunlarına dayanılarak yaptırılan ve bedelleri takiple ilgili taraflarca ödenen ilânların İstanbul, Ankara ve İzmir Belediyeleri hudutları dışında kalan yerlerdeki gazetelerle yayınlanmalarında uygulanacak fiyat tarifesı hakkındaki Başbakanlık Makamının 4/12/1963 gün ve Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi 8 - 20/5320 sayılı yazılarına bağılı olarak gönderilen 16/11/1963 gün ve 6/2406 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesinin bir örneğı ilişik olarak gönderilmiştir.

Bilgi edinilmesini, gereğinin buna göre ifasını rica ederim.

Fethi Tansuk
Müşteşar Muavini
İçişleri Bakan Y.

T. C.
BAŞBAKANLIK
Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı

Karar Sayısı : 6/2406

KARARNAME SURETİ

2/6/1961 tarihli ve 5/12098 sayılı Kararnameye ektir.

Dava veya icra takipleri dolayısıyle mahkemeler ve icra daireleri ile satış memurluklarınca kanunlarına dayanılarak yaptırılan

bedelleri takiple ilgili taraflarca ödenen ilânların İstanbul, Ankara ve İzmir Belediyeleri hudutları dışında kalan yerlerdeki gazetelerle yayımlanmalarına uygulanacak fiyat tarifesinin, normal bir şutunda santimetresinin (4) lira olarak tesbiti ; Basın - İlân Kurumu Genel Müdürlüğünün 11/2/1963 tarihli kararına dayanan Maliye Bakanlığının 20/9/1963, 5/11/1963 tarihli ve 90, 107 sayılı yazılan üzerine, 2/1/1961 tarihli ve 195 sayılı Kanunun 39 uncu maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 16/11/1963 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Cumhurbaşkanı

C. GÜRSEL

Başbakan
İsmet İNÖNÜ

Devlet Bakanı ve
Başb. Yardımcısı
T. FEYZİOĞLU

Devlet Bakanı
N. ÖKTEN
İçişleri Bakanı
F. C. ERKİN
M. Eğ. Bakanı
İ. ÖKTEM
Sa. ve S. Y. Bak.
F. K. GÖKAY
Ulş. Bakanı
İ. Ş DURA

T. ve T, Bakanı
N. ARDIÇOĞLU

Devlet Bakanı ve
Başb. Yardımcısı
E. ALİCAN
Devlet Bakanı
V. PİRİNÇİOĞLU

Adalet Bakanı
A. K. YÖRÜK
Dışişleri Bakanı.
İ. SEÇKİN
Bayın. Bakanı
A. H. ONAT
G. ve T. Bakanı
O. ÖZTRAK
Çalışma Bakanı
B. ECEVİT

Devlet Bakanı ve
Başb. Yardımcısı
H. DİNÇER
Devlet Bakanı
R. AYBAR

Millî S. Bakanı
İ. SANCAR
Maliye Bakanı
F MELEN
Ticaret Bakanı
A. OĞUZ
Tarım Bakanı V. .
R. AYBAR
Sanayi Bakanı
F. ÇELİKBAŞ

İ. ve İs. Bakanı
H. MUMCUOĞLU

T. C.
BAŞBAKANLIK

Özlük ve Yazı İşleri : 27 - 4076
Konu : «T.C. Devlet Teşkilâtı Rehberi»

adlı eserden satın alınmasına
dair Türkiye ve Orta Doğu
Amme İdaresi Enstitüsü Genel
Müdürlüğünün yazısı.

Ankara
10/9/1963

İçişleri Bakanlığına

Bugünkü Devlet Teşkilâtımızın dağınık mevzuatta yer alan esasları özetlenmek, teşkilât ve kuruluş şemalarına bağlanmak suretiyle Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsünde özel bir bilim kurulu tarafından hazırlanmış olan «T.C. Devlet Teşkilâtı Rehberi» adlı eserin, modern idarenin vazgeçilmez çalışma araçlarından biri olacağından bahisle Bakanlıklar ve müstakil idarelerce satın alınmasına dair adı geçen Enstitü Genel Müdürlüğünden alınan 3/9/1963 tarihli yazının sureti bağlı olarak sunulmuştur.

Faydalı olduğu mülâhaza edilen bahis konusu eserden yeteri kadar satın alınması hususunda gereğinin yapılmasını takdirlerine arz ederim.

Haldun Derin
Başbakan Adına
Müsteşar

Türkiye ve Orta Doğu
Âmme İdaresi Enstitüsü
Genel Müdürlüğü

Bestekâr Sokak No. 25 – Ankara

3.9.1963

Ref :

Başbakanlık
Ankara

Bakanlar Kurulunun 13.2.1962 tarih ve 6 - 209 sayılı yazılan ile kurulan bir heyetin idaresi altında Enstitümüzde özel bir bilim kurulu tarafından (T.C. Devlet Teşkilâtı Rehberi) adlı eser birlikte sunulmuştur.

Bugünkü devlet teşkilâtımızın pek dağınık mevzuatta yer alan esaslarını sistemli, açık ve kolay bir şekilde özetleyen, teşkilât ve kuruluş şemalarına bağlayan bu eser, modern idarenin düzenli çalışmanın vazgeçilmez çalışma araçlarından biridir.

Bu eserin yardımı ile bütün memurlar kendi dairelerinin ve diğer devlet teşkilâtının en son duruma göre amaçlarını, görevlerini teşkilât kuruluş birimlerini ve bağlantılarını kolayca anlayacaktır. Bu suretle hergün pek çok zaman, para, emek kaybına sebep olan yanlışlıklar önlenecektir.

Eser, Devlet Teşkilâtı ile temasta bulunan vatandaşlarımıza hükümet ve idare hakkında en doğru, en kısa ve en yeni bilgileri bir arada sunmaktadır. Böylece vatandaş işi ile ilgili asıl devlet kapısını ve usulünü kolayca kavrayacaktır.

Bugün büyük küçük her devletin sahip olduğu bu kabil teşkilât rehberlerinin aynı olan bu kılavuz her yıl Başbakanlığa bağlı Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsü tarafından en son mevzuata göre yeniden hazırlanmak ve yazılmak suretiyle değerini muhafaza edecektir'.

Yukarıda kısaca arzedilen hususlar tasvip buyurulduğu takdirde adı geçen eserin bütün Bakanlıklar, müstakil idareler tarafından munasip miktarda satın alınması için gereken tamiminin yapılmasına emir ve müsaadelerini derin saygılarımla arz ederim.

Genel Müdür
İmza

Prof. Dr. Kemal Fikret ARIK

**TÜRK
İDARE DERGİSİ' NİN**

**280 - 284 sayılı nüshalarında yayınlanan yazıların konularına göre
FİHRİST**

Sıra No :	Yazının Adı - Özü - Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı Sahife Sayı
--------------	--	-----------------------------

I — TETKİKLER

1	Belediye Reislerinin Aylıkları ve Harcamaları (Sabahattin ÇAKMAKOĞLU	15 280
2	Belediye İdarelerinde Yeni Görüşler (Ziya ÇOKER).....	15 280
3	Altıncı İskân ve Şehircilik Haftası Şehir ve Bölge Plânlaması için Teşkilâtlanma ve Eğitim (Cevat GERAY)	25 280
4	Geçmiş Devirde Türk Zabıtası (Hüseyin IŞIK)	42 280
5	Fransız İçişleri Bakanlığı Teftiş ve Kontrol Mekanizması ve Bakanlığın Bölge Plânlamasındaki Rolü (Osman MERİÇ).....	63 280
6	Anonymat (Âlim Şerif Onaran)	73 280

2 — TERCÜMELER

1	Amerika Birleşik Devletlerinde Belediye Sistemleri ve Fonksiyonları (Oral KARAOSMANOĞLU).....	99 280
---	--	--------

İDARİ COĞRAFYA

1	Ermenek Kazası İdarî Coğrafyası (Naci EKŞİOĞLU)	127 280
---	---	---------